

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Professor L. Smiths Selvbiografi,

skrevet 1788

til

hans Ven Marskalk Joh. v. Bülow.

Meddelt

af

J. H. Bang.

Naar jeg nu skal fortælle min Ven mit syndige Livs *fata*, saa burde jeg sætte det virgilianske *multum ille terris jactatus et alto*, og det var da udlagt, Mennesket var i nær Slegtskab med Jerusalems Skoemager. Dette var dog nogen Herkomst, og noget er bedre end intet. Imidlertid saa nedstammer jeg paa Mødreneside, saa langt jeg kan komme op fra Jydepræster; min Moders*) Far-Fader, hede Peder Jensen Riber, var Præst i Ølgod her i Stiftet**) og døde 1683, som jeg paa min siste Reyse saae i Skifteprotokollen, og dersom jeg vilde giennemgaae alle de Præste-Registere, hvormed jeg har Familie Samenhæng fra denne Side, saa skulde jeg ret pine min Ven. Min Mormoders Fader var Officeer, en Vildtydsker, egentlig en Brandenborger, stoed i det fynske Kavallerie Regiment, og var med at slaaes ved Nyeborg. Deraf forklares da at jeg stundom er noget forvoven, og har megen Soldatiskhed i min Aand. Saaledes maa man jo lægge Grundvold til Huset, og nu videre frem i Texten. Min Ven har ufejlbarlig ligesaavel som jeg lagt Merke til at der er en stor Portion af don Qvixotiskhed i mit Blod, og deraf kunde De allerede giette sig til jeg er født i April Maaned, om Dagen er en af Tycho Brahes Dage har jeg ikke endnu efterseet, men det var den 12 April 1754. Min Fader var Kongelig Tolbetient og Visiteur i Kiøbenhavn; havde god sund Menneske Forstand, og havde bleven en grumelig Skribent, om han var kommen

*) Anna Christiane Schytte.

**) Smith var da Præst i Vejle.

i den Vey, da han iidelig opskrev allehaande Betragtninger paa sin Viis over Bibelen og andet: Han var ærlig, godmodig og havde heftige Sindsbevægelser; var ilde brudt med sin Stilling, havde adskillige Gange meget nærværende og rimelig Haab til at slippe ud af den; Haabet slog feyl, han ærgrede sig, og døde af Svindsot 1771 da han var 45 Aar gammel. *requiescat in pace.*

Efter Doctor og Professor theol. Holms, *alias* Pater Holms Opmuntring (han og min Moder vare kiødelig Syskende Børn) skulde jeg studere; og hans Grund til dette Raad, var, som jeg siden har erfaret, denne: Han erfarede jeg var en gruelig Vildkat; det var aldrig, fra mine tidligste Aar min Lyst at gaae paa Gulvet, naar der var Stoele og Borde, jeg kunde komme op paa, og alle de Spektakler jeg kunde faae Leylighed til, var man og vis paa jeg forsøgte. Jeg var omtrent 3 Aar gammel da denne Dom faldt jeg skulde opoffres til Muserne. Og nu begyndte min Moder, som en christelig Matrone, at lære mig at kiende Bogstaver etc. Men der havde nær al den tilkommende Studering løbet af Stablen før Tiiden. Jeg kunde som hun siden har fortalt, plat ud ikke finde mig i det Arbeide; hun fortvivlede rent om at jeg nogensinde skulde kunde lære at læse, græd sine modige Taare over den forvildrede Dreng — *tandem* gik det dog and, og jeg var ikke 7 Aar da jeg kunde opramse den heele store Pontopidans Forklaring bedre end jeg nu kan det. Imidlertid havde jeg faaet Fingre i Bibelen, som jeg, da jeg først kunde læse, slæbte stedse om med, saa den til denne Dag endnu er uden Kiole, da jeg ødelagde dens første. Her var Historierne om Krig og Spektakler, Samuels, Kongernes, Machabæernes Bøger i sær min Lektüre, og siden ved *Examina* har jeg endnu havt god Gavn af den Barne Læsning.

Til mit 9 Aar i sær var jeg meget sygelig; engang troede de jeg var død, og havde allerede bestilt min Ligkiste, som endog var bleven tilskaaren, da vi just

boede hos en Snedker; men den drukner ey som hænges skal, og Mester Fix stoed op igien. Mindes jeg ret, da var det 1759 jeg gjorde et saare lystigt Luftspring, som ikke mange skal gjøre mig efter og komme vel fra. Mine Forældre eyede et Huus i Kiøbenhavn — der er jeg født, nær havde jeg glemt at fortælle denne Storhed — og dette var 3 Etager foruden Loftet. Alle Trapperne og endeel af Loftene og Gulve var nedrevne og Opgange faldt under Reparationen ad Stiger. Jeg saae min Leylighed og klavrede op og stoed tilsist paa nogle løse Breder, der vare lagde uden for Indgangen til tredie Etage, og nu reyser jeg ud af denne Stillads og plumper ned 3 Loft høyt i Forstuen mellem Steen og andre Materialier, som der laa i Fleng. Der laae jeg, som en Sæk, og blev saaledes baaren ind til min Moder. Imidlertid sprang min Næse til Blods, en tre Ugers Tiid kunde jeg ikke foretage mig mine sædvanlige Øvelser; et af Ribbenene var noget indtrykt; men jeg kom mig igien, og dermed var det glemt. Siden var jeg i mit 15de Aar, da jeg havde Kopperne, og atter 1776 da jeg laae af Forraadnelses Feber atter uden Haab om Liv; og siste Gang fik vor Ven Wiehe en Inflammations Feber paa Halsen ved det han besøgte mig; min Tiime var endnu ikke kommen, og endnu sidder jeg her og vrevler, og hvo veed hvad fremdeeles er tilbage at gjøre og lide. Frisk Mod er halv Tæring, altsaa siger jeg hyp, og kiører afstæd saalænge Vognen kan holde.

Til mit 9de Aar lærde jeg da Christendom, Skrivning og Regnen hos en original Mand, som hed Hoyer, var dansk Skoelholder og fra mit 6te Aar omtrent boede i mine Forældres Huus; Læse og Regne var Spøg; men Skrivningen var mig Pestilense — jeg kan indtil denne Dag ikke skiere en skikkelig Pen, som jeg overhoved er aldeeles uduelig til al mechanisk Haandgierning. Da det 9de Aar var endt, begyndte jeg paa Latin, og fik den ædleste og herligste Mand til Lærer, en Mand, som jeg vel torde kalde den største Prædikant i Danmark, en sand

Johannes i Tænkemaade og Vandel, og tillige en Mand med megen Lys Forstand og herlige Indsigter. Han er nu Præst paa Grevinde Dannenskiold Laurwigs Gods Schioldnesholm i Jydstrup, heder Knudsviig. Regler, *Paradigmata* etc. i *Donat* og *Gramatica* løb rask ind i Hovedet; men de Gloser, jeg skulde lære havde jeg stor Modbydelighed mod — de pinte mig. Men her faaer jeg Andledning til en Bemærkning om den offentlige Underviisnings store Fordeele frem for den Private. Foruden mig var der tvende andre Discipler; den eene var nær ved at blive dimitteret — det var altsaa for langt over min Tanke at løbe efter ham: Min Ven kiender ham, som en oplyst reddelig og eyegod Mand — det var Hiorth nu Foged i Norge. Den anden var af min Alder maaskee et Aar ældre, og havde allerede paa tredie Aar læst Latin: han var ikke noget stort Hoved, men dog af god jevn Menneske Forstand: og havde han vildet havde han vel kundet giort god Fremgang. Nu var han lad, og Her K(nudsviig) ansporede mig til at naae ham; dette skeede da det første Aar var tilende; men nu kommer her et hæsseligt Men — der var ingen mere at kappes med, jeg var allerede en drabelig Karl naar han ey løb fra mig; han var lad, og jeg blev det, gjorde allehaande Abekatterier i Stædet for at læse — og der blev i de toe siste Aar jeg var der, uagtet Hr. K. gjorde sig al Fliid ikke lært det, jeg i et halv Aar kunde have lært, naar jeg var bleven ved i Skuddet; havde havt flere at kappes med eller havde været ganske eene.

Da mit 12te Aar var endt blev jeg indsat i 3 Lektie i Kiøbenhavns Latinske Skoele; jeg havde læst til 4de Lektie, men skrev en skiødesløs og leed Stiil, altsaa blev jeg sat der, og lærde da i det Aar at skrive en skikkelig Stiil for tredie Lektie, forresten ikke stort mere end jeg forhen havde lært, levede altsaa i god Magelighed, det undtagen at jeg maatte pine mig med at lære igien Pontopidans Forklaring, som jeg i de tre forrige Aar

havde glemt, og dette brød mig dog noget, da jeg ey havde Lyst til den Tingest.

I 4de Lektie havde jeg atter et temmelig godt Hvile Aar; thi en stor Deel af dens Pensa havde jeg giennemgaaet hos Her K(nudsviig), og brugte derfor ey at anvende stor Umage for blive færdig med Tingene; derimod havde jeg mere at speculere paa hvorledes jeg kunde narre min Hører, som havde første Dag jeg læste hos ham gjort mig vred. Sagen var denne, jeg var anden øverst, og sad altsaa nær ved ham, nu traf det sig, at jeg havde med Blek malet mit Navn paa Bordet for mig, uden at have tænkt noget derved. Da han kom paa Skoelen, og begyndte at læse, seer han dette og siger med en spodsk Mine: nu Dreng er du bange, du ey skal finde din Plads; — dette var strax Krigs-Deklaration, og nu havde jeg ikke Lyst at være denne virkelig ærlige, arbejdsomme og lærde Mand til Velbehag, da jeg troede han *a priori* ikke kunde lide mig. Manden var noget hastig, og agtede ey nok paa at kiende Karaktererne eller Karakter Anleggene hos os Dreng; og uagtet han fortiente Agt og Kierlighed, var han dog fast hadet, i det mindste intet mindre end elsket; jeg selv kunde ey udrydde mine onde Følelser mod ham før jeg var bleven Student; han er nu en af mine meget kiære Venner og af vore drabelige Mænd — Professor Vøldike i Slagelse. Den Gang var han meget ung, det er en 21 Aar siden. Nogen Tiid efter var der noget, som feylede i mine Lektioner, og nu satte han mig ned næst nederst paa engang. Det Spil brugte min gode Hører ofte, og da tiggede Disciplene ham om at faae deres Plads igien; saa troede han og det nu skulde gaae; men han kiendte ikke mit underlige Hoved; jeg følte dette var uforskyldt, og saa og, at der var ingen af dem som skulde sidde oven for mig, der var saa god som jeg — altsaa loe jeg af dette Spøg, og blev tillige mere opbragt mod Manden. Jeg gjorde mig ofte syg, var stundom en heel Maaned borte, og kunde have bleven en Svinhund, dersom jeg ey havde havt den Stolt-

hed, at ville ved den tilstundende Examen om ikke overgaae, saa dog holde det med de andre, og forsvare min tabte Plads. Det siste Fierding Aar især forsømte jeg ingen Lektion, da blev alt repeteret, og i sær Græsken giennemgaaet, som han ret gav os ind som med Skeder, og nu var jeg beredt til Examen, som om jeg havde trællet det heele Aar, fik og Præmie for min Examen Stiil.

Men nu skulde Examen begynde, og jeg sad endnu paa mit Degradations Stæd; jeg skulde ikke blive der, kun et Ord af mig saa var jeg paa mit gamle Stæd; men Naturens Vanart og dybe Fordervelse bandt Drengens Tunge: Dagen kom, vi begyndte Psalmen før Forretningen og jeg stod stolt som en Triumphator paa mit Fornedrelses Stæd. Nu maatte da den samme Haand som havde fornedret mig af sig selv *restituere* mig *in integrum*, min Lærer sagde da jeg skulde forføye mig paa min gamle Plads, og De kan nok tænke, at jeg ved mig selv følte hvilken Seyer jeg havde vundet.

I 5te Lektie fik jeg iidel nye Ting at beskieftige mig med, maatte altsaa arbeide for Alvor; den gamle herlige Alsing, hvis Fortienester af Kiøbenhavns Skoele ere udødelige var der Hører. Der var blid Alvorlighed i hans Væsen, han viiste han elskede sine Disciple, og her kom jeg i jevn Arbeidsomhed, jeg dovnede ikke og Arbeidet var mig heller ikke tungt. Lysten til Drengestreger og Pudserier faldt her bort, og jeg blev nu ret alvorlig, begyndte at blive Menneske. I dette Aar laae jeg tre Maaneder syg af Kopperne; men ved Examen var jeg lige rask; den gamle Alsing gik privatim igiennem med mig det nye, som i den Tiid var trakteret; og nu kom jeg i 6te Lektie.

Ogsaa der var en meget kierlig og duelig Mand, der nyelig døde som Klokker til Frue Kirke, Roerslew — *sit illi terra levis* — jeg tabte en troefast Ven i ham. Der blev jeg Inspektor over et af de Chor, som sang for Lig; og nu følte jeg Drift og Kraft til at befale, trods den bedste Corporal. Ved Examen Aaret efter, havde jeg

læst paa egen Haand noget Græsk, som ey blev fordret af den Klasse; og ved Opflytningen i Mesterlektion blev jeg *supremus* paa dens tredie Part — dette skaffede mig Misundelse, og Vrede. Og jeg var lige glad; i tvende Aar gjorde jeg mig der færdig, som ellers medtog tre Aar, blev dimitteret med et stolt *Testimonium*, havde imidlertid min Rectors og Conrectors Fortroelighed og Yndest, jeg torde sige Venskab — og nu gaaer jeg da ud i Verden, 1772.

De toe siste Aar var mig i sær dobbelt gavnlige, da Hr. Knudsvig logerede hos mig og anførte mig til Læsning i det skønne og egne Udarbejdelser, Dagene svandt hen, og jeg følte alt mere og mere Kald til at blive en dygtig Burs. Ved *Examen artium* fik jeg 38 *bene*, og kunde altsaa løbe i fuld Galop. I de Dage var jeg ret lykkelig, havde intet at sørge for. Endnu (et) par Ord om min Ungdoms Daad. Det var stedse en af mine Nykker, at Menneskene med Magt, Trudsel og deslige aldrig kunde faae mig afstæd — et godt Ord derimod fik mig til alt hvad de vilde. Skulde jeg gaae nogen Stæd hen, gik jeg helst den længste Vey, allerhelst i Regn og Uveyr, og aldrig gik jeg forbie nogen Morads eller Vandpyt, hvor jeg kunde gaae lige igiennem. Var jeg egensindig eller vred over noget, dette maatte Menneskene ufejlbarlig viide, i hvad der saa fulgte paa, og altid løb jeg med Hovedet mod Vegen, heller end jeg gik uden om. *Naturam expellas furca tamen usque recurrit*. De kiender nok endeel af disse Nykker endnu hos deres Ven, naturligviis modificerte af Aar og Erfarenhed og mangehaande god Snude Drag Skiebnen og Menneskene have givet ham. Der er indtil denne Dag den største Føyelighed med den uovervindeligste Stivhed i min Siel; det er Forskiellen nu har jeg søgt at gjøre mig det til Vane at handle efter Principer — den Gang var begge Deelee Lune og Sandselighed, som naturligt er.

Da min Fader 1771 i December døde, gav han mig døende trende Leveregler, som jeg maatte love ham at

holde a) ey være hastig, fremfarende til Vrede b) vogte mig for Fruentimer c) sørge for og ikke forlade min Moder og Systre.

Det første var nu at forbyde Ilden at brænde; men Kadet Akademiets Arbejder og den Omgang lærte mig at styre mig selv; i mine Studenter Dage derimod løb Naturen sin egen Gang, og hvo der purrede mig maatte hvo han saa end var have det glatte Laug. Og nu er jeg kommen dertil, at jeg kun i overordentlig sieldne Tilfælde skulde kunde komme ud af Contenancen. Det har Skoele Underviisningen tvunget mig til; thi merker Drengene at man selv ved deres største Skurkestreger kan komme i Affekt, saa er en Rector ulykkelig. Bedre frem skal De faae Erfarings *facta* herom.

Den anden Regel har jeg holdt meer end han torde vente, af en saa forvoven Fætter. Fruentimer Omgang har altid været, og er indtil denne Dag ikke min Sag; det forstaaer (sig) selv jeg hader ikke disse Evas Døttre, men *elegans formarum sectator* var jeg aldrig; og det er Sandhed mine Følelser for Venskab have altid haft stærk Overvegt over denne Sandselighed.

Den tredie Regel har jeg paa det fuldkomneste opfyldt indtil denne Dag. 2de af mine Systre have i Smaa Kopperne tabt deres Helbred, den tredie var 6 a 7 Aar den Gang, disse og min Moder have siden været hos mig. De første par Aar efter min Faders Død tærede vi paa det lidet, der kunde være tilovers i sær i Huuset over Prioriteten, og det jeg kunde fortiene til — Huuset blev da solgt, og nu var jeg complet Hoved for Familien. Pension havde min Moder ikke; den var i al Fald og kun bleven tynd; i den senere Tiid kunde jeg læt have udvirket nogen — dertil var jeg for stolt.

Men vi stoed ved den nybagte Studiosus — og hans Bedrifter skulle vi nærmere til at kiende. Den lille Kapital af en 20 Rdl. jeg fik til Stipendium da jeg gik ud af Skoelen, medtog *Testimonium* og de andre Omkostninger, og altsaa var jeg ikke i nogen Fristelse at

stoele paa Verdens timelige Gods. Men her rinder mig en lystig Reysetour, jeg mellem Examen og Inskriptionen gjorde i Tanke.

Allerede tilforn havde jeg med min Fader giort en Tour til Fyhn og om i Sædland, da jeg var i 4 og 5 Lektie, og derved faaet Smag paa at see mig om. Her Knudsvig var nu bleven Præst ved Schioldnesholm; en Møller af Sognet kom ind til mig i Kiøbenhavn med Bud fra ham, og proponerer om jeg vilde reyse hiem med og besøge ham. Jeg var strax færdig, og seglede afstæd. Det var midt i Naadsens Aaret, og den forrige Præst og Kone var der endnu. Menneskene saa paa mig som var det Dianæ himmelfaldne Billede, Hr. Kn(udsvig) var glad ved at see mig; men jeg kunde dog merke dette var ey saa rigtigt. Om Aftenen vi kom for os selv fik jeg at viide, at Konen i sær var en saare oekonomisk Kone og altsaa ey tykdes synderlig vel om det Appendix til den nye Præst. Vi gik nu paa Kirkegaarden til Klokken 1 om Natten og Prækede, og Morgenen efter havde jeg min Resolution. Den Dag maatte jeg blive over, men siger om Aftenen i Morgen, som var 3die Dagen efter min Ankomst reyser jeg. Menneskene troede det var Snak, ønskede mere end de haabede at det maatte blive saa; men saae ingen Anstalter til Reysen. Anden Dags Morgen efter min Ankomst skulde da Hiem Reysen gaae for sig. Noget Tøy jeg havde skulde ved Leylighed af Herr K(nudsvig) sendes mig, og *ille ego* vilde paa mine Bagbeen gaae de 7 Miil til Kiøbenhavn. Sagen var denne. Min heele Eyendom var tre Kroner, men for dem kunde jeg ey faae Vogn paa den Tiid. Her K. var ligesaa fattig, som jeg; vi vare derfor snart eenige om Beslutningen: den gamle Præstes Vogn var ikke at gjøre Regning paa — *ergo* maatte der gaaes. Da vi Klokken 7 havde faaet vor Kaffe gjorde jeg min Reverenz til Afskeed — Hvad? Gaae? Jeg forsikkrede det skulde saa være. Imidlertid vrevlede vi dog en halv Tiimes Tiid, og det begyndte at Regne — nu maatte

Reysen endelig opsættes, Her K. selv var derfor. Men her var hverken Løn eller Bøn — og jeg vandrede afstæd, uagtet det blødte godt igiennem. Til Lykke havde jeg Støvle paa og i 3¹/₂ Timer var jeg i Glim, havde altsaa lagt 2¹/₂ Miil tilbage. Jeg gik ind i Kroen, og fik mig noget syndigt Øl; der sad en Bonde, jeg gav mig i Kast med, og vi bleve eenige om, han skulde have toe Kroner, for at ride med mig til Kiøbenhavn. Vi maatte nu først til hans Hytte. Han fik da toe Heste frem, hvoraf han raade mig at ride i sær een: men jeg tog den anden, efter en lille Drengs Raad, som jeg gav en Styver medens Faderen var inde at hente Sadelen, og jeg fandt og siden at den gamle Strik vilde narre mig, da han kun vanskelig kunde følge med. Nu er da vor Studiosus Rytter; og den en dygtig Rytter; det var anden Gang i mit Liv jeg sad paa en Hest, skulde nn ride 4¹/₂ gode Miile, og mere, da Bonden gjorde Omvey for at undgaa de Roeskilde Vognmænd. I Førstningen kunde jeg ey styre Bestet; det vilde ind i enhver Ager og havde mange Faxer for den første halve Miil — min *fidus Achates* loe af denne latinske Rytter. Imidlertiid fik jeg mig noget Begreb om min Hest, fik mig en dygtig Pidsk, og nu afstæd: mestendeels stoed jeg i Stigbøylene og galoperte afstæd som en Husar — et Guds Under var det, jeg ikke faldt af og brekkede mit Halsbeen. Nu loe Bonden ikke mere, og soer paa at aldrig nogen Kiøbenhavnsk Herremand skulde faae Hest af ham. Imidlertiid maatte jeg drøsse efter ham ved Kroerne, og altiid galopperede jeg ey heller; Veyen medtog omtrent 5 Timer, Hesten var altsaa ligegod Hest; men syndig var han, og jeg af Dynd og Regn vaad og skiden op til Ørerne. Paa Vesterbroe stoed jeg af, betalte mit Sølv, og dermed var den Valfart tilende. Dagen efter kom Efterveerne af Rytteriet i Kroppen; men jeg var maver og lang som et Kasteskaf, smidig som en Aal, og dette gik snart over.

Da jeg blev examineret i Theologien af Pater Holm ved Deposisen var der en gammel Præst fra Sædland hed

Ratche paa *Consistorium*, han var saa vel tilfreds med mine Svar (den gamle strenge Pater Holm, som toe Dage i Forveyen skieldte mig ud fordi jeg 1 Aar for tidlig var gaaet ud af Skoelen, fortalde mig mit *Testimonium* kunde vel ikke være saa sandt, og jeg blive *reject* — en deylig Trøst — gav mig tre *optime* og endte med den Tilsætning: *egregie respondisti et profectus tuos laudo* — hvor skiød Hiertet sig ikke her op i Halsen?) at han gik strax hen til Rector Neuchs*), og bad ham skaffe sig denne Burs til at informere 2de Sønner han havde bragt til Kiøbenhavn. Her fik jeg da strax noget at fortiene, skiønt lidet, var det dog noget, og en Begyndelse. Drengene havde ingen Hoveder, ey heller Lyst — jeg fik dem siden ind i Kiøbenhavns Skoele, hvor de da eventyrede sig selv.

Nu studerede jeg da til *Examen philosophicum*, og arbeidede i sær i det græske Sprog under Professor Abraham Kall. Conrector Sahl havde givet os herlige Underviisninger deri; Kall havde faae *Auditores* — ofte var vi i *Collegii* Timerne eene. Han fattede megen Godhed for mig; jeg var da og siden til han blev gift iidelig hos ham, ofte før han stoed op om Morgen, og jeg lærde saare mange Ting af hans Omgang; jeg havde Lyst til at lære og viide; han giore sig en Glæde af at underviise mig om alt, udarbeidede jeg eet og andet saa rettede han det for mig; vilde jeg have Bøger laante han mig dem — han var mig en herlig Mand. Philosophien havde Sahl godt og grundig forklaret os i Skoelen, jeg havde altsaa dobbelt Gavn af Risbrigths Forelæsninger, og vandt ogsaa hans Yndest og Venskab. Matematik lærde jeg ikke, da Hee gjorde Abespil af det; imidlertid havde jeg saameget inde at jeg skikkelig kom igiennem ved *Examen* derved, fik mine 35 *bene*, altsaa *Laudabilis* med al Ære 1773.

*) Joh. Christoph Neuchs f. 1717, Rector i Fredericia 1759 i Kjøbenhavn 1770, † 1779.

I denne Tiid blev jeg og nøye kiendt med en Mand, som alt for tidlig blev tabt for Videnskaberne i vort Fædreland, han heed Schouboe*), var da bleven anden Lektie Hører ved Skoelen i Kiøbenhavn. Jeg vandt snart hans varmeste Venskab, og han var mig til saare stor Gavn. Et ypperligt Hoved herlige Indsigter det ædleste Hierte var der hos Manden. Penge havde han aldrig, de gik som de kom, og deri vare vi da lige; deri forskiellig han havde stor Agtelse og kunde fortjene saameget han vilde — jeg var *novus homo*, og skulde blive bekiendt. Schouboe havde Selvfornegtelse nok til at opoffre egen Fordeel for at gavne mig, og gjorde det paa en saa snild Maade, at jeg først bag efter begreb han indirekte virkelig havde givet mig det jeg ved ham fik Leylighed til at fortjene. Han havde blant andre 2 Disciple, som han havde informeret og de vare saare gode. 2 Maaneder for de skulde dimitteres siger han til mig, han havde ey Tiid o. s. v. længer at læse for dem, jeg skulde antage dem, og dimittere dem. Jeg begreb dette var underligt da de havde nu lært alt og sagde ham jeg kunde jo intet i den Tiid lære dem, de vare færdig o. s. v. Der hialp ingen Snak, og han havde alt afgjort det med deres Forældre. Nu repeterede jeg disse toe Maaneder med dem — dimitterede dem og fik derfor det han for den Tiid og Testimonierne skulde have havt over 70 Rdl. Hvem der var glad var Schouboe; og da de stoede sig vel, saa fik han paa sin Regning mig derved bekiendt. Siden skaffede han mig andre fordeelagtige Underviisninger, og vi levede i det bedste Stalbroderskab med hinanden; mange mange gavnlige Kundskaber fik jeg af ham. Han udgav en Oversættelse af *Quinctilians* eene**) Bog, som vist er den bedste der udkom, var i sær Gh. Rd. Luxdorps Fortroelige — han døde af en hidsig Sygdom 1777 — intet Dødsfald har

*) P. Schouboe f. 1745 † 1777.

**) Tiende Bog. Kbh. 1770.

voldsommere rystet mig end dette. For at kunde dimittere Candidater skulde man have *Baccalaurei* Graden; den holdtes strax efter *Examen philosophicum*. Schouboe vilde jeg skulde tage den absolut vilde han dette, og sagde mig ikke sine Hensigter — der skulde Penge til — dem skaffede han — og saa blev jeg *Baccalaureus*. Vi havde fast fælleds Kasse; da jeg kom siden paa Kadett Akademiet tiente jeg bedre end han, og et par Maaneder før hans siste Sygdom var jeg kommen ud af min Debet til ham, og saa døde han, og om hans Død maa jeg sige: *multis ille flebilis occidit, nulli flebilior, quam mihi*.

Endnu maae jeg nævne Her Sinding*), da Catechet ved Nicolai Kirke, siden Præst i Sædland, død som Præst her i Jydland; en grundig oplyst, veltænkende og god Mand, hvis Omgang ogsaa var mig meget lærerig. Han var en meget, og det udmerket god Prædikant. Med ham havde jeg jevnlig, med Schouboe daglig Omgang.

d. 4 Jan. 88.

Da jeg 1773 havde taget *Examen philosophicum* fik jeg Regenzen og nogen Tiid efter Klosteret af gammel Pater Holm, som gav mig de Penge jeg til Provsten ved Indtrædelsen paa Regentsen skulde betale; da han nok vidste, jeg ingen Kasserer og Bogholder behøvede at holde, for at hestride mine Penge Sager. I det Aar jeg studerede til *philosophicum*, hørte jeg et *Collegium* af Biskop Balle over Mathæus, om jeg husker ret, og Theologien laae mig saa kraftig paa Hierte, at jeg blev inskriberet om Onsdagen, og Dagen efter prækede jeg Syjvslets Præken i Hellig Geistes Kirke; begyndte altsaa at præke saa tidlig jeg kunde. I Vartow blev i de Dage om Aftenen, naar Bønnen var holdet, holdt en kort gudelig Tale bag efter for en Bogstoel i Koret; der havde jeg, som Mester Lektie Discipel adskillige Gange præket; men da jeg tordnede grummeligen for disse gamle Matroner,

*) Sinding blev 1775 Præst i Skuldelev og Selsø; 1782 til Bjerregrav, † 1786.

saa vilde de ikke have den Præk, og trøstede sig ved de ingen Fare havde for at komme i Helvede, da de havde ingen Tænder.

Bastholm var imidlertid bleven Præst i Kastellet*), og da den i Kiøbenhavn bekjendte Herr Østrup**) til Nicolai Kirke, som tordnede ret frygtelig, hidintil havde været min Helt, saa hørte jeg nu ingen uden Bastholm, og han blev snart min Afgud. Ved Proffess. Abraham Kall fik jeg Tilladelse at præke for ham 1ste Pindse Dag til Aftensang, og Bastholm sagde mig da jeg kunde præke for ham saa ofte jeg lystede. Dette var ret Glæde og Gamen for min Siel. Jeg skulde nu til at høre theologiske Collegier: begyndte med at høre Balle og Pater Holm. Balle havde trykt sine *Theses*, og da jeg kunde forstaae dem ved at læse dem, saa blev jeg kied af at gaae paa Collegierne, da jeg i Timen ikke fik nyt nok. Holm hørte jeg et par Gange, gik een Gang paa *Examinatorium*, og da blev han vred for en Definition jeg gav over *vaticinium*; skiendte paa *novaturientes Theologi*, og jeg kom ikke mere paa den Galley; men desuagtet blev han dog mig gunstig. Professor Ancher hørde jeg og nogle Gange, men da *Collegium* saa ofte blev *expederet* med *hodie non legitur*, saa tykdes jeg det kunde ey lønne Umagen at slidde mine Støvler op, og blev borte. Treschow hørte jeg een Time *prolegomena* til Moralen; men vilde ligesaa nødig som nogen anden have Mavepine; og den Gang var jeg da der *pro hospitio*: maatte følgerigen tage til Takke med Retterne, som de faldt — og betakkede mig for Fremtiden. Jeg hørde og noget af Pater Jansonius over *Theologia naturalis*: det var god Mad; men jeg fik en Condition den Time, og altsaa maatte Aanden sulte, at Legemet kunde æde.

Mit Arbeide [var] 73 til August 76 var da at informere til *Examina*, præke, studere i sær de skionne

*) 1772.

**) Jørgen Østrup, f. 1725, Capellan ved Nicolai 1760, † 1780.

Videnskaber, læse allehaande philosophiske og theologiske nyere Skrifter, og fra Michaelis 1775 til August 76 hørde jeg uafbrudt en *Collegium* af Janson over den aabenbarede Theologie, som var herligt. Min Hoved Lyst var at præke og disputere, jeg var *opponens* ved alle muelige Leyligheder, og derved bleve mange vrede, kaldte mig, som min Biograph meget rigtig bemerker: *Smith ex auditorio*. Min Hensigt var at blive *Decanus* paa Klosteret, og dette var vel og skeet om jeg var bleven i den Tour. Jeg prækede i sær ofte i det Harboeske Enke Frue Kloster i Stormgaden, og gjorde mig 1775 megen Møye for at blive Prædikant der, da der var *vacanse*; jeg prækede paa Valg; men en Fætter af Bispen og Directeuren Hersleb prækede naturligviis bedre. 1774 skulde jeg disputere for Klosteret, jeg skrev da en Disputaz *de electione Judæorum, perfectionibus divinis consentanea*, som blev trykt, og den forsvarede jeg, som en Kegle i Regenz Kirken. Mange havde trued de nu skulde betale mig for min Disputere Lyst; Kirken var pakket fuld af Studentere; men da jeg *inviterede auditores* taug alle stille. Schouboe og Sinding vare mine ordinære *opponenter*; de vare skarpe Disputatores, Munden og Sproget stoed mig godt bie, og altsaa frygtede de fleste de skulde just ikke gøre stort Bytte; men snarere falde af ved Siden af Sinding og Schouboe. Det var og min Speculation da jeg valgte disse *opponenter*; thi naturligviis kunde nok en og anden have pint mig noget; men dette betænkte de sig nu paa. Jeg gik nu, som Seyer Herre af Striden, og vi vederqvægede os efter Dagens Byrde og Hede ved en lystig Smaus, *nota bene* Studenter Smaus. Paa Valkendorphs Collegium var et Præke Selskab, hvori Biskop Hee*) var Præses. Som jeg gierne var allevegne saa kom jeg og i dette Selskab. Hee var der første Gang jeg prækede, sagde mig selv intet om Prækenen; men til en gammel Islænder, som

*) Jørg. Hee f. 1714, 1764 Provst ved Holmen, 1777 Bispe i Aarhus,
 † 1788.

hed Muhle, der var Medlem, og døde siden i Göttingen sagde han jeg prækede, som en Hedning, der var ikke bibelske Sprog nok. Siden prækede jeg engang for ham i Holmens Kirke, og den Gang skrev jeg Præken efter hans Hoved; og var jeg et Christen Menneske. Hin latinske Disputas havde Abraham Kall, Bastholm, Sinding, Schouboe seet igiennem for mig, enhver havde giort sine Bemærkninger til dens Forbedring, altsaa var den heel høvisk.

Biskop Balle har den Arvesynd, at han er saare lættroende, kan altsaa dreyes, og dreyes og dreyes igjen af hvem (som) finder Fordeel ved at bedrage ham: Tiiden har dog giort ham noget klogere. Jeg hørde ey hans *Collegia* med stor Fliid, som jeg forhen har sagt, jeg roesde Bastholm, som den største danske Prædikant, og nu bildte nogle af hans Apostler ham ind Pater Holm havde forbudet mig at gaae paa hans *Collegia* — der var Koen solgt. Nogle af disse Øretudere, som kiendte min Galskab, og vidste de behøvede kun at give mig Leylighed til at snakke saa skyede jeg hverken Ild eller Vand, gave sig ofte i Tale med mig om Balle og nedsatte Holm i Samenligning med ham; naturligviis huggede jeg nu løs paa Balle, og dette sagde de ham igjen; men ikke hvad der havde foranlediget denne Tale. Imidlertid foreslog Holm mig for Facultetet til at faae Rosborgs Stipendium — jeg fik det, gik op til Balle og Ancher, og takkede, og nu var Balle ganske mild. Jeg bad ham høre mig præke paa Valkendorphs *Collegium*, han og Ancher lovede det, og kom. Dette var nok i Enden af 74. Janson kiendte mig endnu ikke — han lovede og at komme, var der og; og Menneskene vare tilfreds med mig; Balle i sær gjorde mig allehaande Complimenter paa Stædet; Janson sagde kun han talde nok siden med mig. Nu stoed jeg en Stund godt med Balle, men da jeg 75 for Alvor begyndte at høre Jansons *Collegia*, og kom ey paa Balles, saa var der atter Ulve i Mosen. De Balliske Apostle frygtede og jeg skulde gaae dem i Veyen, om jeg havde det heele

Facultet paa min Side; de skieldte paa Janson, jeg betalde dette ved at skielde paa Balle — og naturligviis blev Balle, som ey vedste Samenhængen vred. Paa Jansons *Examinatorium*, hvor jeg ofte var selvanden, sielden vare vi over tre, blev jeg i sær kiendt af ham: og een Aften, da vi vare færdige, bad han mig komme ind til ham: nu viiste han mig adskilligt i de skønne Videnskaber, jeg ikke da kiendte, og bad mig spise den Aften med sig; dette gjorde han siden ofte; men min Ven kan nok tænke, hvor dette ansporede min ellers løbske Siel til at arbeide, og viise mig værdig den Agt han frem for andre udmerkede mig med; og mine Samtaler om Balle, med Antagonisterne, som ærgrede sig over den Yndest jeg havde af Janson bleve vist ikke koldere end de forhen havde været. Imidlertid havde jeg faaet at viide, der paa Landkadet Akademiet var en philosophisk Lære Plads: en gang jeg var hos Janson talde jeg herom, han sagde det kunde ikke være galt at søge den om den blev ledig, og udlod sig intet videre. En Maaned omtrent derefter siger han til mig: jeg havde taelt om den Plads, om jeg ønskede mig den: De kan læt giette Svaret, og nu fortæller han, at han havde talt med General Gude, og han havde lovet, jeg skulde ved *vacanse*, han snart ventede, blive Manden. Her behøver jeg ikke at giøre nogen Komentær over Jansons Adfærd og mine Følelser. 1776 gik dette i Opfyldelse. Men her maa (vi) nu staae en Stund, og jeg maa løbe tilbage i de Aar fra 72 til 76 for at fortælle et og andet, som har havt Følger paa min Karakter, Kundskab og Tilstand. Schouboe, som vidste jeg behøvede at fortiene Penge vaagede iidelig for at skaffe mig Informationer. Nu skeede det i Begyndelsen af 74 at der blev taelt til Schouboe om at informere Borgemester Suhrs yngste Søn; i Mitten af Aaret skulde dette gaae for sig, og paa denne Tiid spørger Schouboe mig om jeg vilde antage denne Plads: den var meget fordeelagtig; og jeg var færdig; nu skulde Schouboe bringe dette i Rigtighed. Men, her gik en Maaned efter

en anden, og ingen Ende fik det. Sagen var at den forrige Informator tiggede for at blive der. Nu har jeg den synderlige Natur, at jeg aldrig er mindre i Stand til at arbeide, end naar jeg venter en behagelig Muelighed skal realiseres: Ubehageligheder kunne vel for Øyeblikke gjøre mig lidt forstyrret, men det gaaer over igien, og da jeg i Forventningen af dem altid understøttes af den Følelse, jeg vel skal overvinde dem, saa er Frygt en af de Lidenskaber min Siel allermindst kiender til. Men Haabet er min Bøddel, som legger mig paa pine Bænk indtil Sagen er afgjort; thi da staaer jeg op og ryster mig, og naar jeg kun har en Ende, saa bryder det mig ikke stort, hvordan den saa er; min Siel arbeider da paa nye Planer, og de gamle ere glemte. I det halve Aar min gode Schouboe negocierte om den Suhrske Informator Plads, som i Hensigt til en tilkomende udenlandsk Reyse var saa fordeelagtig, gad jeg intet gjøre, uden at læse i det Skiønne, og præke; og snakke med mine benævnte Venner. Endelig gik denne Plan overstyr, og Schouboe fik nye Projekter at skaffe mig een endnu nok saa fordeelagtig Condition hos Agent Budenhof — den bekjendte rige Baads-Mand i Kiøbenhavn: jeg talde endog med Manden — men atter drøssede dette hen i næste Aar, og hen ud over Paasken, og der blev intet af; men jeg spildte ved det Spøg fast 1½ Aar, som jeg under de uroelighedsfulde Forventninger ikke brugte, som jeg ellers kunde og burde have brugt dem. Min Omgang med mine gamle og lærde Venner erstattede vist nok for een Deel Mangelen af egen Læsning, skaffede mig og i kort Tiid prøvede Kundskaber, som jeg ellers i mange Dage ikke havde kundet læst mig til; men jeg kunde dog endnu have gjort større Fremgang. Imidlertid har jeg levende Overbeviisning om den Erfarings Sandhed, at et ungt Menneskes høyeste Lykke er daglig og fortroelig Omgang med gamle og indsigtfulde Mænd, hvis Kierlighed han kan vinde. Ved en Øyen Sygdom jeg 1773 havde blev jeg eendeel standset i min Læsning. Det græske Sprog,

hvis Natur og Genie Sahl havde herlig givet os Andledning til at kiende var den Gang mit Favorit Sprog; til *Examen Philosophicum* havde jeg under Kalls Anførsel læst en heel Deel heraf; men et par Maaneder for Examen havde jeg for at repetere dette og de andre Ting anvendt ogsaa det meste af Nætterne: Øyenlaagene bleve heftig inflamerede; Examens Dagen mod Aften maatte den gamle Conference Raad Kall læse Hebraisken op for mig, at jeg af Hovedet kunde oversætte den: jeg kunde ey adskille et Bogstav. Dr. Guldbland curerte mig endelig; men de første 3 Aar maatte jeg qvake med Kryder Poser og Øyensalve; maatte om Middagen en Tiimes Tiid sidde med bedekkede Øyen, for deels med de kiølede Urter at trekke Heden af Øynene, deels at vederqvæge dem, efter Formiddagens Brug. Jeg var ofte inderlig bedrøvet at jeg ey kunde læse saameget jeg ønskede; og maaskee skulde de forbenævnte Sinds Uroeligheder adspredde mig, da jeg maaskee ellers havde læst mig blind. Imidlertid havde jeg i min Læsning, som den var, den Fordeel, at jeg aldrig har læst nogen slet Bog i den Tiid; thi jeg fulgte heri mine Venners Anviisning. Jeg blev Student tillige med Secretær Harboe, en Søn af Biskoppen og Hviid, den sist afdøde Stifts Provst Hviids Søn. Denne siste proponerer, at vi skulde oprette os et Selskab for at arbeide i det skønne, nogle flere kom med, og vi samlede os nu engang om Ugen, da den hvis Tour det var oplæste sin Afhandling, og denne blev af en anden bedømt. Samlingerne holdtes paa mit Kammer, og saavel i mine Udarbejdelser, som Bedømmelser havde jeg godt ved at figurere i dette lille *Collegium*, da Schouboe, min *fidus Achates*, altid giennemlæste mit Arbeide, og meddelte mig sine Betænkninger. Saa faa Penge jeg havde fik jeg mig dog gjort en stor Bogstoel, med en Skammel til, som et Katheder, og der stoed jeg da som en Helt og perorerede og critiserede mine Stalbrødre, og det i al Broderlighed; men dog i Følelse af Kraft, som min Ven læt formoder; og den tilkomende Professor spirede

allerede op i Russens Hierte. Disse Arbeider bleve indskrevne i en Protokoll som Biskop Harboe ved sin Søn fik at see, og dette vendte Mandens Hierte til mig, som, efter hans egen Sigende til mig i den senere Tiid, allerede fra Skoelen af havde agtet paa min Vandel med Biefald. Denne Mand blev i den følgende Tiid min troefaste Velynder og Ven. Herom mere i det følgende. Da *Examen philosophicum* var endt gav han mig, uden at jeg havde endog havt en Tanke derom, et *Stipendium* paa 30 Rdl. af egen Drift; og dette var naturligviis saare vigtigt for mig i min oeconomiske Tilstand.

1774 boede i mine Forældres Huus, som vi endnu havde en Parykmager, han fik en Svendsk Svend som hed Knoblauch; et af de originaleste Mennesker i Klogskab og Galskab jeg har kiendt. Der var da ingen i Kiøbenhavn som kunde arbeide med ham hverken i Hurtighed eller Ziirlighed og Godhed, og den Mester han var hos trak alt Arbeide til sig. Men han var der altid paa det Vilkaar at han, naar han besørgede Mesterens Arbeide, maatte for sig selv forfærdige, under Skiul af Mesterens Navn, alt det, som maatte bestilles hos ham selv. Da jeg jevnlig kom til Mesteren, saa talde jeg ogsaa med Knoblauch; og denne havde et saare aabent Hoved, havde allehaande Læsning, i sær i den svenske Historie; men fornemmelig havde han mangfoldige Mechaniske Speculationer og blant andre den faste Tanke, han skulde udfinde et *perpetuum mobile*. Han tilbød sig, da vi bleve kiendte at *acomodere* mig, som han ellers ikke gjorde ved nogen, og vi bleve da meget vel kiendte med hinanden. Jeg søgde fiern og nær at skaffe ham Arbeide, og at Menneskene ret kunde begribe hvilken herlig Arbeider han var, bestilte jeg mig Parykker af ham, og skar mit Haar, som var stærkt, af, uden at betænke mig et Øyeblik paa at forvandle mig i den Alder til en Parykblok. Min Hensigt lykkedes, og Fyren fik saa meget Arbeide, og blev saa vel lidt, at adskillige tilbøde ham Forskud, som han dog ey behøvede til at sætte sig ned

i Kiøbenhavn, som hans Reyselyst og uroelige Hoved dog ey kunde tillade ham. Hans Fortieneste mechaniserede han bort, og var stundum nær ved at blive gal over sit *perpetuum mobile*. Han havde voldsomme Lidenskaber, var stolt paa sin Forstand og Færdighed, og farlig længe blev han ey paa et Stæd. Han gik og til andre Mestere, som begierlig modtog ham; imidlertid omgikkes vi al den Tiid han var i Kiøbenhavn, og jeg har siden fra Rusland havt Brev fra ham, han boer nu som Mester i Petersborg.

Engang komer han til mig og fortæller, han havde fundet en tydsk *Doctor juris*, som hed Kuhn, denne var ved allehaande Stød af Skiebnen bleven forarmet (han havde i Kiøbenhavn i Bargums Tieneste holdt sin egen Eqvibase o. s. v.) og vilde tage Livet af sig selv o. s. v. Jeg maatte see at hielpe ham til nogen Fortieneste. Min Resolution var snart fattet, jeg vilde tale med denne, han talde godt Latin, var stærk i de skionne Videnskaber, efter min Følelse, forstod de fleste Europaiske Sprog, og kunde fegte, var ulykkelig, det var min Mand. Jeg havde en eyegod Mand til *contubernal* paa Regensen, hed Jacobsen, en herlig Svend, ham fik jeg til at lade vor tydske Doktor ligge hos sig, da jeg laae hiemme, nogle af os sloge sig samen for at lære at fegte (jeg har mine Floretter endnu) andre lærte Italiensk og Fransk, og inden 14 Dage havde jeg forvisset ham om en 14 a 15 Rdl. maanedlig Fortieneste. Dette gik herlig 3 Maaneder, Fyhren fik sig opklædt, og vi vare alle vel tilfreds. Men nu kunde Mester Fix ikke taale gode Dage, begyndte at svire og forsømme Lektionerne, og de næste 3 Maaneder gjorde han det saa galt, at jeg maatte bede ham søge sig anden Leylighed og sørge for sig selv. Han havde megen Vittighed, en beget Hukommelse, havde, som Advokat i det Hessiske giort nogle Spektakler, hvorfor han rømte og lod sig hverve ind til Kiøbenhavn. Der saa Bargum*) ham Hændelseviis, og da han kiendte hans Duelighed løste han ham ud, og tog ham paa sit Kontoir,

*) H. F. Bargum Hoveddirektør for den guineiske Handel.

brugte ham til Fornøjelse; men da Bargum gik bort, faldt denne tilbage i Armod; og da jeg blev nødt til at lade ham gaae fra mig, lod han sig som Underofficeer engagere til at gaae paa Verving til Vorms. Derfra er han siden reyst bort, og begyndte en lærreds Handel i Tydskland et Stæd, hvorfra jeg siden intet veed om ham.

Denne Kuhn, som var vred paa det heele Menneskelige Kiøn talde ofte med megen Agt og Berømtelse til mig om vor Ven Wiehe, og sagde mig jeg burde kiende den Mand. Jeg blev tilsist og begierlig efter at giøre dette Bekiendtskab; han sagde mig Wiehe var hans Velgiører og vilde vist blive min Ven: jeg gik med ham hen til denne herlige Mand, og fandt at han overgik Kuhns Lovtaler. Saaledes blev jeg bekiendt med Wiehe, hvis Venskab har saamegen Samenhæng med min øvrige Vandel og Skiebne. Derom mere i det følgende.

Kuhn havde strax merket at det var min Passion at snakke Latin og Disputere; han fortæller mig da en Dag, han kiendte en Underofficeer, hvis Fader havde været *Professor* i Lund, men som formedelst en Kierligheds Handel, havde forladt Sverrig, og nu stod i Prinds Frederiks Regiment, og denne var en gruelig Disputator. Jeg sagde han skulde bringe mig ham; og nu havde jeg en Deel af mine academiske Kamerader hos mig paa Regensen, Kuhn og Underofficeeren som hed Treutiger kom, og vi Disputerede i et par gode Timer. Det forstoed sig selv denne Disputator skulde komme oftere; og nu fik jeg hans *curriculum vitæ* at viide. Han havde for kraftig elsket en bekiendt *Professors* Datter i Lund, drog for Følgenes Skyld med hende til Kiøbenhavn, hvorfra hun reyste tilbage smalere end hun kom did: han levede der et Aars Tiid af det han havde, da dette var fortæret, gav han sig under et fremmet Navn i Tienesten, som Soldat, men han blev røbet af en Landsmand, og hans rette Navn saaledes bekiendt; derpaa avancerede han til Underofficeer. Han var en herlig Latiner, var i Synderlighed stærk i den skolastiske Philosophie, havde bestemt sig

til at være *academicus*; men var som sagt komet ud af sin Tour; denne Eventyrer skulde man da og hielpe.

Nu skeede det, at der blev holdt *Doctor Promotion* ved Prinds Frederiks Formæling; der vilde jeg have Fyhren op at viise sig. Balle var jeg vred paa, blant andet og for de Fornærmelser han havde tilføyet den gamle Holm, og jeg saa klarligen Treutiger skulde flye ham noget at gjøre. Enten Treutiger nu peb eller sang saa maatte han afstæd. Jeg fik ham Disputasen, Natten for var han hos mig, og nu træder han da op imod Balle *in auditorium superius*. Han forespurgte sig ved *pedellen*, om det var tilladt at *opponere* — *Rector* svarer ja. Alles Øyne vare henvendte paa den bevæbnede *opponens*, og Balle havde sin store Ulykke med ham, var en Gang nær bleven bet. Imidlertiid *opponerede* han med Modestie og Balle gjorde ham tilsist mange Complimenter og var glad ved han slap ham. Hans Navn blev siden i de hamborgske Aviser nævnet med Berømmelse; men ingen vidste hvor han var kommen fra. Hans Officerer som fik dette at viide vilde, at han skulde Dagen efter *opponere* mod *Ianson*, dertil havde han ingen Lyst og jeg ikke heller — imidlertiid maatte han dog gaae derop, og *expederede* sig i al enfoldig Korthed, da han havde taget nogle Argumenter, som egentlig ikke hørde til Sagen, og som *Ianson* rigtig nok bemerkede. Den forrige Dag disputerede han med Varme; men denne Gang interesserede det ham ikke.

Jeg fik ham derpaa i Huuset hos en Bager, hvor han havde alting frit og Betaling til for at underviise hans Børn: vi vilde have ham indsciberet ved *Universitetet*: han fik meget berømmelige Vidnesbyrd fra *Universitetet* i Lund, hans Officeerer frietog ham for alt af Tienesten de kunde; men længere end et Aar kunde han ey være ordentlig, han var komet ind i Soldater Livet, blev skiødesløs i sin Underviisning, troede heller ikke han som Litterat kunde gjøre Lykke her da han var en Svendsker — kort han blev ey det, jeg og en Ven af

mig, som jeg siden faaer Leylighed til at nævne, der ogsaa meget hialp ham, ønskede. — Han kom fra Bageren, og siden veed jeg intet af hans Bedrifter. Han stoed ved Kapitain Holchs Kompagnie. Imidlertiid havde jeg dog ved hans Omgang vundet adskilligt i Disputere Væsenet og den philosophiske Bestemthed under Foredraget. — Fruentimmer Yndest har aldrig været min Sag at søge, og jeg var i mine Børne Aar nær ved at skrige min Hals i Tu, naar et Fruentimer vilde kysse mig; imidlertiid havde dog Fruentimer Omgang, saa sparsom jeg end har havt og ønsket den, afslebet adskillige Raaheder i min Siel, og havt sin Indflydelse paa mig. Fra min Barndom af havde (jeg) kiendt et ungt Pigebarn, som opvoxede med mig, men som jeg aldrig da kunde forliges med. Endeel Mellem Aar saae vi ikke hinanden; men Herr Knudsviig talde i den seenere Tiid ofte om hende med Berømelse, og havde som jeg da han blev Præst merkede Speculation paa denne Pige. Vore Barndoms Keglerier havde endnu saa stor Magt over mig at jeg iidelig sagde ham imod i det Kapitel, og Omstændigheder gjorde, at han ikke søgte sin Brud der. *Gutta cavat lapidem non vi sed sæpe cadendo* — jeg blev dog tilsist nysgierrig efter at see Menneske Barnet igien; det skeede, og jeg begyndte at troe jeg havde Uret. Det var mig ikke vanskeligt at fornye det forrige Bekiendtskab, og det blev i den egentligste Forstand Venskab mellem os, merk vel platonisk Venskab, saa løyerlig dette end klinger. Hun havde Lyst til Læsning, var Munter og et godt Gemyt: jeg skaffede hende alle de danske Skrifter jeg kunde faae fat paa, lagde mig endog ivrigere efter de skønne Videnskaber for at kunne desmere moere hende. Hun ønskede at lære Tydsk, jeg lærde det selv for at lære hende det; men hendes Mama havde ey stor Lyst til dette Tydskerie. Imidlertiid gik dette dog and, og uagtet allehaande Hindringer gjorde hun dog nogen Fremgang i Sproget. En gammel rig Knast friede til hende — hun kunde ey lide ham, vilde ey have ham —

og vi pinede den arme Synder ynkelig heel ofte; vi vare Børne Venner og hvad skulde Mama og han sige dertil. Imidlertid ønskede Mama nok at have mig paa en god Maade af Veyen, og dertil gav mit gale Hoved hende god Hielp. En Søn, hnn og havde skulde reyse bort; *discursive* fortæller hun da, engang vi vare samlede, at naar han var borte, saa maatte de leve uden Selskab o. s. v. Jeg applicerede strax Texten og besluttede at afbryde al Omgang med Familien naar den Tiid kom. Der var aldrig til den Dag, og blev aldrig efter den Dag taelt et Ord mellem Pigen og mig, som havde nogen Kierligheds Deklaration til Hensigt: Tanker er jo toldfrie; og skjønt jeg troer at Pigens Tanker ikke vare saa ganske uharmoniske med mine, saa var dog Venskab Punktet hvorom alt vendte sig. Jeg udlod mig med at ville blive borte, dette var hende just ikke ganske behagelig at høre — jeg kiendte ey Mennesket den Gang til at kunde læse i hendes Siel, hvad jeg siden har begrebet stød der: kort, jeg fulgte mit Forsæt, Broderen reyste, og jeg afbrød tydsk Læsningen og blev vel et Aar borte derfra. Der var en Tomhed i min Siel det følte jeg; men jeg var egensindig nok til at overvinde den Følelse. Nogle faae Gange saae jeg hende siden, hun blev gift: hendes Mand bad mig til dem, jeg vilde ikke komme; endelig kaprede han mig op paa Gaden, og førte mig did: og i 11ve Aar har jeg ikke talt med Familien fire Gange.

I denue Tomheds Tilstand fik min uregierlige Siel noget andet at beskieftige sig med. En gammel Beridder, som var Pensionist, havde sat et ungt Fruentimer, hvormed han var beslægtet i Pension et Stæd hvor han og selv spiste: hendes Fadder var Officeer, og hun skulde, dette var om Vinteren, Someren efter hiem til Forældrene, da hun nogle Aar havde hos Familien været i Kiøbenhavn. Jeg blev kiendt med hende, hun var stille af Væsen, sund Forstand, hendes Forældre vare fattige, og det varede ey længe før vi forlovede os med hinanden. Den gamle Schinch saa hede han, spurgte jeg engang ad om han

vilde ey have sin Kost NB. for Betaling hos min Moder: Det blev afgjort og min *Dulcinea de Toboso* reyste nu, skjønt meget mod sin Villie did. Man merkede læt at vi vare Venner; og allehaande Konster blev brugt for at vende mit Hoved om. Jeg gjorde den arme Pige megen Uret; endelig skulde hun reyse hiem, men da Schinch fik Underretning om at hendes Forældres Tilstand var saare ringe, gjorde han sig Umage for at skaffe hende en Condition. Den fik hun hos en Præst i Sædland. Vi skiltes meget bedrøvede ad: hun spaaede Skiebnen. Jeg skrev hende saa mange Underligheder til, at vi hævede vor Forbindelse; siden er hun gift med en af mine meget gode Venner, som vidste vor Venskab, og havde længe havt hende i Tanke. Hun er lykkeligere end hun kunde have bleven med mig; og Forsynet har vildet jeg skulde gaae en anden Vey end jeg i Forbindelse med hende havde gaaet. Det siste halve Aar hun var i min Moders Huus var hun der uden Betaling, da hun biede efter Condition, og hiin gamle Fyhr havde ey Raad til at betale for hende længer. Skiebnen har sørget for, at jeg ey skulde have Aarsag til at forarge mig over den Forlovelses Færd, som i sig selv var ungdoms Ubetænk-somhed; Pigen var ikke bestemt for mig, og jeg ey for hende, og dermed er det Eventyr ude.

I Begyndelsen af 1776 blev jeg af gamle Holm fore-slaaet til at faae Borchens *Collegium*: Balle, Ianson, Ancher og Holm gave mig eenstemmig deres *vota*, det var en *theologisk* Plads; Ianson, som var *Rector* gjorde sig i Synderlighed Umage at dette skulde lykkes — det gik dog feyl: og een, jeg selv havde underviist, fik Pladsen. Jeg blev snart trøstet over det Tab, da jeg i August blev kaldet til Landkadet Akademiet som Lærer i Philosophie og de skjøne Videnskaber. I samme Tiid dette skeede udgav jeg trende Prækener under Tittel Hellige Taler holdte af L. Smith. Kbhvn., 8. 1776. Jeg havde skreven en næsviis Fortale dertil, hvorfor man snusede mig i en Journal. Professor Baden og Sahl i

critisk Journal og den lærde Tidende recenserede mig saare høvskelig.

Med Wiehe var jeg imidlertid mere og mere bekendt, vor Omgang blev daglig og fortroelig, og her blev mit Hoved vendt til at tænke over det praktiske i Livet; om Handel og Rørelse og disse oekonomisk politiske Speculationer, min Ven veed mit Hoved siden har været saa fuldt af. Min Kone*) er en Systerdatter af Wiehe, var den mellemste af tre Systre, som jeg især heftede min Opmerksomhed paa, da hun havde stor Lyst til at læse, talde fornuftig og kort uden at prale af Læsning, havde uindskrænket Kierlighed for sine Systre, hvoraf jeg sluttede hun ligesaa skulde engang elske sin Mand. I 3 Aar agtede jeg paa hende for at kiende hende, i Begyndelsen af 79 bleve vi forlovede og i Novb. samme Aar holdte vi Bryllup. Ingen Mand kan ønske sig kierligere, dydigere, bedre Kone: hendes Siel er ædel, aaben for Menneskers Nød, færdig til altiid at lindre den. Hun har den fineste Følelse af hvad der er Ret og Godt, dydigt og stort — og deri skulde faae kunne ligne hende: hun sørger stedse mere for min Moder og mine Systre end for sig selv, Der maae vist være en bedre Tilstand til; thi hendes Dyd kan ikke finde Belønning her i Tiiden. Dette var en Anticipation af nogle Aar; vi gaae tilbage til August 1776.

Jeg begyndte i Septbr. Maaned at læse for Kadetterne og havde allehaande Øvelser for med dem i det skønne. De skulde naturligviis og stundum skrive Rapporter, men her begreb jeg at disse militær Termini maatte forstaaes om jeg skulde rette Arbeidet. Jeg begyndte da at studere Struenses Artillerie og Fortification, giennemnik *Professor Krebs dictata* over *Tactiken*, læste siden Guibert og Turpin; Reglementet glemte jeg heller ikke — og nu var jeg ingen Kastekiep, men aandede iidel Soldatiskhed, og stoed mig derfor vel med Soldaterne. Gamel Gude

*) Christiane Frederikke Speerfeldt født i Pyritz i Pommern.

havde for Skik, at han ofte kom ind i Timerne, og saa vilde han *docere* paa sin Viis. Jeg, som ey da saa læt kunde samle Tankerne naar de bleve afbrudte, blev en Dag, da jeg stoed i Kathederet bister over dette, og da han holdt op at snakke, og jeg begyndte igien kunde han merke jeg var arrig. Han taug, gik ind til en af de andre Informatorer og sagde: der vorige (min Formand kunde han ey lide) stand in dem Catheder wie eine Nachtmütze; dieser steht wie eine feuerspeyende Drache. Manden havde just ikke Uret. 1777 læste jeg over Psychologiens Logica, som jeg selv udarbeidede og *dicterede*, den gamle Historie efter Schröch, Geographien og saa allehaande Øvelser i det skønne. I Enden af 77 udarbeidede jeg en liden Piece: Den naturlige Religions første Grunde. 8. Kbhvn. 1778. Den blev udgivet ved nye Aar, og vilde jeg bruge den næste Aar, nemlig Aar 1778. Ved dette Aars Begyndelse fik den Berlingske lærde Tidende en Forandring, jeg blev der Medarbejder, og har skrevet de Recensioner i den Aargang, som ere merkede med Z. foruden adskillige Anmeldelser af udenlandske Skrifter tildeels *extraherede* af fremmede Journaler. Jeg begyndte og en ordentlig Udarbeydelse af en psykologisk Lære Bog, som samme Aar blev endt og udgiven under Tittel: Sielelærens første Grunde. Samme Aar fik jeg og Deel i det almindelig danske Bibliotheks Udgivelse, da Proft var nødt til at give de første Arbejdere Afskeed, at ikke Publikum skulde give hans Bog Afskeed. Der var Abrahamson, Top Wandal, *Professor* Abildgaard, *Professor* Bast og jeg siden Hovedmændene for Bestyrelsen af dette Skrift: deri er *bona mixta malis*. Jeg skrev og selv nogle Stykker blandt andet en lille Komoedie: Skovhugsten som ogsaa separat er aftrykt. 8. Kbhvn. 1778. Andledningen dertil var denne.

Det var 23 Septbr. 1778, som det alle andre Aar var Madam Wiehes Geburths Dag; dette er en herlig Kone, og til den Dag blev den skreven. Hun vidste

naturligviis intet deraf. Wiehe fik det at viide en 8 Dage i Forveyen, og vi førte nu Stykket heel ziirlig op, hvortil der i Wiehes Gaard var god Leylighed; og Wiehe og jeg havde de toe Hoved Roller. Denne var een af de lystige Dage i mit Liv. Piecen er siden, som jeg her i Veyle har seet, eftertrykt i Hadersleb, og sælges blant andet Bønder Gods til Menneskenes Glæde og Gamen. —

Prof. Krebs læste nu paa Giethuset over de mathematiske Videnskaber for Officererne, han og Risbrigh opmuntrede mig ofte til at gjøre det samme over de philosophiske. Endelig taler jeg med General Huth og Hertugen af Beveren, da Gouverneur i Kiøbenhavn herom, dette gav jeg dem og skriftlig at jeg uden Betaling vilde begynde dette — de kunde da see om det lykkedes eller ikke. Til den Dag havde jeg ey endnu seet Geheime Raad Guldberg. Jeg forsøgte een Gang i Begyndelsen af 78 at faae ham Tale; men i Forgemakket var der en Trængsel, dass sich Gott erbarme, jeg gik min Vey slog en *convolut* om min naturlige Religion og sendte ham — og dermed var den Cour ude.

Gammel Gude blev nu meget affældig, Harboe vilde gierne være Cheff. Adskillige Uordener var der i Underviisningen, som Krebs og jeg gjorde ham opmærksom paa, han talde med G(uldberg) herom og nævnte mig, som den der kunde forklare Sagen. G(uldberg) bad ham lade mig komme til sig, og blev en Søndag Aften bestemt til den første Samtale jeg havde med Manden. Han beholdt mig der en stiv Time, kiørte om med mig i mangehaande Ting, giennemgranskede mit heele Ansigt, bad mig derpaa at give ham en skriftlig Underretning om Akademiets Tilstand, og sagde jeg kunde kun melde mig naar jeg vilde tale med ham: jeg efterkom begge Deelee; men blev saa længe borte at han, da jeg anden Gang kom næsten havde glemt mit Ansigt; jeg handlede da nogle Gange med ham om mine Forelæsninger, som jeg skulde have Ordre til; men det fik ingen Ende for jeg sendte ham min Sielelære, da den var færdig; han

troede nu jeg kunde læse og Ordren kom i Begyndelsen af 1779 de første Dage i Aaret. Imidlertid havde Krebs og jeg Spektakel med den gamle Gude, hvis Siele Kræfter og Legems Styrke daglig aftog, og Hovedsagen var Kadetternes *translation* i Klasserne, som han gjorde heel ofte arbitrær og vi vilde have efter faste Regler. Ved den Leylighed blev der handlet om Underviisningen for 1779, det var vel en Maaned for nye Aar. Jeg sagde ham da, jeg havde en Sielelære under Trykken, jeg blant andet vilde forklare. Forklare Sielelæren maatte jeg nok; men han forbød mig at lade den trykke, da ingen maatte criticere Akademiets Arbeider, og det gjorde de da. Jeg blev varm, Gamlen vred og svor jeg skulde blive afsat om jeg trykte Bogen. Var den aldrig trykt før skulde den trykkes nu; men jeg tænkte dog paa Præservativer. Nu besluttede jeg at dedicere den til Kronprindsen, jeg tænkte ganske fornumsteligen, hans Navn er dog en Skyts Gud, og han kan selv *labentibus annis* blive det: alle Folk dedicerede den Tiid til Arve Prinds Frederik, dette var mig for hverdags, og efter Omstændighederne tykdes mig det at være Hyklerie. Kr. Pr. skulde altsaa være min Genius, og hans Navn staaer i Bogens Pande, hvilket for gammel Gude betydede det samme som om der havde staaet: *cornu ferit ille, caveto*.

En Kadet Kalnein*), som siden blev ulykkelig, et ypperligt Hoved, havde paa Dansk oversat Krebs Skrift om Fortificationen; Gude forbød og hans Navn, som Oversætter ey maatte staae paa Tittelen. Krebs talde med Guldberg herom, og han vidste vi havde allehaande Bryderier med den Gamle. Da nu Guldberg havde faaet min Psychologie, skrev Prinds Frederik et Brev til Gude, hvori han bevidnede sin Glæde over Akademiets Floer under hans Bestyrelse, at det var til Ære for ham at en Kadet kunde oversætte slig en Videnskabs Bog, bad

*) C. Christop Kalnein f. 1758. Officeer 1780 ved det falsterske Regiment. Afskediget 1783 † 1797.

ham sige mig jeg skulde læse for Officerer, og fortalde, at Valget af Krebs og mig til Lærere ved Stiftelsen gjorde Hans Excellence megen Ære. Gude forelæste os dette, var glad ved de Complimenter han fik, men saae nok vi havde Baghold, og han skulde fare i Mag.

Her maae jeg atter giøre en Retur til 1775, da jeg nær havde glemt en Hovedtildragelse, som har megen Samenhæng med den smule Smag og Kundskab jeg har forhvervet mig. Dette Aar var jeg tilligemed nogle flere, hvoriblant den ypperlige Kamer Raad Wadum i Rentekammeret i Laug samen for at oprette os et Selskab, som under Navn af det danske Litteratur Selskab er nævnet i Publikum. Indretningen var, at enhver af os skulde i sin Tour forelæse et Selvudarbejdet Stykke, Poesie eller Prosa; dette *circulerede* da mellem de andre til nøyagtig Bedømmelse; derpaa giennemgik Forfatteren Kritikerne, forfattede skriftlig sin Besvarelse, og Stykket blev da anden Gang foretaget i Selskabet, og da i al Venskab handled om det(s) Fuldkomenheder, Mangler og Forbedringer. Kapitain Abrahamson, hvis Styrke i det skønne og dets Kritik er noksom bekiendt fik vi kort efter til Medlem, og disse Arbejder, i Synderlighed hans Omgang har jeg vundet uendelig meget ved, hvad Nøyagtigheden og Bestemtheden i Sprog og Udtryk angaaer. Vi arbeide troelig med hinanden, og er der nogen egte og sand Smag i mine Arbejder, saa har jeg fornemelig dette Selskab at takke for at jeg har lært at bruge Filen. Siden kom Schiønheyder og Philosophen Rothe ind i Selskabet; og derfra det Bekiendskab, og lærerige Omgang jeg har havt med disse drabelige Mænd. Kamer Raad Wadum blev og herved min Ven, hvis Indsigter og Troefaste Veyledelse jeg skylder meget. 1781 da jeg reyste til Norge faldt dette Selskab i en Søvn, som nok er eet med dets Død.

Ved Enden af 1778 beslutede jeg at udgive en egen Journal og den kom da ud 79 under Tittel almindelig dansk Litteratur Journal; i Førstningen havde jeg kun

faa Medarbeidere, siden arbeidede Balle, Janson, Abildgaard, Geus o. fl. med mig. De tvende første Aargange bleve udgivne under mine egne Øyne. Det siste 1 $\frac{1}{2}$ Bind blev trykt medens jeg var i Trondhiem, og derfor er derfor er der nogle gale Recensioner, som jeg ikke kan svare for; den skal dog endes engang thi Hunden bør have en Hale, hvor stumpet den end bliver.

Min uovervindelige Lyst til academiske Disputaser har jeg forhen omtaelt; jeg kan endnu legge til, at jeg det siste Aar jeg var i Skoelen, havde ordentlig med nogle af mine Kamerader oprettet et Disputere Selskab, hvor vi Løverdags eftermiddag samledes paa Skoelen, enhver forsvarede i sin Tour en liden Afhandling, og stoed da i Kathedret, som en Kalkunsk Hane paa sin Stang; og jeg kunde tale og skrive Latin *ex tempore*, da jeg ikke havde vovet at tale tre danske Perioder uden at have dem skrevet, kunde end ikke skrive folkelig dansk. Ved Jubelfesten 1779 kunde jeg da ikke fornegte mig selv saa meget, at jeg jo maatte op paa Universitetet og *opponere* mod Dr. Sandøe. Luxdorph og Harboe vare da blant andre der, og denne Disputaz var en Andledning til det Forsæt de fik at skabe en Rector af mig. Harboe i sær sagde mig jeg holdt for tidlig op, da han af mit Papiir kunde see jeg forbiegik adskillige Argumenter; og jeg vrevlede dog der een god Time; og den Vrevl havde de Følger at jeg *Diis invisus* blev *Scholasticus*.

I Januar 1779 begyndte jeg mine Forelæsninger paa Giethuset for Officeererne; første Gang var Auditorium pakket fuld af Mennesker for at høre Nyt. Hertugen af Bevern var der blant andre, og Dagen efter bød han mig til Taffels hos sig, hvor der var en stor Skare af allehaande Excellenser o. s. v. Hertugen, da Prinds, troede den der holdte Forelæsninger maatte være Professor, og bekiendtgjorde ved Parolen, at Professor Smith den Dag begyndte at læse — dette gav allehaande Snak i Publikum; Siden hen i Aaret, da jeg havde endt det første Kursus, blev jeg da og Hans Mayestæts *Professor*

i *Philosophien*, og fik Rang med det Kiøbenhavnske *Universitets Professorer*; og altsaa har jeg fordi jeg holdte disse Forelæsninger nu i 9 Aar maattet bøde 18 Rdl. aarlig til Hans Mayestæts *Fiscus*. Ved denne Bestalling havde jeg nær faaet mit Hoved forrykt. Jeg havde adskillige Gange taelt med Gh. Rd. Guldberg om jeg ønskede at blive *Professor Philosophiæ extraordinarius* ved *Universitetet*, dette kunde ikke gaae and, der var ingen Plads o. s. v. Men *Professor Philosophiæ* paa den Maade, jeg blev det kunde jeg blive. Nu skeer det at eendeel Titteler ved samme Leylighed bleve uddeelte, og i Listen til Cancelliet stoed blot Smith *Professor*. Dette fik jeg strax ved den præliminær Notification fra Cancelliet at viide, og galen blev jeg da, at jeg skulde see ud, som et blot Tittel Spøgelse; jeg altsaa ud til Fredensborg for at faae det forandret. Guldberg som giettede jeg ey var tilfreds fordi jeg ikke egentlig var ansat ved *Universitetet* sagde mig strax, der var ingen Plads o. s. v.; men min Paastand var Barnet skulde have Navn og Philosoph var jeg jo skulde idetmindste være det: Dette var da og hans Mening, men var glemt i Expeditionen — og nu fik jeg rigtig nok min Bestalling, som *Professor philosophiæ*, og den fik jeg gratis, altsaa var jeg da dermed vel tilfreds.

Med mit Auditorium havde jeg de toe Aar jeg læste der Aarsag at være vel tilfreds, og jeg levede meget stalbroderlig med de Soldater Mennesker; havde gierne bleven der. Den første Forelæsning er trykt: Om *Philosophiens Natur og Nytte især for Krigs-Høvedsmændene*, Kbhvn. 1779, 8. Hertugen af Bevern begierte den skulde trykkes: det skeede og jeg uddeelte den gratis til mine *Auditores*. Han sendte mig siden 30 Rdl. til Erstatning for Omkostningerne; og en høvisk Epistel — den Trykning fik jeg altsaa vel betalt.

Jeg havde 1776 i Litteratur Selskabet skreven en Lovtale over Cort Adeler, denne havde jeg siden Pyntet paa, og udgav den 1779 i Tryken i Mad. Godiches

Forlag. 8. med Adelters Portrait af Sysang aftrykt paa det første Blad. Bastholm recenserede den siden i Litteratur Journalen, og jeg fortryder endnu ikke at have udgivet den.

Litteratur Selskabet udgav 1777 en Samling Poesier under Tittel: Over Indføds Retten, med en Vignette hvori staaer i en Krands: Forsøg at naae, deriblant er og en Psalme af mig p. 9—13 undertegnet Sm. I dette Selskab skrev jeg og blandt andet adskillige gudelige Sange, som ikke ere trykte.

Mod Enden af 1779 fik jeg alvorlig i Sinde at gifte mig; og dette udførte jeg da og den 19. Novbr. Jeg havde mine 300 Rdl. ved Landkadet Akademiet, og regnede paa, at da jeg dog havde den store Familie at underholde, saa kunde et *plus* af en Kone ikke gjøre nogen betydelig Forskiel i Oekonomien; jeg calculerede den Gang just ikke saa ganske rigtig, og saa er der saa tit løben Feyl i Regningen. Imidlertid behøvede jeg Penge til at betale adskillige Mennesker med, jeg havde kiøbt en heel Deel Bøger, og den Arvesynd kan jeg aldrig lade fare; nogle Udgifter var der og ved den forestaaende Forandring; skjønt vor Wiehe gjorde det vigtigste og mere end han burde. Harboe, som den Gang var Chef ved Akademiet talde jeg en Gang med, da vi den Gang vare gode Venner, som vi og nu siden ere det, om dette: nogle Projekter vi havde lykkedes ikke, og uden at jeg vidste det fortæller han en Gang Guldberg dette, og sagde mig Guldberg vilde selv tale med mig herom. Dette gjorde han da og næste Gang jeg kom til ham, og efter at vi havde præket noget, siger han, han vilde forsøge at skaffe mig 600 Rdl. til laans af Arveprindsen: og sige mig Beskeed derom: dette blev og saadan paa Vilkaar at de skulde tilbage betaales paa den Maade og i de Terminer som H. K. H. selv i Tiden vilde nærmere bestemme: jeg fik da dette Sølv, og Skiebnen og H. K. H. har endnu intet bestemt om det Afleverelse. Engang skeer det dog vel om jeg lever en Stund. Imidlertid

fik jeg ikke disse Penge før i Begyndelsen af 1780, altsaa skulde der i den mellem Tiid skaffes Raad for et par Hundrede Rdl., og det holdt haardt. En Rig Borger i Kiøbenhavn, som var noget beslegtet med mig lovede da at skaffe mig saalænge dette Sølv; men havde ey Pengene liggende, og skulde skaffe dem hos en anden: dette kom og i Stand, men denne anden vilde have Caution, og min Patron havde forsoeret at *cavere*. Der stoed vi da igien. Nu havde jeg tient ham i at forligge ham og hans Kone, som var henimod 70 Aar, og havde vildet skilles ved ham for hans Uordener; denne hans Kone havde i første Ægteskab havt min Farbroder, og med hende havde han faaet den Velstand der var: Han blev nødt til at skaffe en Tævekat af Huuset han boelede med, og var glad det dermed var til Ende: den gamle Kone levede nu som hun burde, og altsaa vilde de begge tiene mig. For at holde sin Eed finder han paa det lystige Indfald at Konen skulde underskrive som Kautionist, og selv tegnede han paa Vexel Obligationen, dette var med hans Minde og efter fælles Aftale — og saaledes fik jeg Pengene. Siden da de skulde betales gav den gamle Faster mig 30 Rdl. til Hielp, og havde jeg bleven i Kiøbenhavn til hun døde, saa havde min Oekonomie ey tabt derved. Dette sagde hun mig ofte; men jeg reyste bort og anbefalede hende til Herr Rørbye ved Nicolai Kirke, og han har da forsikkert mig hun foer hen i Fred. Manden ægtede siden sit Boelskab og er nu og død.

Pengene fik jeg da og holdt Bryllup, svattede et Hundrede Rdl. bort til Klæder, som kunde og burde været sparet, og havde, om Overdaadigheds Forordningen da havde været til, været sparet — men nu gik de *ad undas*. Nu var jeg da gift; ved mine Recensioner havde jeg i de 2 siste Aar dog fortient noget; jeg fik 4 Rdl. for hver trykt Ark jeg skrev, og dette Arbeide fortsatte jeg da; men der var dog altid et Deficit, som hidentil *per varios casus per tot discrimina rerum* dog var taale-

ligt, og havde, naar ey disse mange ulyksalige Flytninger siden vare paafulgte, læt været erstattet. Jeg maatte være anstændig klædt, og deri stak det vigtigste af Underbalansen.

Nu skeede det at Hennings havde skreven Olavides: jeg læste den Tingest, gad ikke recensere den, og pinte Schiønheyder med mange Overtalelser til at gjøre det. Han skrev da en Recension, som var alvorlig nok, men dog ey for slem, jeg læste den og lod den trykke. Imidlertid fik Balle Arket at see, han fik fat i Schiønheyder fortalde ham den Recension var for slem, han maatte absolut gjøre den om; Schiønheyder uden at jeg vidste deraf gjør dette, og lod det Ark paa sin Bekostning omtrykke, og da det var færdig viiste han mig det. Og see — denne nye Recension, hvorfor han havde sat sig i Bekostning, og som skulde ret være fin, var endnu værre end den anden: Jeg løe ad det Spøg, saae nok Recensionen i sig selv var sand, og lod da staae til. Journalen kom ud og Hennings blev bindegal. Han skrev en liderlig Piece mod Schiønheyder, og malede ham af som en Fanatiker o. s. v. og det store Publikum fordømte den arme Schiønheyder. Han derimod ærgrede sig saaledes, at hans Liv stoad i Fare. Jeg havde ført ham ind i dette, jeg maatte altsaa faae ham ud deraf: det gioldte om at stemme Publikum om, jeg overlagde dette med Rothe og udgav nu Betænkning over det som Hennings og Schiønheyder have sagt i Andledning af Bogen Olavides. Kbhvn. 8. hvoraf kun 30 Expl. blev aftrykt og omdeelte, den staaer ellers i Litteratur Journalen for det Aar 1780. Stilen heri er fuld af Rothianismer, da jeg iidelig i den Tiid prækede med Rothe og læste hans Bøger og den Stil smitter stærk. Jeg naaede min Hensigt. Hennings blev fordømt, og Schiønheyder, som vidste intet heraf for det var ude, blev friekiendt fra Dominicaner Tittelen.

Jeg havde i de siste par Aar ikke talt med Biskop Harboe, jeg havde ingen Andledning dertil, var og noget

tankeløs i det Kapitel; nu da dette theologiske Strids-skrift var færdigt, besøgte jeg ham, og gav ham det. Den Gamle bevidnede mig saameget mere sin Fornøjelse herover, som jeg den Gang stoed i den Situation, at han rimeligviis ikke kunde være mig til nogen Tieneste, saa talde han, og det var og den Gang min Troe, hvori jeg dog tog Feyl, som Tiiden viiste. Harboe sagde mig jeg burde give Grev Thott en af de Piecer; jeg undskyldte mig, da jeg var Greven ubekjendt; Harboe tog dette for godt, sagde jeg skulde kiendes af ham, han vilde selv drage did med et Exemplar og det fik han da, og Grev Thott skienkede mig, som jeg siden erfarede, sin Bevaagenhed. Der blev meget snakket om denne Tingest, da den i nogle Uger ey var at faae, og Menneskene bleve nysgierrige efter at see den. Saa sendte den gamle Grev Adam Moltke Bud til mig, og lød spørge efter den: jeg gik til ham og overgav ham et Exemplar, og ved den Leylighed talde jeg med Hans Høygrevelige Excellence, som var meget naadig. Gh. Rd. Guldberg forstaaer det sig selv gik jeg og til, og præliminariter snakkede om jeg vilde sribse Hennings: han raadede, det er begyndte at raade mig til at lade det være; men jeg sagde *factum infectum fieri neqvit* og gav ham Bogen, som jeg dog forsikkrede ham, som Sandhed var, ikke var uhøvisk.

Nu gik det, som jeg ventede. Hennings blev bindegal, og lod al sin Aands Bitterhed vendes fra Schiønheyder til mig: han skrev en 7 Ark fuld af allehaande Galimathias og erklærede jeg var en Hund af en Philosoph. Jeg fik fat paa dette en Løverdag jeg gik hjem fra Kadet Akademiet, begyndte strax at læse det, og blev bister, som en Vildtydsker, da jeg i Begyndelsen saae hans Færd; men var ganske Blid i mit Sind inden jeg fik det til Ende, da jeg saae jeg havde Synderen i min Magt, og kunde nu sætte ham paa den bestemteste Maade Kniven paa Struben, saa han ey skulde undløbe. Eendeel af mine Venner vilde ikke jeg skulde ydermere skrive i

den Sag; men jeg burde skrive, og da han havde vrevlet mange andre Ting ind i Sagen, arbeidede jeg et godt Fierding Aar paa en Replik, som 4 Ark stor kom ud paa Tydsk, og slutter den Samling Proft udgav: Stykkets Tittel er: Erläuterungen über dass, wass in den Streitigkeiten über Olavides noch dunkel [und] (oder) zweydeutig seyn mogte. Og dermed var den Strid til Ende. Hovedsagen i Striden bestoed egentlig deri, at Hennings vilde fragaae det, han virkelig havde skreven, og nu saae ey kunde forsvares: han fordreyede derfor sine Ord, gav dem usædvanlige Bemerkelser o. s. v. I mit siste tog jeg derfor heele Sagen Stykviis paa den Led: enten har Hennings skreven og meent det der staaer i Bogen ligefrem efter Ordenes sædvanlige Betydning, og da har han syndet og fortient Stribs, eller han har meent det anderledes, som han siden vil forklare det, og da har han skreven ganske mod Sprogbrugen, og ingen kunde drømme om hvad han da vilde sige. Det var ikke Hennings Sag at erklære sig herpaa, altsaa hørte Striden op. Mit Skriverie i denne Sag blev siden efter recenseret i Gottingske Gelehrt. Zeitung af Dr. Walch og det paa en for mig meget smigrende Maade.

Nu var det naturligviis een af mine Hovedspeculationer, at faae mig mine Indkomster forbedrede og blive fast i Kiøbenhavn og hertil havde jeg ligesaa mange Projekter, som min Ven veed jeg siden har havt for at komme did igien. Blant andet var dette. Paa Opfostrings-huset var en Præst Baagøe ansat til Edukations Inspektor, med 300 Rdl. Løn, frie Værelser og nogle Favne Brænde. Han ønskede Præstekald, da han vel tillige var Kapellan ved Vartow men var gift, og havde Børn. Jeg kiendte ham og vidste naar han søgte. Nu tykdes mig denne Plads i Forbindelse med Kadet Akademiet var herlig; Jeg gjorde Guldberg dette Projekt: det hovede ham, og Baagøe, som var en brav Mand, og havde længe været Kapellan kunde læt hielpes. Men dette skeede ikke i min Tiid. Engang gjorde jeg endog en Reyse til Fredens-

borg med en Ansøgning for ham, altsaa *indirecte* for mig selv. Men Kaldet var for stort, og skjønt jeg i sær med Ryberg, som den Gang var fattig Directeur havde taelt om Successionen, blev der intet af, da Præsten først blev befordret da jeg var i Norge.

Nu skeede det imidlertid at *Professor* Falck paa Søkadet Akademiet døde: dette gjorde jeg mig ingen Betænkning ved; men een Dag kommer *Professor* Abraham Kall til mig, og fortæller at Kamer Herre Kaas havde ved *Professor* Saxdorff givet ham Komission at tilbyde mig denne Plads, som jeg i Forbindelse med Landkadett Akademiet læt kunde bestride, da der kun var 3 Lektioner om Ugen. Jeg gik derpaa til Kaas og Sagen var rigtig nok; men Lønnen tyktes mig var for liden. Kaas sagde han vilde forsøge om Tillæg kunde faaes; jeg opsatte da en Ansøgning om Pladsen, med Tilbud at undervise tillige i Philosophie og de skønne Videnskaber, naar Lønnen var 300 Rdl. Dette deysede ind i Admiralitetet. Kmhr. Kaas fik Svar dette kunde ey gaae and, men vilde jeg tage mod Pladsen med 200 Rdl. (den ordentlige Gage var 150) saa vilde de forestille Kongen det: dette skeede, og nu var jeg et *amphibion*. Nogle Dage efter at Depeschen var indkommen fik Kadetterne Ordre at gaae til Søes: Læsningen kunde altsaa ey begyndes for Efteraaret, og dette fortrød jeg da ikke paa, da jeg ligefuldt fik mine Penge.

Imidlertid var dette et Trældoms Liv; 6 Timers Læsning daglig paa Kadet Akademierne og den 7de hver anden Dag paa Giethuset for Officererne; Recensioner og andre Arbeider skulde og gøres: og Indtægterne vare med Alt dette Arbeide tynde: jeg pinde Guldberg han skulde skaffe den Præst bort, men forgieves. Nu satte Abraham Kall mig et syndigt Projekt i Hovedet, som jeg udførte, og *hinc prima causa malorum*. Han fortalte mig det varede længe inden han kunde faae skikkelig Løn, han sagde derpaa, som i fuld Alvor til Guldberg han vilde være Rector; dette vilde Guldberg ikke, og for

at holde ham ved Universitetet skaffede han ham det han ønskede; vi overlagde jeg skulde gjøre det same. Helsingørs Skoele var just ledig; men Pladsen var bestemt til Treschow*) som har den. Dette udspeidede Kall og sagde mig det. Jeg havde altsaa ingen Fare for at komme der; og det var mig sand Pestilense at tænke, jeg skulde være Rector. Nu marcherede jeg til Guldberg, fortalte ham dette Liv var galt, og af Fortvivlelse ønskede jeg at blive Rector i Helsingør. Heyda — dette var et *nobelt* Indfald; Helsingør var givet bort, men herom skulde vi tale videre. Vi talde da siden, jeg sagde ham, at jeg vilde have været Rector i Helsingør, da det laae saa nær Kiøbenhavn, men skiøttede for Resten Intet om det Rectorskab. Han bevidnede en Rektor var den lykkeligste Mand i Verden, og jeg skulde blive en høvisk Cathedral Rector — dette hørde jeg saalænge, at jeg tilsist troede det skulde være saa, og dette var Skiebnens Villie.

I samme Laug døde Schlegel, *Professor historicarum*. Abraham Kall kom da til mig og spurgte om jeg vilde søge den Plads; thi da vilde han ey søge den: han raadete mig dertil; men jeg var ikke gal; jeg vidste og følte jeg var en Synder i Historien, og mit Hoved har aldrig været til at huske dette, Skoele Underviisningen var og heri yderlig slet; og ligesaa hastig som jeg har læst ligesaa hastig er det glemt, kun Resultaterne og de Reflexioner jeg under Læsningen har gjort mig over Begivenhederne blive siddende i Capitolium. Et Aar i Forveyen havde Guldberg engang sagt mig, jeg skulde tage mig et andet Fag end det philosophiske, og arbeide deri, der kunde da læt blive Plads for mig ved *Universitetet*; jeg paastoed det var umuelig, da jeg ey kunde være Professor i Alskens Ting. Guldberg derimod sagde det vilde, med de almindelige Kundskaber, jeg havde være mig læt: men jeg fulgte mit eget Hoved, kunde altsaa

*) Nieis Treschow f. 1751. Rector i Helsingør 1780. Senere i Norge Statsraad.

ikke nu, som et klogt Menneske søge en Plads jeg ey duede til. Kall fik den da.

Sporon, Conferenz Raaden var jeg bleven kiendt med i Enden af 78 da jeg havde skreven min Sielelære: jeg gik da til ham, bad ham skaffe mig Audienz hos Eichstädt uden for de sædvanlige Timer; dette skeede, og jeg overleverede siden Kr. Pr. selv min Bog. Sporon som havde læst den, og var fornøyet dermed, bad mig en Uges Tiid efter til sig, da han havde et stort Selskab (der blev jeg kiendt med den herlige Geus) dette gjorde han siden ofte, og vi havde megen Omgang med hinanden saalænge jeg var i Kiøbenhavn. Han prækede altid for mig jeg skulde være Philosoph ved *Universitetet*: da nu disse forbistrede Rector Griller kom i mit Hoved snakkede vi altid derom; i Førstningen var han enig med mig, jeg skulde ey være Rector; siden havde han nok snakket med Guldberg, og nu var der kun een Stemme over mit syndige Hoved: *damnamus*.

Kall var nu bleven *Professor Historiarum*, og nu skulde man have en *Professor Lingvæ Græcæ*, hvortil der var kun liden Løn 300 Rdl. troer jeg. Kall kommer da til mig og giver mig en Comission, hvorved hans Navn plat ikke maatte nævnes. Guldberg havde bedet ham, og han bad mig at spørge Sahl om han vilde for den Løn tage mod *Professoratet*. Dette var en vanskelig Sag, da Sahl og jeg vel vare gode Venner, men han var saare mistænkelig, og jeg forudsaae at dersom dette saa ey skeede, vilde han troe jeg havde vildet holde ham for Nar. Kall forsikkrede mig det var Alvor, og jeg gjorde Sahl Propositionen. Manden blev først heel forstyrret; men tilsist fik jeg dog det var, han vilde; men troede stadig hans Fiender havde narret mig til at spørge, for at holde sig lystig over hans Svar. Jeg sagde Kall hans Beslutning; men der blev ingen Ende paa Sagen. Jeg fik da *Pater* Ianson til at tale med Guldberg; der var da rigtignok komen Vrevl deri; da Kall havde faaet sig andre Konster i Hovedet: imidlertiid fik vi dog overvundet

Kabalen, og Sahls Professor Bestalling laae expederet i Cancelliet før han vidste det, men saa begyndte han at vrevle, at Ianson nær havde fortrudt det Arbeide.

Imidlertid var Rectoratet i Nyekiøbing paa Falster bleven ledigt; engang jeg gik paa Gaden kom jeg i Snak med den bekiendte Kierulf, og *discursive* fortæller han dette stoed endnu opslaaet og var godt. Jeg lagde den Snak paa Hierte, fik ved en Skrivelse derover Efterretning om det var vel 800 Rdl., Levestædet saa læt, at man fik Penge til naar man kun vilde tage mod Varene, og der flød Melk og Honning i Rendesteenen. Jeg taler da med Ianson derom, han raadede mig fra det, vilde jeg absolut skulde blive i Kiøbenhavn: Harboe raadede derfra, da han sagde han vist vidste det ikke var 500 Rdl. Grev Thott sagde mig, han havde stedse agtet det for min Bestemelse at blive ved *Universitetet*, og dette var at gaae af Veyen; imidlertid ønskede jeg det alvorlig, saa vilde han gjøre sit. Guldberg, som vilde jeg skulde være Rector havde intet derimod, jeg kunde altid faae det bedre, og jeg blev Rector i Nyekiøbing. En gammel Subrektor Hage i Naskow, som længe havde søgt Rectorater og Præste Kald var af Cancelliet bestemt til at være det, for jeg indgav min Ansøgning: han fik samme Dag min Bestalling blev *expederet* Skrivelse fra Cancelliet han skulde faae det første *convenable* Præstekald han søgte — Han blev siden Præst. Harboe havde imidlertid tælt med Aagaard, som var Aagaard, og da jeg derpaa talde med ham og spurgte om jeg skulde tale med Aagaard om dette, sagde han, Mennesket var egensindig, nu maatte Cancelliet gjøre hvad det vilde, Embedet var ey værd at gjøre Complimenter for, og jeg skulde blot tale med Thott, og ikke oplukke min Mund til de andre. Dette behøvede han ey at sige mig toe Gange. Og nu er jeg da den 27. Octobr. 1780 kaldet og beskikket til at være hans Mayestæts latinske Skoelemester i Nyekiøbing, og her knyttes da den store Knude i mit Liv, hvis Opløsning hidentil er skiult i Mørke.

Da Harboe blev Chef paa Kadett Akademiet skulde der været nedsat en Comission til at reglere Underviisningen o. s. v. Dette vilde Harboe unødigt have og Aftalen blev da med Guldberg, som og talde med mig derom, at jeg skulde udarbeide en Plan, som Harboe kunde indgive til Generalitetet o. s. v. og paa den Maade alt uden Opsigt bringes i Rigtighed. Det siste heele Aar jeg var paa Akademiet arbeidede jeg troelig herpaa, fik den færdig og gav Harboe den. Min Grundsætning deri er denne: Chefen skal have al muelig Magt til at gjøre godt; men Skade og Forstyrrelse maae der betages ham Leylighed til at gjøre. Dette stoed da vel ikke med rene Ord, men Harboe begreb dog nok noget deraf og vilde ey indgive Planen: dettte fik jeg at viide af andre han udlod sig for, blev gal i mit Hoved, og under et Paaskud fik jeg Planen fra ham igien, som han aldrig mere fik i sine Hænder. Vi fattedes en Historicus, for at faae Penge til denne havde jeg talt med Berregaard, Page Hovmesteren, og demonstreret ham, at naar Kadetterne ikke kom til Hoffet for de havde *absolveret* deres heele Kursus (og dette havde jeg faaet Harboe til skaffe en Kongelig Ordre for maatte ikke skee før) saa behøvedes ikke de Informatorer de havde, og en 150 Rdl. kunde da til en Historicus afgives, som nu Page Informatorerne fik. Guldberg var og eenig om dette, og denne Ting og dens Sammenhæng var og forklaret i Planen. Denne Forandring skulde begynde til Nye Aar 81. Harboe vidste ingen rigtig Beskeed derom; Berregaard kiendte ikke Akademiets Forfatning og kunde ey heller fuldkommen oplyse ham. Denne Post i Planen laae Harboe paa Hierte, jeg fik Brev til Nyekiøbing fra een af hans Venner, jeg maatte dog lade ham faae den Plan. Jeg svarede: *ab orco nulla redemptio*, og først en Tiid efter tilskrev jeg Abrahamson Sagens Samenhæng, og Forandringen skeede; men paa en forventt Maade, da dette Tillæg blev givet *Theologen*, som var gruelig belæsset med Arbeide, og burde have været befordret til et andet

Embede, og Theolog og Historiker været 2 Personer. Saa var min Idee. Jeg gav Guldberg siden en Afskrift af Planen; men der blev intet giort derved. Min Ven har ogsaa faaet den, veed altsaa hvordan den seer ud.

Jeg har aldrig taelt end ikke i den egentligste Forstand seet Dronning Juliana Maria; eller nogen ved hendes Hof; men 1780 da jeg havde skreven mod Hennings var jeg nær bleven nødt til at forlange Audienz hos Hendes Mayestæt, og den havde jeg da og gaaet til i min fulde Kraft. Dronningen havde et Exemplar af Litteratur Journalen; nu skeer det at Proft en Dag kom pidskende til mig med Tungen ud af Halsen, og vilde fortælle mig jeg var Dødsens Regiments Qvarteer Mester, ret *filius perditionis*: nu jeg havde ey slaget en Mand ihjel, det vidste jeg, ey heller giort falske Banco Sedler — aber, det var dog galt. Hendes Mayestæt var vred fordi jeg havde saa hugget Hennings, havde ladet sende Journal tilbage til Proft, og sige han maatte ey bringe det Tøy mere. Den Ulykke troede jeg da ikke var saa stor, Qvinderne skal tie i Menigheden, og hvad kom Hds. Mayestæt mine Recensioner ved. Imidlertiid troede jeg dog der var nogle Kneb og Konster i dette; jeg seglede da til Sporon og fortalte ham dette Spil. Han troede ikke at dette var skeet *directe* fra Dronningen eller at hun endog vidste det; lovede at udspionere dette, og var det saa, da blev vor Aftale jeg skulde høvisk indbinde et Exemplar deraf, og overgive hende selv det igien og da sige det jeg burde. Imidlertiid blev dette unødvendigt. Et par Dage efter da Grev Thott var ved Taffelet talde han og andre om den Strid og mit *videtur* i Sagen. Dronningen som hørte dette spurgte hvor det stoed; nu den Journal havde hun, og spørger Oberhovmesterinde v. d. Lühe efter den. Jo — hun havde laant den jeg veed ikke til hvem — og Journalen blev hentet tilbage fra Proft til hans store Trøst og Husvælelse. Dette fik jeg at viide strax af en af Pagerne, som havde været paa Akademiet, og nu bekymrede jeg

mig intet videre derom. Man forklarede mig ellers Historien saaledes: et par af de Hof Mennesker, Kamerjunkere eller hvad de nu vare, vare Venner af Hennings — de havde fortalt v. d. Lühe det var Scandal for Dronningen at have den Hunde Journal, som saaledes formastede sig mod skikkelige Folk — nu havde hun af høystegen Drift og Bevægelse sendt den tilbage til Proft, og gjorde sig derved den Umage at lade den hente igien; men derved blev hendes Naade mig formodentlig just ikke gunstigere.

Min Ven kan læt begribe at jeg i dette siste Aar især pinte Guldberg med mine Projekter om Befordring og Forbedring; han begreb og klarlig jeg kunde ey bestaae paa den Maade, og engang ved Paaske Tiider siger han til mig han kunde vel engang om Aaret skaffe mig en Extraordinær Kongelig Gave, og vilde nu see at faae mig 100 Rdl. Jeg erindrere ikke om jeg opsatte nogen Ansøgning derom; men Pengene betalte Linde mig, og dette var første og siste Gang jeg af publik Fond fik noget gratis, men saare vel til Pas kom disse Penge, da jeg stoppede Huller med dem, som vare ellers blevne slemme.

Dette var da Episoder, vi stoede i Enden af 1780 da jeg blev kaldet til Nyekiøbing. Kort efter kom Søe Kadetterne hjem; jeg talde med Kaas om Læsningen, men han sagde, som sandt var, det var ey værd at begynde for en Maanedes Skyld, jeg fik ligefuldt min Gage, for December, da jeg hen i Maaneden reyste; og Hans og Admiralitetets Godhed gik endog saavidt, at jeg da jeg siden kom til Kiøbenhavn, fik endnu en Maanedes Gehalt, som de i *vacansen assignerede* mig. Var dette ikke høviske Mennesker?

Nu blev der *qvæstio* om disse mine militære Pladers Besættelser; Kaas *consulered* mig, og jeg raadte ham at foreslaae den bekiendte Digter Thomas Thaarup som har skreven Du Plet af Jord. Dette gjorde han: imidlertid fik Admiralitetet en Hof Rekomendation, som de sendte

Kaas; han spurgte mig derom, jeg kiendte ikke Mennesket, han ikke heller: jeg raadte ham *simpliciter* at sige dette: det gjorde han, og Thaarup blev Manden. Jeg vidste at Thaarup kunde, og troede han vilde gjøre saare meget: jeg troer jeg har taget Feyl deri; disse Digter Genier blive fast alle ubrugbare Folk; men den Gang troede jeg Æren og militær Ordenen skulde danne ham til en saare duelig Lærer. — Harboe *consulerede* den gamle *Pastor* Bluhme, og jeg vidste bestemt, at dersom jeg nævnede nogen, var dette nok til at han ikke blev det. Imidlertid spurgte de mig begge, og jeg sagde jeg vidste ingen; eengang siger jeg *discursive* til Bluhme at *Lieutenant* Abrahamson var en dygtig Mand, men ham var der ey at tænke paa, da han ellers var meget beskieftiget. Bluhme lagde dette paa Hierte, talde med Harboe om det, og Harboe siger til mig, om det var mueligt at faae Abrahamson. Dette vidste jeg ikke, han bad mig tale med ham. Dette var just mit Ønske, og Abrahamson og jeg havde længe talt med hinanden om dette. Men jeg vilde opnaae toe Hensigter, deels have Abrahamson, deels med det samme hævne mig paa Harboe og Bluhme, som havde nødt mig til at gaae bort. Sagen var denne.

General Gude havde prakket mig de 2 Eftermiddags Timer fra 4 til 6 paa, som min Formand ey havde læst, og dette fik jeg først længe efter at viide. Efter en Generalitets Ordre skulde Kadetterne exercere i de Timer; men de havde de 3 første Aar jeg var der ey Gevehr i Haand. De burde og have nogen Tiid til at gjøre egne Udarbeidelser og deslige, som de nu gjorde i Læse Timerne. Jeg havde ofte tælt med Harboe om dette, og for han blev Chef var dette rigtig nok; men da han blev Chef kunde dette ikke forandres. Jeg talde med Generalitetet derom, i sær med den ærlige gamle Stange, som jeg ofte kom til; de sagde naar Harboe ey satte sig derimod saa skulde det skee. Men Bluhme sagde ney og derved blev det. Nu skulde der *exerceres*. Harboe jagede da Kadetterne ned paa Pladsen at *exercere* fra 6 til 8 om

Morgenen; nu bleve de trætte, kom uforberedte paa Salene, sov og vare dødsige under Læsningen, og dette blev da reent forstyrret. Da jeg imidlertid var kaldet til Søkadetterne, og skulde der læse fra 4 til 6 kunde jeg ikke læse paa samme Tiid for Landkadetterne, og skjønt jeg gierne kunde have faaet Kaas til at forandre Timerne til fra 2 til 4, saa var det over mine Kræfter at læse, med de offentlige Forelæsninger 9 Timer om Dagen. Da nu Harboe, styrket af Bluhme var egensindig havde jeg enten maattet opgive den eene Tieneste, eller slæbt mig ihjel — altsaa maatte jeg see at komme bort, og dette gjorde da at jeg endelig bestemte mig til at søge Nyekiøbing. Men, da Timerne vare overflødige, og det var til større Skade end Gavn at Læreren skulde i dem hænge over Drengene, saa var det min Hovedspekulation ved min Bortgang, at faae dem afskaffede, og derved at kunde have offentlig Beviis paa Harboe og Bluhme havde gjort mig forsættlig Bryderie. Bluhme var mig ikke saa gunstig; thi da jeg først var komet til Akademiet, kom han engang ind i min Time, da jeg forklarede et Stykke af Thomsons zuhr zeiten — han gjorde mig en Compliment, og begyndte paa skolastisk Viis at analysere et Stykke af Digtet for Fyhere, og det skulde han lade været; thi Smag havde han ikke. Han havde heller intet hos mig at gjøre da han blot havde Opsigt over den Theologiske Underviisning, og Gude kunde ey heller lide, han vilde blande sig i det andet. Dette havde Gude udladt sig nogle Gange med for mig, og ladet mig forstaae, jeg skulde ey bekymre mig om den gamle Pfaffe. Nu da han kom og vilde endog docere i mine Ting blev jeg katolsk i Hovedet; og da han (endte, tog jeg) fat paa det samme Stykke og forklarede det atter paa min Viis. Bluhme var klogere end jeg, taug og gik sin Vey; men jeg skaffede mig derved just ingen Patron i ham. Han var en fin Mand, og vi talde siden adskillige Gange med hinanden, men mine Lektioner kom han ikke mere i.

Nu sagde jeg da Harboe efter nogle Dages Forløb Abrahamson vilde vel tage Pladsen, men de Timer fra 4 til 6 kunde og vilde han ey læse — dette var umueligt — ja saa vilde han ey did. Imidlertid *confe(re)rede* han og Bluhme med hinanden talde med Abrahamson som var stiv i sin Paastand, og Enden blev, han fik Pladsen, og Timerne gik fløyten. Da dette var afgjort og Abrahamson begyndte at læse, saa maatte jeg efter min gamle Viis lade Harboe viide han og Bluhme med al deres Klogskab vare fangne. Nu kunde Timerne undværes, men jeg skulde nødes til at gaae bort. Hævnen er sød, sagde Kiellingen; men jeg ærgrede mig dog saameget over at jeg paa den Maade skulde forlade Kiøbenhavn, at jeg de første 2 Aar ikke kunde tilgive Harboe dette, hvor glemsom jeg end ellers er, naar det giælder om at ihukomme Fornermelser.

Inden jeg skulde reyse fra Kiøbenhavn udgav jeg en Bog: Indledning til den aabenbarede Religion til Brug for Enfoldige og for dem der ville underviise Enfoldige. Kbhvn. 1780. 8. dediceret til *Ian-sonius noster*.

Men nu skal vi reyse, og her stoed jeg som en Hund i et Spil Kegler. Der skulde Penge til, og de vare ikke at faae: der var Mennesker, som skulde have Penge, og alt dette var Galskab. Schiønheyder som *indirecte* havde faaet dette at viide, talde til mig herom; han skaffede mig og siden 100 Rdl., som ere betalte, da jeg var i Trondhiem; men i den *periculo* kunde han ey faae Pengene. En Beslægtet af mig, som er Skipper og boer paa den lykkelige Øe Taarsing, havde jeg taldt med han skulde føre mig og det heele Krambod til Nyekiøbing: han laae færdig til at lade; men jeg kunde ey begynde derpaa: han merkede da nok der var det sande Væsen der fattedes, tilbød mig *ultra* 100 Rdl., som han fik igien, da jeg fik de Penge af Schiønheyder, og nu kom jeg afstæd, først i December Maaned, og forloed med megen inderlig Bedrøvelse Kiøbenhavn. Jeg

kiempede som en Helt med mig selv, at ikke min Kone skulde merke min Siels Forfatning, men en liden i sig selv ubetydelig Omstændighed, rev mig rent ud af al Kontenance.

Jeg havde en liden Hund, som hed Phoibos, denne var min egen, som altid laae hos mig naar jeg var hiemme, og kort var mig meget kier: jeg havde faaet ham af min Kone, da vi vare forlovede. Denne Hund var bragt ombord paa Skibet i Forveyen, og da vi vare komne ud paa Reden og seglede afstæd, randt mig Hunden i Tanke — men borte var han — enten han nu var sprungen i Land, stiaalen eller druknet veed jeg endnu ikke, og kunde ey faae det at viide — borte var Hunden og denne Opdagelse gjorde mig saa oprørt, at alle de andre Følelser, som hidetil vare qualte, samlede sig i denne eene — og det er endnu mere, den Hund glemer jeg aldrig. Der er intet underligere Dyr til end Mennesket. Nu segler vi da, vare 6 Dage undervejs, havde vel Vind men stille Vær. For at fordrive Tiiden fik jeg Baaden ud og roede foran Skibet; og det lærte jeg som en Slop Roer — *tandem* kom vi til Nyekiøbing.

Endnu et par Ord om min oekonomiske Forfatning ved Afreysen til Nyekiøbing. Min største Ulykke var jeg kunde ey faae Penge til at betale det forløbne halve Aars Huusleye og de til Flytningen paagaaende Omkostninger; adskillige andre Mennesker, som skulde have Penge gjorde mig ingen Bryderie; men jeg havde alle muelige Spekulationer for at faa dem betalt, hvilket dog blev umueligt. Jeg forsøgte blant andre hos Ryberg, som jeg var noget kiendt af: aber derved var intet at gjøre; jeg skrev ham til derom, og han svarede ikke. En af mine Bekiendte, som jeg i dette Øyeblik ey mindes hvo var, men som var nøye kiendt af den gamle Grev Moltke, raadede mig at vende mig til ham — jeg overtalte mig til at gjøre det, og fik et meget høfligt Svar, han var selv i Forlegenhed; ellers kunde det vel skeet. Endelig vendte jeg mig til Khrre. Suhm, hans Casse var

tom, og Tonen i hans Svar viser det var Alvor. Disse to Breve har jeg, og min Ven skal faae dem som Bielag til dette. Nu havde jeg forsøgt alt, og gaaet, som jeg siden ærgrede mig over saa vidt, at jeg ikke kunde gaae videre — altsaa var der kun at tænke paa at komme bort, og lade Gielden blive, for saavidt den kunde *in statu quo*. Dette skeede paa foranførte Maade. En Hoved Feyl i min Begiering til benævnte Herrer var, at jeg forlangte den heele Sum, hvormed jeg kunde udvikles af al Gielden. Det var om jeg mindes Ret 800 Rdl., hvori da Reyseomkostninger o. s. v. vare indbegrebne; jeg tænkte det var bedre at have en Creditor end 16 og løb *rabundus* med al min Philosopheren. Pengene fik jeg ikke, og vel var det, som min Ven skal begribe af det følgende. Mig forestoed en større Kattedpine, som den Gang laae skiult i Mørke. Løyerligt var det, at een Mand, som vi begge kiende, og som i det mindste har været begge vores Ven, og jeg den Gang levede meget med, talde krafteligen til nogle andre om at hielpe mig; han kunde have gjort det — men da de sagde ham det; da var det en anden Sag; han kunde ikke — men andre burde. Jeg vil ikke nævne Manden her, mundtlig skal jeg dog sige min Ven hvo det var. Forresten holdt jeg min Forfattning omhyggelig skiult for et par af min fortroeligste Venner, da jeg troede de dog ey kunde hielpe mig: saa fik Janson intet at viide derom, Wiehe var den Gang ikke i Kiøbenhavn. Nok jeg kom til Nyekiøbing og dette Spil er kun en Forsmag paa det meget værre i den følgende Tiid, da Trondhiems Reysen skal gaae for sig.

I Nyekiøbing blev jeg snart kiendt, og begyndte at præke igien, prækede jevnlig for den gamle i Sandhed elskværdige Provst Verking*), som var over 80 Aar, og blev min meget gode Ven; derved vandt jeg Menneskenes Gunst, og da jeg som Rector tillige var Chor-Degn

*) H. Wederkinch f. 1701 † 1784.

(jeg har da ogsaa været Degn) og havde Offer af Menigheden, saa steg dette Offer snart til det dobbelte; men da Byen var liden var det tyndt nok alligevel. I Førstningen tyktes Menneskene jeg var en underlig Pandur, da jeg, i Stæden for min gamle Formand gik med Alonge Parykker og lange Manschietter (?) o.s.v. brugte min Kiøbenhavnske Uniform, som var blant anden en Karmosin Rød Klædning med Guld paa og en guldressed Hat. En gammel Kones Betænkning herover, som hun selv sagde mig, maae jeg dog hidsætte: Konen: veed I hvad de sige om Jer? Jeg: Ney. Konen: de sige det er en Fandens Rector, som gaaer med guldressed Hat, saadant er ey før seet i Christenheden; men veed I hvad jeg har svaret. *Resp.:* Ney. Konen: jeg spurgte: For Fanden skal Hatten læse for Drengene.

Skoelens Oekonomie var i temelig mislig Forfatning, saa Indtægt og Udgift ikke havde balanceret og det var galt. Blant andet var der en gammel Kongelig autoriseret Indretning, at Disciplene sknlde lære Instrumental Musik, og en af Hørerne eller hvo der ellers lærte dem dette skulde derfor have 16 Rdl. 3 Mk. aarlig. Dette *annuum* var i den siste Tiid stedse voxet, og i *vacansen* havde Stiftamt Mand og Biskoppen styrede af deres kiere Fuldmægtiger, uden af Skoelens Inspektører som vare paa Stædet, eller Subrektoren, som forrettede Embedet, at indhente nogen Erklæring, givet Organisten i Byen Bestalling paa, han skulde aarlig have 60 Rdl. for dette Arbeide. Han viiste mig da denne Bestalling; men jeg fortalde ham, han fik ingen Penge, da Kassen ey kunde taale det, og jeg maatte herom nærmere handle med Stiftet. Han soer da paa han skulde nok faae Pengene, og vilde indsende Bestallingen til Confirmation i Kancelliet: dette gjorde han; men jeg skrev samme Dag til Kancelliet, at da Stift Amt. og Biskop i Vacansen, uden at være nøyagtig oplyste om Skoelens oekonomiske Tilstand havde udstædt denne Bestalling, saa bad jeg, om den til Confirmation skulde indsendes, den da maatte blive

remitteret Stift Amt Mand og Biskop til yderligere Erklæring, da jeg skulde oplyse dem om, dette ey kunde gaae and, og tvivlede da ikke paa de jo frafaldt denne Bestemmelse. Jeg meldte samme Post Stiftamtmand og Biskop at jeg havde gjort dette Skridt — og nu var der da rent en Ulykke paa Færde. Stiftamt Mand, som ellers var en meget honet og god Mand, havde kun den Feyl at hans Fuldmægtig var Principal, og denne var en Strik, blev snyd vred: Biskop Ramus kunde ikke blive vred; men ingen af dem skyttede just om jeg skulde have gjort dette. Dette kom nu i fuld Bevægelse og Stiftamtmand og Biskop vilde deres Skabning ey maatte forrykkes eller forderves; jeg speculerede og paa min Viis, og inden Menneskene tænkte derpaa, satte jeg mig paa agende Post og kariolede til Kiøbenhavn. Jeg talde da med Luxdorph, Guldberg og andre om den Sag, og i min Tiid blev den ey tilendebragt; min Eftermand var føyeligere; dog blev der gjort nogen Rabat i Regningen, som jeg siden har hørt. Imidlertid talde jeg siden medens alt endnu var uafgiort med den gamle gode Ramus, ogsaa med von Krogh, som var Stiftamtmand, i Nyekiøbing, og vi skiltes meget venlig og vel ad, som sagt uden at noget var decideret.

Strax jeg var komen til Nyekiøbing merkede jeg jeg var bedragen i min Forventning; Embedet var ikke over 500 Rdl., og dette var ravgalt. Levestædet heller ikke som det var beskrevet; og jeg saa klarligen det siste vilde blive værre end det første. Jeg skrev da stygge Epistler til Guldberg, Janson og andre mine Mennesker, og de trøstede mig da, der blev vel anden Leylighed. Trondhiems *Rectorat* blev *vacant* i Februarii, jeg skrev og spurgte om det, fik til Svar, man kiendte det ikke, og det var farlig at søge noget maadeligt, da jeg saa kom til at sidde der. Jeg tænkte da ikke viidere derpaa. I April reyste jeg til Kiøbenhavn i de Regnskabs-sager, og kom der Fredag Middag. Søndag Morgen gik jeg op til Kierulf, som jeg fra Studenter Dagene kiendte,

for at høre Nyt. Da han saae mig sagde han, jeg kom vel og for at søge Trondhiem — intet mindre, var mit Svar. Atke, Kamer Raad, da Ammanuensis hos Biskop Harboe, sad der, han siger da, det var vel værd at søge og Biskoppen havde ofte talt om det var underligt jeg ey meldte mig. Jeg begyndte at tænke paa dette, Kierulf sagde det var for sildig; men jeg bad Atke sige Harboe jeg var der, og vilde Mandagen komme til ham. Løvedagen i Forveyen var jeg hos Balle, og han fortalte mig da den Hemmelighed at Bastholms Broder, som var Hører ved Herlufsholm, var af Skoele Comissionen bestemt til at være Rector i Trondhiem, og han havde efter Comissionens Begiering, sagt Dr. Bastholm denne glædelige Tidende. Dette bekymrede jeg mig ikke om; thi jeg tænkte snarere paa at hænge mig end at søge Trondhiem.

Søndag Aften var jeg hos Guldberg, efter allehaande Tale, sagde jeg ham da at Nyekiøbing var, det samme jeg saa ofte har sagt min Ven om Veyle, et Hunde Hul, hvor man sultede ihjel. Dette var stygt at høre, og Guldberg spørger: hvorfor jeg ey havde søgt Trondhiem, det var godt. Resultatet af dette blev da, han erindrede ikke, om det var sluppet ud af Skoelekomissionens Hænder; thi saa var derved intet at giøre; men jeg skulde flux opsætte en Ansøgning og Mandag Morgen gaae til Luxdorff med den, og sige ham hvad nu var talt. Dette gjorde jeg da; men førend jeg kom til Luxdorff havde allerede den gamle Harboe været der, og Luxdorff tog Ansøgningen (jeg var i Cancelliet med den, men de vilde ey tage den, da de sagde det var forsildig) Nu *remitterede* Luxdorff og Aagaard den til Skoele Komissionen med den Paategning at de troede ingen af Supplikanterne kunde fortryde paa jeg blev dem foretrukken (dette sagde Atke mig, som var Sekretær i Comissionen) og nu blev Comissionens *conclusum*: at Bastholm skulde til Nyekiøbing og jeg til Trondhiem. Balle, som havde været Bud til Bastholm blev bister over han skulde løbe med Limstangen, og vilde absolut ikke

skrive Forestillingen under. Men Harboe satte Mod i Luxdorff de skulde gaae deres egen Vey, og disse 2 med Guldberg gjorde da pluraliteten, og nu blev jeg da sendt til Muncholmen — og dette var færdig i en Snup, og jeg reyste hiem til Nyekiøbing for at reyse igien.

Førend jeg forlod Kiøbenhavn 1780 var min Kones Syster død, og efterlod 2 smaae Børn, hun døde i Barsel Seng efter det siste, og Omstændighederne vare slette: vi toge da den ældste af dem, en deylig lille Pige til os; og hun er nu 9 Aar gammel, og bliver da hos os saalænge vi er til, og hun lever, og ikke naar hun bliver ældre lader sig tage til ægte, som dog de Pigebørn gierne giøre, naar de faaer en Frier de kan lide.

Strax efter Nyeaar 1781 blev jeg nødt til at kiøbe min Formands Gaard i Nyekiøbing, da jeg intet Stæd kunde faae til Leye. Gaarden var nye, en herlig stor Have til, og Kiøbet saare godt ikke fuldt 900 Rdl. Men nu skulde jeg bort, altsaa maatte den sælges igien, og ingen vilde kiøbe den; Bastholm heller ikke — man vilde snyde mig, og jeg havde intet at lade mig snyde fra. Der var atter Ulykker paa Færde. En Dag jeg gik ud, gaaer jeg efter Sædvane ind til en Kiøbmand Christian Hincheldey, siden Justits Raad Hincheldey, som var min gode Stalbroder, og vi vrevlede da om allehaande Ting, blant andet spørger han: hvo der skulde have min Gaard — det vidste jeg ikke — nu jeg skulde sælge den, vinde paa den, det var Kiøbmandsbrug; jeg svarede kunde jeg kun uden Tab blive den qvit, da var jeg glad; Bastholm vilde ey have den o. s. v. Nu siger Hincheldey *transporteer* Gaarden paa mig; vil ingen kiøbe den, beholder jeg den selv, kan jeg sælge den, skal Fordeelen være Deres. Dette var et Evangelium og Transporten blev strax færdig. Da Bastholm hørde Hincheldey havde Gaarden, da vilde han kiøbe. Hincheldey sagde ney og det var den beqvemeste Gaard for Rectoren i den heele Bye: og efter mange gode Ord, maatte han give 60 Rdl. mere for Gaarden end jeg havde givet, og dette blev da

min Fordeel. Denne gode Hincheldey gjorde mig megen anden Tieneste. Jeg havde, da jeg i Utiide flyttede fra Kiøbenhavn for det følgende halve Aars Huusleye maattet give en Vexel Obligation paa 60 Rdl. paa tre Maaneder; denne blev sendt Hincheldey til Indkassation, jeg vidste intet af dette, før en Dag han siger mig han havde en Fordring paa mig; jeg giettede da hvilken det var; men han sagde strax, den var betalt og vi kunde altid gjøre Afregning. Da det var Naadsens Aar, og jeg kun havde halv Indkomst, gjorde og i de 6 Maaneder jeg var der 2 Reyser til Kiøbenhavn, saa slog Indtægten ikke til; Bastholm skulde give mig det halve af næste Aars Indkomst; men kunde ikke udbetale dette strax, da han ey var ved Penge. Hincheldey spørger mig engang, hvordan jeg kom ud af Naadsens Aaret med Bastholm — jeg sagde ham *status rei*. Det var smaae Ting — lad Bastholm give mig Beviis for, at betale ved Aarets Udgang den Sum Dem tilkomer; jeg skal da strax betale Dem Pengene, dette var min gode Hincheldeys heel lystelige Proposition — dette skeede, Bastholm og jeg vare strax eenige, og jeg fik Pengene af Hincheldey; Nu var jeg i Stand til at *ligvidere* Alt, betale min Reyse til Kiøbenhavn med Pik og Pak, og efterlod ingen Gield paa Falster.

(Fortsættes.)

Professor **L. Smiths** Selvbiografi,

skrevet 1788

til

hans Ven Marskalk **Joh. v. Bülow.**

Meddelt

af

J. H. Bang.

(Sluttet.)

Endnu noget om Nyekiøbing. Der var ved Skoelen en gammel Mand, som var tredie Lektie Høerer, havde da jeg kom der 27 Aar været ved Skoelen, og de 7 siste Aar, som Subrektor forestaaet den. Han havde Kone og havt endeel Børn, hvoraf 3 levede, og højest 150 Rdr. om Aaret. Naturligens var hans Forfatning, sørgelig. Jeg lærte snart at kiende ham, som en ypperlig Skoele Mand, og ret skabt til det Arbeide; han havde uagtet alle sine Gienvordigheder endnu megen og udmerket Siels Munterhed, og overordentlig Kraft og Lyst til at tumle med Drenge. Jeg calfatrede strax med Bispens Minde Skoelen om, foreenede tredie Lektie, hvor han læste med Mester Lektie, og vi læste nu hver sine 3 Dage om Ugen. Han var ikke *Magister* og altsaa intet Haab for ham til videre Befordring. Ved min Nærværelse i Kiøbenhavn taelde jeg krafteligen om ham til adskillige, og fik af *Professores* Løfte om de vilde erklære i Faveur af ham, at han *absens* maatte faae Magister Graden mod et *specimen*. Da jeg kom hjem, fik jeg ham til at sætte en Ansøgning op, som reyste ind til Menneskene; og da jeg med alle reyste til Soes til Kiøbenhavn fik jeg ham med, at de kunde see hans gamle Hoved. Ansøgningen blev bevilget, han skrev sit Specimen, og *Professores Philologiæ* gave ham *in corpore* den Attest, dette var det bedste de havde faaet af nogen. Han blev da Magister. Jeg tog ham med til Fredensborg, da jeg for Afreysen til Trondhiem var der siste Gang: jeg var først hos Guldberg, og bad ham blant andet hielpe denne Gamle, det lovede han, og det siste Ord jeg sagde ham var i det jeg gik ud, glem ey den

Gamle Kruise, han gav mig sin Haand derpaa, og jeg gik. Kruise kom da ind til ham, og han lovede ham at gjøre sit Bedste. Dette gjorde han og, vilde først have skaffet ham et par Hundrede Rdrs. Tillæg af Odensee Gymnasium, og gjort ham til *Conrector* i Nyekiøbing; dette fandt Modstand af andre og gik overstyr. Imidlertid havde Luxdorph, Balle, Janson og lovet mig at sørge for ham; 2 Aar efter lykkedes dette først, og han blev *Conrector* i Viborg, hvor han nu lever, og hugger sig igiennem, som han kan, dog altid meget lykkeligere end forhen. Maa-skee kunde han endnu engang gjøre et Skridt til Forbedring, om han ey forinden gjør det i Graven. Han burde fremfor andre havt Roeskilde. Det er en god ærlig Siel, og en herlig Skoelemænd.

I Kiøbenhavn var jeg en 10 a 12 Dage før Afreysen til Trondhiem, og logerede hos en Ungdoms Ven af mig, som jeg for længe siden burde have nævnet, Svendsen *) heder han; og da han havde rumelige Værelser var jeg der med mit heele Huus. Han var den Gang endnu lykkelig ved nogen Formue, han havde, det vigtigste han burde have havt havde en nedrig Syster narret ham fra, da de efter begge Forældres Død skiftede med hinanden. Han har det skarpeste Hoved, jeg har kiendt, har i sær opoffret sig til de mathematiske Videnskaber, Geus agtede ham saare høyt, sagde mig han havde i Recension Svendsen har skreven i *Litt: Journalen* over Professor Krebs Mathematik, funden Bemærkninger, han ikke havde seet af nogen Mathematikus før, og min Overbeviisning er det, han er den Mand, der skulde kunne gjøre Epoche, som Skribent i de mathematiske Videnskaber i Danmark. Han var den Gang stedse i Velstand, og jeg var stedse fattig; men altid vare vi sammen, og han gjorde mig mangfoldige Tjenester, som han ret greb og opsøgte Leyligheden til. Han skaffede mig endog Penge til Laans som han selv laante, *caverede* for andre, kort ingen Broder kunde være den

*) Andreas Svendsen f. 1757, † 1802 som Landmaaler.

anden mere opoffret end han var mig. Han vovede sig endog saa yderlig, at han nær var komen i den værste Fortræd ved en Betalings Termin, og naturligviis jeg med, dersom ey Skiebnen havde, som jeg siden skal fortælle, havde sat mig i Stand til at afbetale min Kiøbenhavnske Gield, og med det samme til ham alt, hvad han havde laant mig og *caveret* for.

Han var stedse *Revisor* af mine Arbeider, og blant andet har han udarbeidet den § i min Siele Lære, som handler om Synet, det er § 11 og 12, paa den 7de Anmerkning nær, som er min egen; det andet i disse 2 §pher har han skreven Bogstav for andet, og kan sige som skrevet staaer: *hos ego versiculos feci tullit alter honores*. Han var Mathematicus, og jeg ikke, og da jeg følte jeg kunde ey afhandle denne Lære, saa godt som han, fik jeg ham til at gjøre det. De er nu tredie Mand, Ven, som veed dette Mystorium, og Efterkomerne bør viide det. Hovedtrækkene i hans Karakter er Ærlighed, almindelig Velvillighed, Uegennyttighed, Maadelighed — han er det meest afholdende Menneske jeg har kiendt, men den Særlighed havde han, jeg kunde aldrig faae ham til at holde Omgang og gjøre Bekiendskab med Folk, som kunde bidrage til hans Lykke, ved det de kiendte ham. Janson er fast den eeneste, han blev ret nøye kiendt af. En Svaghed havde han, som jeg dog nu og da bemerkede, og det var nogen Ansatz til at blive avindsyg over mig syndige Menneske, som han dog havde saa mange Fortrin for, men *quisque suos patimur manes*, og dette var kun enkelte Øyeblikke — hans sande herlige Karakter, den ikkun overvættes store Lidelser skal kunne rokke viiste sig altid i det heele. Hans maledidede Syster, en Præste Kone i Flensborg, snoede ham ind i et Bekiendtskab med et Fruentimmer, som han da og har giftet sig med, fordi han troede dette saa burde være, hendes Familie har siden *complet* ødelagt ham, hvad hans Oekonomie angaaer: han kan, da han er arbeidsom og opfinderisk, ærlig og driftig reyse sig igien, han er ikke ved Ødselhed, men ved God-

troenhed, og ved at ville gjøre mere for sin Kones Slegt end han kunde og burde komet i megen Nød. Hans Genie og Fliid behøver kun nogen Understøttelse, og Danmark skal i ham have en saare gavnlig jeg tør sige merkelig Mand. Det er ham, som har Anlegget for med Nodefabriken hvorom jeg har tilskreven min Ven; og kommer jeg i Nærheden skal jeg vist styre alt til det gode i dette Stykke. Han har paa nogen Tiid været vred paa mig da han troer jeg kunde hielpe ham og vil ikke; og var dette saa, da havde han Ret til at slaae mig ihjel; men see, jeg er en arm Dievel, er som en kort anbudnen Lænke Hund, der med den bedste Villie til at æde alle Mennesker, kan intet gjøre uden, giøe.

Ved min Ankomst til Kiøbenhavn vidste jeg endnu ikke hvorledes jeg skulde komme til Trondhiem, og did skulde jeg; til al Lykke laae der just et Trondhiemsk Skib i Ladning, som jeg med megen Nød, fik til at indtage mig og mine Sager, da Ladningen tilforn var bestemt. Det var i Krigens Tiid, Fragterne høye; men op skulde jeg. Nu skulde vi have Penge til Reysen; men ingen Penge var at faae. Imidlertid skibede vi ind. Mine Kiøbenhavnske Kreditorer vare alle roelige, og skikkelige Folk; men en forbistret Hunde Siel, saa kalder jeg ham, da han var en Svoger af mig, og havde et kiødelig Syskende Barn af mig til Kone, gaaer Dagen før jeg skulde reyse hen til Ober Presidenten og forbyder *solemniter* jeg intet Pas maatte faae, og dette uden at sige mig et Ord derom. Rakkeren skulde have en 70 Rdr. Svendsen gik hen for at hente Passet, og kom tilbage med den glædelige Tiidende. Jeg blev gal, men da jeg ingen Penge havde, saa maatte jeg fare varligen; fik fat i Ravnens, og fik *Professor* Abildgaard, som jeg for den Bastholmske Feide var Ven med, til at *cavere* for at Pengene skulde om tre Maaneder blive betalte, og dermed fik jeg da den Dievel jaget i Ørken. *Professor* Abildgaard havde tilforn ved sin *Caution* skaffet med 200 Rdr. som Svendsen siden betalte, og jeg afbetalte til Svendsen ved et Tilfælde, som

herefter skal fortælles. Jeg er Abildgaard forbunden for det Venskab han da viste, De vil siden bedømme, om han ey i den følgende Tiid har gjort mig fuld saa megen Fortred, som han den Gang gavtede mig, og vilde vel have gjort mere om han kunde. De erindre sig hans Konsternation, da han 1785 uformodentlig saae mig hos Dem paa Fredrichsberg, hvor han ey tænkte at see mig. Med alt dette er jeg Manden god, da han har været mig god; jeg nødes til at omgaaes ham med megen Varsomhed, og ikke troe ham stort længere end jeg seer ham, *equo ne credite Teucris*, staaer der i Virgil.

Nu skulde der reyses; og ingen Penge var der: til et andet Rige, et ubekjendt Stæd, en fæl lang Vey, uden Penge, dette var Galskab; Abildgaard blant andre sagde mig jeg burde bie, der blev vel nogen Raad, men han kunde ingen skaffe, og jeg svarede fornumsteligen, med al min Bien fik jeg ingen Penge; han befalede mig da Gud i Vold, som en Halvgal, men han vidste ikke, hvor ganske galt det var, og det vidste ingen af Menneskene. Dagen kom, Klokken 4^{1/2} om Morgenen skulde vi gaae ombord, og min Heele Hab und Gut var 1 Rdr. Jeg løb fra min Kone og de andre, som gik i Forveyen, og hen til Proft, som jeg ved mine Skriverier stedse stoed i Regning med, jeg bankede ham op, og han troede, opvaagende af Søvne at Huuset stoed i Brand. Nu, han skulde og maatte skaffe mig nogle Penge — hans heele Kasse var 4 Rdr., dem fik jeg, og nu afstæd til Toldboden. Dette er da min heele Fond til en Reyse op ad Nordpolen; deraf skal da en 250 Rdr. Fragt for Folk og Tøy udredes, naar man komer paa Stædet; dermed skulde man leve Naadsens Aaret ud, da Antecessor har alle Indtægter; dette saae jeg klart for mine Øyne, men jeg maatte befale mig Gud i Vold og lade mig dumpe; jeg kunde ikke blive i Kiøbenhavn, og bedre kunde jeg ikke *equipere* mig. Schiønheder, som ved Nyekiøbing Reysen havde tient mig, hvis Debitor jeg da var vilde jeg ikke tale til, da jeg troede jeg ikke burde: Janson kunde jeg paa ingen Maade over-

tale mig til i slige Ting at aabne mig for, da jeg troede han ey uden selv at have for stor Uleylighed deraf kunde tiene mig. Min Svoger *Bourgeois* *) var den Gang ligesaa fattig, som jeg og hans Kone med et lidet Barn fulgte med os til Trondhiem, vi var altsaa en kiøn lille Flok **), dertil med en gammel Pige henved 80 Aar, som havde tient mine Forældre før jeg blev født, *summa summarum* 10 Personer seglede vi af med førbenævnte store Kasse. Mit Proviant var en Fierding Smør jeg havde med fra Nyekiøbing, forresten skulde vi tære Skibs Kost.

I Helsingør var jeg i Land, og kiøbte Brød for en Rdr. til en stor Hund, af de store danske Hunde, jeg havde med mig, og havde opfødt i Nyekiøbing. Naar han stoed paa sine Bagbeen laae hans Snude paa min Pande; jeg ansaae denne Hund, som et *Complexus* af mine Kiøbenhavnske Venner, og da han siden i Trondhiem døde af en Pleuris, som Hunde-Chirurgusen der skar ham op sagde mig (thi jeg vilde vide hvad Hunden døde af) en stor Byld havde han under Hiertet; saa var der en Sorg i Huuset, som ikke var liden; der fattedes kun vi skulde have trukket Gardiner for Vinduerne; thi sort gik jeg jevnlig, som *Rector*.

1 fra 5 komer 4 Rdr., og dermed lade vi staae ud af Kattegattet: vi kom lykkelig derigiennem og op paa Høyden af Bergen; men nu fik vi en flyvende Storm, hvori selv Skibs Folkene fortvivlede, mange Skibe mistede og Master og Stenger, i 3 Dage kunde vi ikke have Ild i Kabysen. Jeg var ligesaa roelig, som jeg er nu, *omnia mea mecum porto*, tænkte jeg, druknede jeg, gik de andre med, ingen skulde da græde efter mig; og saa var Fragt og Reyseomkostninger betalt. Schiønheyder, Abildgaard, Svendsen, troede jeg vel vilde komme ud af den Hielp de havde giort mig; ingen af mine Kreditorer leed noget Velfærds Tab; og altsaa kunde jeg, naar saa skulde være ligesaa godt

*) sandsynligvis Mægler.

***) skrevet Folk.

drikke mig min Helsot til i den store Nordsøe, som methodice forgives tidlig eller sildig af Æskulaps Favoriter. Men den drukner ey, som hænges skal; efter 3½ Ugers Seylads, i hvilken Tiid vi, fra vi lættede Anker i Helsingøer til vi kom til Munchholmen, ey havde været i Land til stor Lykke for min Kasse, kom vi da til Trondhiem. Dr. Hagerup, som havde leyet en Gaard til mig, sendte sin Vogn ned til Toldboden, og hentede min Kone og saamange deri kunde rummes; og der spiste vi da den Aften, og dette er det bedste Maaltiid jeg har gjort i mit Liv; thi efter 3½ Uges Fasten, smager et ordentlig Maaltiid saaledes, som ingen der ey har været i det Tilfælde kan begribe det. Nu vi aade og drukke og bleve mætte, og drog hiem til vort Huus, hvor vi den Nat sov herlig paa Gulvet, hvor Klæderne vare udbredte.

Medens vi laae og svulpede i Nordsøen, skeede det en Dag at en anden Segler holdt efter os. Vi lod dansk Flag vaye; men denne havde ingen Flag oppe, satte ingen til, og holdt sig stedse i en vis Afstand, saa vi ey kunde kiende ham, dog troede Skibsfolkene det var en Engelsmand. Mod Aften nærmede han sig os mere; Vort Skib kunde passere for en lille Fregat, havde malede Stykporte, og saa ganske polisk ud, og da vor Engelænder i Skumringen alt mere og mere nærmede sig til os troede vi det var en Sæ Røver. Imidlertiid gjorde vi allehaande Larm om borde, Dækket vrimlede af Folk hos os, som i Skumringen ey kunde kiende hvo vare, min store Hund, Odin hed han, opløftede sin Røst som en *Stentor*, og tilsiste holdte vor Følge Svend af til vor store Glæde og seglede sin Vey. Alle Mand faaer i denne Tiid Ære Vers efter Døden, min Odin fik og et par paa Latinsk og Dansk. Abrahamson, da jeg havde *notificeret* ham Døds Faldet sendte mig fra Kiøbenhavn følgende

Var Odin ey den største Hund i Norden
 En Hund saa stor, som Elephantens Kalv,
 Han giøde kun, og Fieldet brølte Torden,
 Han sagde kun Vov, Vov — og alting skialv.

Endnu dette om min Færd fra Kiøbenhavn. Jeg havde handlet med en Jøde Cohen *) boende i Klareboderne, og havde og betalt ham meget. Ved min Afreyse til Nyekiøbing var jeg ham omtrent 80 Rdr. skyldig; dette sagde han hastede ikke. Da jeg nu skulde reyse til Trondhiem, taler jeg med ham, og vilde naturligviis give ham Beviis for Pengene; dette vilde han ikke; jeg paategnede da Regningen at den var rigtig, og han sagde, naar det var mig beylelig kunde jeg sende ham Pengene; han fik dem og rigtig siden; men biede roelig til jeg selv betalde dem, uden derfor at fordre eller modtage nogen Godtgjorelse: Dette var en Jøde, og skulde man vel ofte finde en saadan Troe i Israel.

Vi var i Trondhiem i Enden af forrige Ark, om Aftenen lod Hagerup min Kone kiøre hiem, som jeg da ey kunde negte at modtage, og der gik 1 Rdr. fløyten til Kudsk og Tiener, nu er Kassen 3 Rdr. og hvorfra faaer man nu Penge til at faa Tøyet i Land og leve af for det første. *Rector* har Indcassationen af de Penge som for Bryllupper og Lig betales til Skoelen; 2den Dag efter at jeg var komen, spurgte jeg den ældste Hører, hvorledes *status* af dette Regenskab var — der var da 40 Rdr. i Kassen; dem fik jeg da Kløer i, og nu var den første Forlegenhed afhiulpen.

Der vare mange Mennesker, som efter Landets Skik strax besøgte mig, blant andre tvende Præster, som begge vilde snyde mig; den eene gjorde det, skjønt jeg strax troede, han var en *Lurifus*; den anden bar sig snildere ad, gjorde mig allehaande Tienester, og jeg havde stadig, skjønt heele Byen forsikkrede det modsatte troet, han var en ærlig Mand, havde han kundet fortsætte sin antagne Karakter de siste 6 Maaneder, jeg var i Landet, men saalænge kunde han, hvilket er mig i dette Øyeblik ubegribeligt ikke holde ud, og Masken faldt.

Parelius **) er denne Guds Mand, en Mand der som Subaltern, under god Styrelse er meget brugbar, men en

*) Israel Moses Cohen, Jøde i Klareboderne Nr. 8.

**) Jacob von der Lippe Parelius, residerende Capellan til Frue Kirke.

Forstyrrelses Mager af første Skuffe, hvor han enten selv kan styre eller haver Magt over andre, og kan styre dem. Ham blev jeg snart, da han var forekommende høflig mod mig vel kiendt med, og med ham raadførte jeg mig da om at faae Penge til Fragten: Der er et stor Kontor i Trondhiem Friedlib et Compagnie. Compagnon var Bahnsen, en Holstener, et ædelt, herligt Menneske, som jeg siden meget levede med; ham, da jeg ey kiendte ham talde Parelius til, derpaa talde jeg selv med ham, jeg gav da efter hans Tilladelse min Skipper Anviisning paa dette Huus, og Bahnsen betalte Pengene, og fik dem igien 3 Maaneder efter. Saa slap jeg ud af den Nød. Men nu var der Ulykker i Kiøbenhavn med nogle Hundrede Rdr. som absolut skulde betales, og jeg forsøgte forgieves at faae disse Penge i Trondhiem. Vor Herre er alle Daarers Formynder, det skal De nu faae at see.

Siste Gang jeg var paa Fredensborg talde jeg, som sædvanlig med den nu værende Kabinetets Sekretær hos Prinds Frederik Justits Raad Malling; han spørger mig blant andet, om jeg havde nogle Østersøes Aktier; ney, derpaa havde jeg ey tænkt. Dette var galt, maaskee var der endnu nogle at faae, jeg skulde tale til Guldberg derom. Jeg havde det og i Sinde, men gjorde det ikke; siden da jeg saae ingen Penge var at faae, skrev jeg til Guldberg og bad ham skaffe mig nogle, jeg kunde negociere med; men jeg reyste til Trondhiem og hørde intet dertil. Derfra skrev jeg ned; og hvordan det nu gik eller ikke, saa fik jeg Brev et par Maaneder efter, at jeg havde faaet 20 Aktier. Dem var da Professor Abraham Kall og min Svoger *Bourgeois* om at sælge, og, da *Bourgeois* ey troede Freden solgte de dem med 40 Rdr. *avance per Actie*, der havde jeg da 800 Rdr., som Svendsen fik til at afbetale min Kiøbenhavnske Gield. Han fik da alt sit, de andre Deres, og saaledes blev Munden stoppet paa Pharisæerne. Schiønheyder fik kort efter sine 100 Rdr. han havde skaffet mig; og Residuum af min Kiøbenhavnske Gield var nu circa 200 Rdr.; deraf havde det med det

eene Hundrede denne Samenhæng. Gamle *Docter* Holm havde laant min Moder 100 Rdr., som han ikke tænkte paa at have igien; og havde taget et simpelt Beviis derfor; men han døde uventet, og hans Disposition, blev efter al Rimelighed forkommet. Hans Arving den tykke fordrukne Graver Paust til Frue Kirke vilde have disse Penge af min Moder 1780. Hun havde intet, og havde længe intet havt; for at undgaae Søgmaal og Spektakler, gav jeg da Beviis for disse Penge, og fik saaledes den Gield paa min Hals. 1784 da jeg var i Kiøbenhavn vilde han have dem, og min gode Ven Klokker Roersløw, som hørde dette, og først sagde mig det, leverede mig ogsaa de 100 Rdr. til ham af sig selv, og sagde tillige saalænge han levede skulde de ikke blive fordrede tilbage; men flere skulde være til min Tieneste om jeg behøvede dem. Den Gang brugte jeg ingen, og altsaa var det nok med den Omsætning.

Imidlertiid havde Guldberg med de Actier hiulpen mig ud af alle mine Kiøbenhavnske Ulykker, og jeg kunde indskrænke alle mine Spekulationer paa min Trondhiemske Forfatning.

Jeg havde der endnu et halv Aar af Naadsens Aaret at udholde, hvori jeg ingen Indkomster fik af Embedet, alt hvad jeg havde var 5 Rdr. om Ugen, og dette kunde ikke slaae til; jeg skulde betale min Fragt tilbage til Bahnsen. Hertil blev da og Raad. Jeg fik 600 Rdr. til Laans af Skoelen mod *successiv* Afbetaling og Pant i en Tiende, hvoraf jeg havde 850 Rdr. aarlig Forpagtning, deraf betalte jeg min Fragt med 250 eller 60 Rdr., som jeg ey Ret mindes, sendte 100 Rdr. til Schiønheyder, og huggede mig igiennem med Resten for det første. Kom altsaa i nogen folkelig Orden. Dette skeede de første 3 Maaneder.

Min Bestalling laae i Kiøbenhavn, da jeg reyste, da jeg ey kunde løse den; jeg drøssede nogle Uger hen, og sagde vor gamle Bisp den kom; men den havde ondt ved at komme. Hans Famulus heed Steen, er nu Præst i Nordlandene, og har hans Datter Datter til Kone, var en

god Burs; ham sagde jeg den sande Sammenhæng, og han skrev da efter Bestallingen, og jeg blev *solemniter* indsat. Denne Bestalling nogle og 40 Rdr. betalte jeg da og af de 600 Rdr.; altsaa blev *residuum* tyndt. Denne Steen var siden stedse en god og troe Ven af mig, og han burde derfor, havde jeg nær sagt, ikke sidde i Nordlandene; men toe Bispe til Svogre (hans Kone er Irgens Datter) maae da vel kunne skaffe en brav Mand ud af Ørken.

Min Bisp *) var en god gammel Mand, som jeg idelig var hos; mine Hørere og min Conrector herlige Folk, og Skam skal det heele store Raad have, dersom ey den gode Mag. Holst nu, da han kun fattes 1 Aar i de 50ve bliver hiulpet til et Rektorat passende med hans Fortienester, han er en ærlig Siel, en forstandig og flittig Embedsmand, overalt en ypperlig Skoeleman, og — min Stalbroder — hvad have vi da mere Vidnesbyrd behov? -

Mag. Holst og jeg kom paa een Tiid til Skoelen; den havde da det siste heele Aar hverken havt Rector eller Conrector, og Uordenen var steget til det høyeste. Jeg talde fornuftig med Drengene truede og formanede dem, men de troede det havde ingen Fare. Nu var der en Dreng i 4de Lektie, som hed Johan Wilhelm Fischer, en egte Gavstrik af en Dreng, opdraget i al Ondskab og og Nederdrægtighed: Faderen som havde været Stads Chirurgus og en god Mand, havde Moderen, som var en af de syv onde Aander, der foere til Helvede paa et Bøttelaag, og hvoraf denne siden løb fra Fanden igien medens han sov, dræbt ved sin Beelzebubske Arrigskab. Denne Qvinde med hendes værdige Yngel var foragtet og afskyet af alle. Hendes ældste, elskelige Søn Johan var i Vacansen komen ind i Skoelen, læste intet, blev borte naar han vilde, og gjorde idelige ondskabsfulde Spektakler. Skrev Pasquiller om sin Hører, lagde Øge Navne paa ham, og var ret en Dievel-Unge paa 16 a 17 Aar. Der var

*) Bang.

idelige Klager over ham, og jeg sagde Hørerens ofte han skulde børste Knegten, som han til al Ulykke ikke gjorde.

Nu fandt han paa at blive borte af Kirken, kom endelig did en Eftermiddag i Juulen og insulterede sin Lærer; Skoelen skulde samles nogle Dage efter, vi vare der alle, han blev borte. Jeg sendte Bud efter ham, han var ey endnu staaet op. Jeg sender da tvende Disiple, og lod sige Moderen, vilde han blive i Skoelen skulde han komme, hvis ikke skulde hun tage ham bort: Qvinden blev da gal, han kom vel paa Skoelen, naar hans Tiid var, han var nu gaaet ud, det havde vel en Fandens Hast o. s. v. Han kom ikke, ey heller Dagen efter i Kirken; men løb om og sagde til de andre Disiple han vilde nu ret gjøre Nar af *Rector*, og saa gaae sin Vey. Dette kunde ikke taales, jeg gav Disiplene Ordre at tage ham fat, hvor de fandt ham — endelig skeede dette, jeg gik da med ham paa Skoelen, lod Disiplene samle, imidlertid førte han megen *impertinent* Snak, han vilde dog gaae af Skoelen, og jeg havde altsaa intet med ham at gjøre. Jeg demonstrerede ham, han skulde have Stryg for det han havde gjort i Skoelen, siden kunde han gaae, og nu fik han en Snees Drag maaskee af Riis paa sin blotte Ryg; og derpaa behørig Formaning og Tilladelse at blive i Skoelen. Dette gjorde en skrekkelig Opsigt, Drengene troede nu det blev Alvor naar jeg truede, og bleve siden roelige. Men heele Staden kom i Oprør, og sagde: hvo er denne Jyde, at han saa tør formaste sig: dette var militær Despotisme, og Antinationalismens Aand væbnede alt imod mig. Alle holdte nu med den ugudelige Qvinde, de i Hiertet hadede og foragtede, og hendes Søn, og jeg var en Dievel. Nogle af mine Venner, selv *Conrector* og Hørerne sagde mig forud det saa vilde gaae; men jeg havde allerede 14 Dage forud fattet min Beslutning, og tænkte stadelig thue Recht und scheue den Teufel nicht. Vilde jeg ikke have Drengene skulde spytte mig og de andre i Øynene, saa maatte jeg gjøre dette, og siden forsvare det.

Moderen forlangde strax hans *Testimonium vitæ*; jeg skrev hende til, hun gjorde bedst at lade Drengen blive i Skoelen og være roelig; imidlertid skulde hun faae det, naar hun sendte Papiir. Dette skeede.

Alle spaaede mig en *Proces*, og da jeg ventede at blive stevnet til Byetinget, maatte jeg have en *Procurator* til at gjøre *Exceptio fori*, jeg gik da en Dag ind til en gammel Synder, som heder Evensen *), en Mand, som med megen Fliid og Læsning, er en forvorten Knecht, der gjorde alt for Fordeel. Vi talde en Times Tiid sammen om Sagen, jeg sagde ham alt, som Sandhed var, og tilsist siger Bæstet han var antaget af Frue Fischer til at procedere mod mig. Dette, sagde jeg, burde De sagt før; men lige godt, Sagen er som jeg nu har fortalt den.

Nu forsøgte adskillige at overtale mig til, jeg skulde dog gjøre den gale Qvinde en Compliment, og paa en Slags Maade tilstaae jeg kunde have fareet varligere med Barnet; andre truede grumeligen, men jeg var *inexorabilis*; og bad dem gjøre al den Galskab de kunde. Nu komer der da en Stevning til mig, som var saa *scandaleus* og ondskabsfuld at Evensen, denne Vanartens førstefødte Søn, end ikke torde udstede den i sit Navn, men lod Drengen skrive den under. Sagen faldt i Rette ved Byetinget, jeg *exciperede forum* og den blev afviist. Nu forlangde de Provste Ret af Biskoppen, han vilde ey bevilge den; thi skulde der procederes hver Gang en Dreng fik Stryg, saa maatte Natmanden være *Rector*, og han selv skulde snart blive kied deraf. Biskoppen meldte imidlertid Sagen i Kancelliet, som den var; men Evensen og Kiellingen klagede nu baade over Bispen og mig til Kancelliet, dette kom til vor Erklæring og Kancelliet tog den Beslutning at dette skulde sove hen i Roe, og legges paa Hylden.

Imidlertid reyste en Stifsøn af Evense Hovedet til Kiøbenhavn; han kom i Jaskeri med en Snedker Datter; hendes

*) Lorents Evensen, født 1728, † 1790 som Toldprokurør i Trondhiem.

Fader arbeidede i et vist Huus, og efter et halv Aars Forløb, da vi troede der var *pax in terris*, faaer Biskoppen en ordentlig Kongelig Ordre, der skulde nedsættes en Inquisition's Kommission over min Adfærd i den Sag, af geistlige Mænd, de skulde forhøre Vidner af alle Stænder, derpaa forfatte *votum* i Sagen, hvorover Biskoppen siden skulde give sin Betænkning og indsende det heele til Kancelliet. Drengens heele *vita* skulde undersøges; og dette var Uret; thi havde han aldrig i Verden gjort andet end de benævnte Spektakler, saa var det mere end nok til at straffe ham, som han blev straffet. Imidlertid vandt Knekten intet derved; thi det blev beviist han havde baade boelet, og vilde opmuntre andre dertil, og kort dette Vidne Forhør kunde blive et smukt Biedrag til *Meursii elegantiae lingvæ latinæ*, og andre *scandaleuse* Piecer. Dette drog nu hen til *Martii* eller *April* 1783, da efter da foregaaende befalede operation *), et Kongelig Reskript parapheret af Schack Rathlov gjorde Ende paa Sagen; det staaer trykt i Fogtmans Samling af Reskripter for det Aar, og Drengen blev deri brændemerket paa den Maade hans Vanart fortiente. Biskoppen maatte, efter Reskriptets Indhold offentlig oplæse det paa Skoelen, som skeede i en talrig Forsamling, den første Dag *Examen* begyndte, han skulde tillige holde en Formanings Tale til Disciplene, og dette gjorde han med Eftertryk. Efter 1½ Aars Ærgrelse triumferede jeg da over Dievelen og hans Engle; men det er merkeligt, at Ordren til Inquisition's Kommissionen udkom omtrent 6 a 8 Uger efter, at jeg havde udgivet det første Stykke af mit Forsvar for Janson mod Bastholms Injurier i Andledning af Jansons Recension over hans Testamente.

Jeg nævnte tvende Præstemænd som vilde snyde mig, den ene var Parelius, den anden skal jeg nu nævne, og det var Wittrup, et underligt Stykke Karl. Han har et meget indskrænket Hoved, havde i sine yngre Aar været meget flittig, har ikke saa ringe theologisk *Erudition*,

*) Usikkert.

som den i forrige Seculo var brugelig; men var tillige en Jesuit saavidt hans Forstand strakde sig. Han havde en Svoger, som havde havt i min Formands Tiid Rectoratets Tiende i Forpagtning. Morgenen efter at jeg var komet til Byen kom han for Klokken 8 til mig, og efter mange *Complimenter*, bad hans Svoger maatte vedblive Forpagtningen. Jeg lovede ham han skulde frem for andre faae den; vi bleve siden eenige om han skulde give 850 Rdr. aarlig for Tienden, og betale Pengene kvartaliter. Dette stoed nu hen, jeg sagde de andre Liebhave af, og i Enden af Martii 1782 kom Svoger Bull til Byen for at forfatte *Contracten* skriftlig. Nu var allerede en Deel af Fiske Tiende hævet, det var mig umuelig at *contrahere* med nogen anden; og jeg tænkte alt var efter Aftale i god Orden; men nu fortæller han mig, Wittrup havde lovet noget paa egen Haand, han ey kunde holde: før Aarets Udgang kunde han ey forbinde sig til at betale Pengene, og enten jeg peb eller sang maatte jeg slutte *contracten* paa den Maade. Han vilde see hvad han kunde giøre, og for første Gang betalte han 200 Rdr. for det første Qvartal; men siden maatte jeg bie til Aarets Udgang. Dette som jeg havde Wittrup at takke for gjorde mig stort Bryderie, da jeg derved stedse var i Forlegenhed for Penge, maatte med Tab laane, og betale igien ved Aarets Udgang; og da jeg ofte fattedes Penge, naar jeg til størst Oeconomie kunde bruge dem, saa tabte jeg paa toe Maader. Imidlertid oekonomiserede jeg dog saaledes, at da jeg 1784 i Junii Maaned reyste til Kiøbenhavn havde jeg endnu intet oppebaaret eller brugt af det Aars faste Indtægter, nemlig Tiende og Jordegods, og da var den halve Deel af Aaret forløbet. Jeg skulde altsaa i nogle Aar have bragt mine Finanzer i god Orden, om min onde Stierne havde tilladt mig at opgive al Speculation paa Dannemark.

At jeg Naadsens Aaret ikke slap for at giøre mere Gield end de benævnte 600 Rdr., som for det meste strax bleve anvendte til at betale anden Gield, vil min Ven læt begribe, og at jeg maatte anskaffe mig adskillige Ting, for

med nogen Anstændighed at leve mellem Menneskene er og klart. Min Moder og Syster skulde være folkelig klædt, ikke til Overdaadighed; men dog saa de kunde sees: Det eene med det andet gjorde at der gik Penge til, i sær da saa meget fattedes, som nu først kunde begynde at anskaffes. Jeg levede stille, maatte ofte endog høre Bebrejdelser fordi jeg levede fast uselskabelig, og i Almindelighed troede de jeg samlede Penge. Først det sidste Aar jeg var der, var jeg saaledes indrettet jeg kunde tage mod Folk paa Trondhiemsk Viis, gjorde det da og nogle Gange, og det forstaaer sig, jeg gjorde det da som en Trondhiemer; *aut Cæsar aut nihil*, enten vil jeg gjøre intet eller alt; det var nu saa altid mit Hoved. De kiender denne min Arvesynd før Ven; og der er intet saa ondt, det jo har noget godt i Følge med sig. Dette var nu almindelige Bemærkninger over mit Ophold i Trondhiem.

Vi gaae nu tilbage til Begyndelsen af 1782. Bastholm havde jeg medens han var Præst i Kastellet megen Omgang med, og han var min Afgud. Dette blev naturligviis afbrudt da han kom til Helsingøer; han blev Hofpræst, jeg besøgte ham, og fandt ham, som mig syntes ikke ganske efter mit Hoved. Imidlertid kom jeg dog stundom til ham, og kom der gjerne. Nu skeede det en Dag, efter at hans Nye Testamente var udkomen, at han besøgte mig i Stormgaden, hvor jeg da boede, som faldt mig forunderligt, da han siden han blev Hofpræst ikke havde været hos mig. Samtalen faldt paa hans Nye Testament, og hvo der skulde recensere det i Litt. Journalen. Det vidste jeg endnu ikke. Bastholm bad da, at for alting Balle og Schiønheyder ey maatte recensere ham; men at jeg vilde faae Janson dertil, den han vidste var ærlig, vilde ey forkiettret ham o. s. v. Jeg lovede jeg vilde see at faae Janson dertil, skjønt jeg tvivlede om han gjorde det. Jeg talde med Janson, han sagde ney; dette sagde jeg Bastholm, han pinte mig og jeg pinte Janson; endelig lovede han at gjøre det, og jeg fortalte da Bastholm denne Glæde; men Janson vidste intet

af, at jeg her var Bastholms Coms. Commissionær. Jeg troede da ved mine gientagne Begieringer at have omstemt Janson; men han havde faaet mig ubekjendte Bevæggrunde til at gjøre dette Arbeide, som han siden 84 aabenbarede mig, og jeg her vil hidsætte, da det giver Sagen fuld Lys, og viiser at Janson eene og allene for at frelse Bastholm fra en meget ydmygende Ubehagelighed besluttede sig til at gjøre dette, ligesom jeg for at føye Bastholm søgte at overtale Janson dertil.

Guldberg, som fuldkomen indsaae det afjaskede, og det forvirrende i Bastholms Oversættelse, og troede den skadede Religions Sagen i mange Stykker (den har vist ikke gjort saa liden Forstyrrelse i almindelige Læseres Bibel-Begreber) var bragt i Bevægelse, og troede der burde gøres noget for at forhindre Følgerne. En Dag Janson var hos ham, siger han, det *theologiske Facultet* fik nok en af Dagene en Ordre til, at revidere Bastholms Oversættelse, og *in corpore* give Deres Erindringer mod den i Trykken. Janson bad ham for alting at lade det Forsæt fare. Bastholm blev derved uden at kunde reyse sig prostitueret; thi han blev da jo og nødt til at tie til Erindringerne, og overhoved var dette ikke litterarisk klogt. Da nu Guldberg blev ved sin Mening, siger Janson, om det ey kunde være nok, naar en af *Facultetet* recenserede Bogen i Litt. Journalen; saa bleve jo Feylene omtalte, og det gav ikke saamegen Opsigt: Aftalen blev da Janson skulde gjøre dette, og saa skeede det.

Det første Stykke af Jansons Recension udkom, og man hørde intet til Bastholm, som fra mig bestemt vidste Janson var Forfatter; dette gaaer hen indtil Enden var aftrykt; men nu maatte Proft slutte sin Handling en Maanedes Tiid, og Journalen, skjønt færdig kom ikke ud. Bastholm havde imidlertid faaet Arkene af Trykkeriet efterhaanden, som de udkom fra Pressen, havde sammenskrevet et Svar derpaa, og ved det Tilfælde med Proft kom Bastholms Svar en 3 Uger ud i Publikum for Enden af Recensionen. I dette Svar har Bastholm tilladt sig alt, som den største

Knebmager, og usleste Spilfegter kan tillade sig. Citeret Stæder, som ikke staaer i Bøgerne, digtet Bemerkelser af Ord, som de ikke have, negtet andre, som de have, udrevet Stæder af Samenhængen for at beviise sine urigtige Hypotheser, anført *facta*, som ingen Skribent har, og fordreyet Jansons Ord paa den skammeligste Maade, som han og frisk vek beskylder ham for Vankndighed, Avindsyge o. s. v. Dette alt i hans populære Tone. Alle læste Bastholms Svar, ingen eller faae læste Recensionen, de allerfleste forstode intet af Sagen; men fordømte Janson.

Nu fik jeg Brev fra Janson, hvori han kortelig fortalte mig Bastholm vilde æde os, og bad mig tage dette Svar fat og recensere igien, da han ikke vilde. Jeg lovede at gjøre hvad jeg kunde; men drømte aldrig om at Bastholm havde været saa spedalsk, som jeg siden fandt han havde været. Her maatte jeg nødvendig bryde Venskab med en af disse tvende Sieler, og jeg betænkde mig ikke et Øyeblik, Janson var min Velgiører, Janson var grovelig fornærmet, Bastholm, som selv havde afnødet mig og ved mig ham denne Recension, havde mishandlet ham, havde altsaa Uret, Bastholm havde jeg desuden ingen andre Forbindtligheder mod, end dem jeg har mod enhver Mand, jeg har lært noget af; mine Forbindtligheder mod Janson vare uendelig store, og den Siels Hengivenhed, det virkelige Venskab Janson havde viist mig, havde jeg aldrig spoeret hos Bastholm hvad Under da at jeg drog til Feldts under Jansons Fahne?

Min Ven gad maaskee vidst, hvad jeg i modsat Fald havde gjort, om Janson havde været den fornærmende, og Bastholm den lidende: dette kunde jeg ey viide for jeg fik at læse Arbeidet, og min Beslutning var da i den Mellem Tiid: jeg vilde have tiet: og det havde jeg gjort, om saa havde været.

Imidlertid fik jeg den heele Stads til Trondhiem, begyndte at læse, og blev overmaade forbittret over Bastholms Vanart. Denne skulde da giengieldes, og jeg arbeidede uophorlig Nat og Dag for at revse Synderen. Viden-

skabernes Selskabs herlige Bibliothek, saa og nogle gode privat Bibliotheker gave mig de fornødne Skrifter, og den Bitterhed, hvormed Bastholm havde skreven, gav min oprørte Siel meer end Leylighed nok til at sige ham dette samme igien, med gode Tilsætninger. Saaledes arbejdede jeg et halv Aar, efterslog hver en Citation Bastholm havde anført, og tog ham derved i mange Synder. Arbeidet er og trykt separat i 2de Stykker under Tittel: Almindelig dansk Litteratur Journals omstændelige Bedømmelse af Dr. Bastholms Svar. 8. 1782. Kiøbenhavn.

Man har undret sig over den Slags Lærdom, der er i dette Arbeide men dette er ikke saa underligt. Deels var jeg ikke fremmet i *Exegese*, deels og fornemelig havde Bastholm i sit Svar overalt *citeret* sine Skribentere; jeg kunde altsaa de fleste Stæder see, hvor han havde været, og naar jeg nu havde Bøgerne, og gjorde mig den Umage at efterslaae dem, saa kom det kun and paa hvad Evne jeg havde til at bedømme dette, hvad *Exegetiske* Principer jeg anvendte, og om jeg ikke selv var ganske en Idiot i disse Ting. En Bog ledte til en anden, endeel som Bastholm ey havde nævnet kiendte jeg selv, da de vare bekiendte nok, og *labor improbus omnia vincit*, staaer der i vor *Grammatica*. Ved enkelte Stæder, hvor jeg ikke fuldkomen kunde forstaae hvad Janson havde meent indhentede jeg hans yderligere Forklaring; men jeg erindrer og grant, han ved et af de allerslemeste Stæder, svarede mig, jeg skulde kun eftersee dette nøye, saa kom jeg nok ud deraf, og jeg var nær bleven gal derover; det var om Skattebestemelsen under Augustus. Luc. 2. V. 2.

Nu fnysede Bastholms Venner af Forbittrelse, fik mig stukket i Kobber og gjorde det, som Hennings Venner havde foranstaltet det — en Hundestreg; fik og et Stykke Pasquvil trykt; men Arbeidet gave de sig ey af med at gien-drive. De skulle vel fremdeles forfølge mig; men de gjøre hvad de formaae — *impavidum ferient ruinæ*.

Strax jeg var kommen til Trondhiem blev jeg optaget til Medlem i det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, og forelæste der en Afhandling: Hvorvidt man i Lovtaler bør anføre Heltens Feyl, som nu bliver trykt i den anden Deel af Selskabets nye Samlinger. Jeg holdte samme Aar 1781 en Tale over en Disipel, som druknede paa Isen, der blev trykt i 4. Siden samlet udgivet, med een anden, jeg 1782 holdt ved Disiplernes Dimission under Titel: Taler holdte i den Kongelige Cathedral Skoole i Trondhiem. 8. Trondhiem 1782. Disse dedicerede jeg GhRaad Guldberg, om min Ven kan nu forstaae Dedicationen. Ved samme Examen skrev jeg en æsthetisk Komentær over de 23 første Vers af Horazs *Ars poetica*, som blev trykt 8. med en latinsk Fortale, som *Program*.

Thomas Angell havde ved Testament givet 200 Rdr. aarlig til en *Mathematicus* som skulde læse for Cathedral-Skoelens Disciple og Veysenhusets Børn, som maatte have Hoved til Mathematiken. Herr Parelus havde ved Kneb mig uafvidende narret Bispen til at understøtte hans Projekter, i Følge hvilket, denne Mathematikus fik kongelig Ordre til at læse paa *real* Skoelen; dette havde jeg endnu intet stort imod; men deres Lurerie gik derhen, at de vilde aldeles skille Cathedral Skoelen ved den Underviisning, da jeg merkede dette, maatte jeg forebygge det. Uden at disse Mennesker vidste et Ord deraf, aftaler jeg med Bispen, at jeg vilde *solenniter* indsætte Manden, som Lærer ved Cathedral Skoelen, ogsaa af den Grund, at han kunde have den fornødne Anseelse over Disciplene; dette blev i al Stilhed afgjort, og jeg udarbejdede en Tale og fik *Program* trykt, saa dette Spil ganske forstyrrede Herr Parels fine Koncepter. Han blev indarrig derover; men jeg indsatte Fester ligefuldt. Talen er trykt og heder: Velandvendte borgerlige Velgierninger, som sikkre Midler til Statens Floer og Velgiørernes Udødelighed. 4. Trondhiem 1783. Bag efter den ere adskillige *Locale* Efterretninger, som tiene for Fremede til at

forstaa et og og andet i Talen; tilsist nogle Bemærkninger mod Her Nordal Brun i Bergen, som i en Tale, holdt nogle Aar tilforn, havde antagne Sætninger om Testamenters Ret, der i mine Tanker vare skadelige og stridige mod Sandhed. Jeg blev opfordret til at erindre dette mod ham, deels da adskillige beraabte sig mod mig paa hans Tale, som en inspireret Bog; deels da Etatsraad Dons og Dr. Hagerup i sær demonstrerede mig krafteligen jeg skyldte Sandheden at bestride disse Fordomme, Brun havde udbredet, og hvorimod min Tale indirekte gik. Dette gjorde jeg da med megen Vaersomhed, og med en Agtelse og Skaandsel for dette rebelske Hoved, som han vist ikke fortiente. Brun, som er inderlig kaad, læste dette, og troede han ved Spøg og Satire skulde vinde den Seyer over mig, han ey med Grunde kunde tilfegte sig; svarede herpaa i en naragtig Tone, og søgte i den egentligste Forstand at faae Folk til at lee ad mig. Nu greb jeg til Mester Archiloks Jamber, og uden mindste Skaandsel toede og børstede ham af i et Skrift som heder: *Professor og Rector Smiths Oplysninger over Her Joh. Nordal Bruns Forsvar for hans Tale om Stiftelsers Ret. Trondhiem. 4. 1783.* I denne Feide kivedes vi hverken om mere eller mindre, end om *jura majestatum*, og jeg forundrer mig meget over, der ey er lagt Merke til saa synderlige Skrifter, som disse ere og en saadan Strid ført i Norge. Derpaa torde Brun ey selv svare; thi han havde da vist rent sat Kongen af; men fik en Anonym til at sammensmøre en flau Piece, som seer heel Klostermessig ud, hvorpaa jeg intet svarede. Jeg recenserer den vel engang. Det jeg havde sagt om Statens *dominium eminens*, som de fleste ey kunde forstaae, men hvorum dog alle talde, gav Andledning til en lystig Historie. 2de Bønder kom op til Bispens Famulus, som havde taget disse Piecer til Udsalg, og forlanger en Bog *Rectoren* havde skreven, hvori stoad at de ey tilhørde deres Selveyer Gaarde, men Kongen kunde tage dem naar han lystede. Schnabel, saa hed han, siger dem, dette stoad ey i Bogen, og de kunde ey for-

staae Bogen, de skulde ey kiøbe den, der var Latin o. s. v. De soer paa de vilde have den, deres Præst kunde forklare Latinen, og de vilde selv see den Fandens Snak, den *Rector* havde skreven. De fik da og betalde deres Exemplar, og reyste ud til Præsten for at studere *jus naturæ*.

Dette Aar prækede jeg tvende Gange i Trondhiems Domkirke, og disse Prækener ere trykte under Tittel: Prækener holdte i Trondhiems Domkirke. 4. 1783. Samme Aar fik vi oprettet et Læse Selskab, hvis Bøger tilsist skulde tilhøre den oprettede Real Skoole; jeg udgav til den Ende en Plan og Indbydelse dertil under Tittel: Indbydelses Plan til et almindeligt Læse Selskab for Trondhiem. 8. 1783.

Omgangen i Trondhiem var ikke ganske efter mit Hoved, da man ey kunde med fuld Frihed komme til Folk uden i Selskaber, og kunde ey tale med hvem man ønskede uden at have Gilde eller gaae til Gilde. Længe havde de taelt om at oprette en Klub; men det blev ved Snak. Nu foretog jeg mig for Alvor at drive dette, *accorderede* med en Mand om at bygge efter mit Sind et nyt Huus til et andet han havde, og forbinde dem saa vi havde alle fornødne Beqvemheder. Jeg fik blant andre Værelser en Sal, hvori vi spiste 100de Personer Kongens Geburths Dag. Dette Anlæg begyndte jeg da paa og fik Manden til i Haabet. Jeg udarbejdede nu Love og Regler for Indretningen, conferede derom med nogle Siele, og lagde *mutatis mutandis*, de kiøbenhavnske Dreyerske Klublove til Grund, og brugte deraf det, som kunde passe sig. Nu løb de om til Subskription, en 70 Personer tegnede sig hvoriblant: General Leutenant v. Krogh heele Magistraten og Geistligheden o. s. v. Men mange troede dette blev dog Galskab. Imidlertid fik jeg de nødvendige Meubler forfærdiget og Klubben aabnedes; Menneskene fandt sig fornøiede dermed, den voxte snart over 150 Personer — Stivheden faldt bort; Generalen spillede sit Partie Billard med Studenten — og den fuldkomenste Orden var der i det heele ved Høyere Personers Politesse, og den Agt de

Middelstands Folk havde for dem. Endnu staaer denne Skabning, og den skal staae saalænge Lovene holdes. De bleve og trykde 1783. 8. Vi havde der i sær en Mængde politiske Tidender. Det første Aar for en 120 Rdr. Den faste Udgift var aarlig 4 Rdr., det første Aar 6, og forresten kunde enhver komme og gaae, fortære meget eller intet, som han vilde; da Værelserne hørde Selskabet til, og Værten havde sin Løn og Leye. — Jeg havde her mange behagelige Aften Timer fra 5 til 7, som var min Klub Tiid; men Fanden er allevegne; han skaffede mig siden saa mange Fortredeligheder af nogle, der havde Lyst til at bryde mig, at jeg nær havde selv revet min Skabning over Ende, og sagt: min Siel døe med Philisterne. Havde Antagonisterne været kloge nok, var dette skeet; men de plumpede for tidlig ud med deres Hensigt, som var at forstyrre Klubben og skabe en nye, at ikke en Jyde skulde have Æren for den Uselhed. Nu skulde Klubben staae, og jeg fornegtede mig selv for at haandthæve min Skabning. General v. Krogh, Kammerherre Vackniz, en ædel herlig Mand, og flere vare mine Folk, og min Klub stoed, just fordi nogle vilde den skulde falde. Ingen maatte øde den uden jeg selv, og dette vilde jeg nu just ikke fordi andre vilde det.

Den forbenævnte Procurator Evensen udgav i denne Tiid en Subskriptions Plan til et Periodisk Skrift; da jeg saae dette faldt det mig ind, jeg maatte og skrive sliig en Tingest; og nu indbød jeg til Subskription paa Samleren, hvoraf det første Qvartal 1784 ordentlig udkom. Jeg maatte da af Mangel paa Papiir standse dermed, og denne Mangel vedblev til jeg forlod Trondhiem. Jeg har her negotieret om Papiir og har intet kundet faae. Det andet Hefte skal dog absolut ud, da Menneskene har betalt det, og dette bliver eet af mine første Arbeider, at faae det Barn til Verden. Det gik stærk af, og jeg kunde have vundet derpaa om jeg kunde ordentlig have fortsat det. Der var en *Belials* Mand i Trondhiem heed Tislef, *Assessor* i Bierg Amtet, som under Venskabs Skin gjorde mig megen

Fortræd indtil jeg efter 1½ Aars Forløb endelig lærte at kiende ham. Han skriver en Subskriptions Plan for at drille mig og gjøre mig til Nar, til et Skrift han kaldte Adsprederen; Dette fik han Skorsteens Feyeren i Byen til at sætte sit Navn under, og denne kaldte mig da deri, som Bogskriver Hans *College* o. s. v. I Førstningen kunde jeg ey komme paa Spor efter *Auctor* til dette Mesterstykke; men ved Bogtrykker Svenden fik jeg fat i en af *Correcturerne*, kiendte der Mag. Wittrups Haand hos hvilken Guds Mand Tislew logerede. Jeg tog dette til mig, og nu døde disse Siele ikke i den Synd. En Dag jeg kom til den Gamle Mathematikus Fester, sad han og skrev noget Galskab han viiste mig, og jeg lagde mine Galskaber dertil, og saa udkom et Halv Ark iidel Binde Galskab, forsat med en god Dosis Arvesynd; og heed: *Democritus* eller Grineren. 8. en Subskriptions Plan. Deri var blant andet en *Extract* af en forstyrret Tale Tislew havde holdt og ladet trykke, og som var et Mesterstykke af *nonsens*. Menneskene vare nær blevne gale over dette Galskab, alle loe, uden de paagiældende, og siden den Dag torde Tislew ikke befatte sig med mig, og jeg lod ham da og fare i Fred.

Magist. Wittrup, som var Secretær i Videnskabernes Selskab sagde sig nu af med Secretariatet, og Spillet var Tislew skulde være Sekretær for at bryde Hagerup og gjøre Spektakler. Men dette lykkedes dem ikke, jeg blev valgt *in pleno* ved Pluralitet af Stemmer, stoed da op og holdte en kort Tale, jeg havde beredt mig paa, med nogle Seitenhiebe til Tislew, og dermed var jeg *Secretarius*, atter til Forargelse for Modstanderne. I dette Aar udgav jeg *Horatii ars poetica* paa Dansk under Tittel: Horatz om Digte Konsten. Trondhiem. 1784. 4. Dette lidet Arbeide har kostet mig megen Møye, og jeg er belønnet med GhR. Luxdorphs Biefald, som han selv har bevidnet mig.

Da jeg fik det Spektakel og den Inquisitions Comission for den rebelske Drengs Skyld, jeg havde sribset, en Behandling, som er uhørt, da alle Disciplene bleve afhørte

som Vidner over mig besluttede jeg hvordan det saa end gik, at jeg plat ud ikke vilde være *Rector*. Jeg havde imidlertid mange Projekter i Hovedet, eet af dem var at blive Amtmand i *Finmarken*, da Rygtet sagde den forrige skulde ikke ville blive der længer. Jeg skrev nok og til Sporon herom, som jeg i Trondhiem jevnlig *corresponderede* med, og som stundum og skrev mig til; men herpaa svarede han intel. Jeg vilde for ret at blive *civilist*, have haft en Justits Raads Tittel, og skrev til Guldberg derom i den Tiid da Prindsens Confirmation tilstundede; men du skal ikke den Vey, sagde Bødelen til Diderick Slagheck, da han havde ført ham nogle Trin op ad Stigen til Galgen, og saa vendte om igien for at føre ham til Baalet. Jeg havde og den Nykke, at studere for Alvor Jura, som jeg med Etats Raad Dons og Justits Raad Nordahls, Presidentens Omgang havde god Andledning til, saa *conferere* for den juridiske Docter Grad, og blive Høyeste Rets Advocat; Præst troede jeg ikke jeg vel kunde blive for den *Examen theologicum*, som jeg naturligviis ikke vilde underkaste mig; stundum troede jeg dog og dette kunde gaae and, og saaledes var mit Hoved en Tumble Plads for mange Haande Projekter; imidlertid lurede jeg paa Prindsens Confirmation, da jeg troede Sporon vel paa en eller anden Maade vilde frelse mig fra Skoele Trældomen.

Men jeg haver glemmt at anføre et Hovedspektakel jeg i Trondhiem havde, og som hører i sin Begyndelse til Mitten af 1783. Jeg har før fortalt min Ven noget derom; men vil hidsætte det for Fuldstændigheds Skyld.

Procurator Evensen var og er en Karl, som gjør alt hvad hans Hierte begierer, og da han er den eeneste *Procurator* i Trondhiem, som virkelig kan forsvare og føre en Sag, saa troede han alt kunde af ham forsvares. Der var en Jomfrue heed Maren Hof, en arrig og ond Dievel, som havde nogen Formue; hun havde engang volde(t) nogle Hollandske Matroser Tamp, som laae der paa tre Ostindie Farere i Krigens Tiid af Frygt for de Engelske. Skibene seglede endelig bort; men i en af de Norske Havne gave

Officerer og Matroser, som havde i en 1½ Aars Tiid giort mange Bekiendtskaber i Trondhiem en Arendahls Skipper adskillige Breve til Trondhiem, hvor han skulde gaae hen; deriblant eet til Jomfrue Hof. Han havde haardt Vær, og adskillige af disse Breve vare ved hans Ankomst til Trondhiem vaade; han eftersaae dem da i en Bagers Huus, og fandt blant andre dette Brev til Maren Hof aabent; nu kunde han ey lade være at læse det, og det var da fuldt af Skiolds Ord mod hende og egte Matros Snak. Bager Konen og flere *) læste det, og de bleve eenige om at lade Brevet ligge der, da hin Jomfrue vilde ikke tage vel imod dem om de bragte det til hende. Nu laante denne Bager Kone Brevet om til mange Mennesker, og det løb rundt om i Byen.

Der var da en Mand, som havde været Borger og havt nogen Velstand, som i den Tiid var død, og havde 2de Døtre, som vare i Huuset med en gammel Faster de havde, da Boet stoad endnu under Skifte Rettens Behandling til *Auction* o. s. v. Til disse Børn kommer Bager Konen en Dag ind, og blant andet spørger om de havde seet hint Brev; ney; om de vilde see det skulde de faae det af Hende — ja det gad de nysgierrige Tøser nok seet. Et par Dage efter var den ældste af disse Systre gaet hen til Bager Konen; og denne gav hende Brevet, som hun, da hun kom hjem læste for Systemen og Fasteren; og et tredie Fruentimer, som var et Syskende Barn af Maren Hof og heed Dorthea Lowans. Da det var læst beder denne Dorthea om hun ey maatte skrive sig en Afskrift deraf; jo; hun gik da bort og hentede Blek og Papiir og begyndte at skrive; men beder derpaa den ældste af disse Systre Henrica Haagen, at hun vilde hielpe hende at gjøre det færdigt; dette gjorde hun da, paa en Figur nær, som hun ey vilde afridse, men dette gjorde da Maren Hofs Systerdatter selv, og gik derpaa bort dermed, hvorved Maren Hof fik Kundskab om Brevet. Dette vær om Eftermiddagen

*) skrevet: fleste.

Klokken 3; nogle Folk som kom ind i Huuset den samme Eftermiddag saae da Brevet liggende paa Bordet, de læste det, der blev talt derom; og siden kom da ogsaa Originalen uden at løbe videre om i Maren Hofs Hænder.

Nu maatte dette arrige Dyr hævne sig; men *qvæstio* var paa hvem: Evensen var Raadgiver: Bageren og flere, som havde læst Brevet og ført det ud i Byen havde Penge; altsaa blev Beslutningen at Henrica Haagen blev stevnet fordi hun i sin Stue havde læst det; og derom blev da ført Tingsvidner. Man talde om dette og loe deraf. Nogle Dage efter dette var skeet, lader Evensen Henrica Haagen sætte ved sit Vingebeen i Raadstuen. Dette gjorde en stor Opsigt; alle talde om dette, som Voldsomhed, og da jeg Dagen efter kom hen til Politie Mesteren, prækede han og andre der vare meget derom, og om Evensens Formastelighed, vi fik da Bytelings Protokollen fat, og saae der var intet anført eller beviist, som der kunde gøres Arrest for; og de snakkede saa længe for mig, at jeg lovede at styre for Sagens Procedure, og instruere en gammel fordrukken Procurator, som skulde forsvare den arresterede.

Nu vilde jeg naturligviis viide, hvad Deel Henrica Haagen havde i Brevet, fik derfor strax et Politie Forhør optaget, hvori Brevets Oprindelse og Historie ved mange Vidner blev beviist, som jeg nu har fortalt dem; og altsaa var man sikker for at Evensen naar han kom i Knibe ey skulde kunde paastaae Jomfrue Haagen var *Auctor*. Mange tilbode sig da at *concurrere* med Penge til Sagens Drift; og jeg skulde styre den. Imidlertiid havde jeg aldrig seet Mennesket, og vidste for den Tiid end ikke hun var til. Det første *) da gjorde var at tage hende ud af Arresten, og nu begyndtes Proceduren.

Maren Hof var myndig ved Kongelig Bevilling med *Curator*; denne lod jeg beskikke, og han deklarerede at den heele Sag var uden hans Vidende og Villie anlagt, og han reserverede sig Ret og Tiltale til dem, der indviklede

*) ulæseligt.

haus Myndling i unødvendige Bekostninger. Paa Grund af dette blev nu Evensen *contra* stevnet, som Part, og nu blev han rasende. Han udtog *Continuations* Stevning for at ville beviise Henrica Haagen havde *divulgeret* Brevet; men der blev ikke beviist andet end hvad forhen er anført. For Arresten var Evensen selv *Cautionist*. Han skrev nu uendelige Indlæg for at drage Sagen i Langdrag; dette merkede jeg, og uden at besvare hans Snak, lod blot erklære, at da Domeren burde dømme efter *acta* og *probata*, og ikke efter Parternes Snak, saa skulde Sagen til Doms efter den nedlagde *contra* Paastand. Evensen opholdt den dog nogle Uger; men den kom til Doms. Henrica Haagen blev friekiendt for hans og Maren Hofs Tiltale i Hoved Sagen, Processens Omkostninger ophævet; men i Arest Sagen dømt til at betale 500 Rdr. Reparation og *Processens* Omkostninger. Han appellerede: Raadstue Retten skierpede Dommen, saa Evensen i Hoved Sagen blev tilkiendt at bøde til Justits og Vey Cassen, og *Processens* Omkostninger; og ligesaa i Arrest Sagen, hvor Byefogdens Dom blev confirmeret. Ved Oberhof Retten bleve disse Domme kiendt ved Magt og endnu mere skierpede.

Nu dandsede da Sagen til Høyeste Ret; Jeg fik Schiønheyder til at føre dem; men uagtet jeg ved et Indlæg, som staaer i Raadstue Rets Akten, og som er saa klart og omstændeligt, at jeg blot vilde fremlegge det og lade Sagen gaae, har givet den bestemte *Extract* af Sagen, som jeg har bedet ham blot gjøre sig bekiendt med, saa maae han enten have procederet maadelig, eller Domerne have sovet under Proceduren, og ladet sig fange af Uldahl, som havde Evensens Sag: nok Domen faldt for kort Tiid siden, 30te Novbr.: at Jomfrue Haagen skulde bøde 20 Rdr. til vor Frelserens Kirke paa Christianshavn; forresten alt være dødt og magtesløs, og Processens Omkostninger for alle Retter ophæves. I Arrest Sagen blev Oberhof Rettens Dom, hvorved Evensen dygtig er klappet kiendt ved Magt, dog saaledes at Reparationen for Aresten blev kun ansat til 200 Rdr., og forresten *Processens* Omkostninger ophævet.

Den siste Dom er i sær original, da den statuerer Evensen har fornærmet Henrica Haagen, bør bøde derfor, og dog hæves Omkostningerne.

Imidlertid er dette vundet, at han betænker sig paa en anden Gang at gjøre sligt Spil, da dette dog har kostet ham vel en 6 a 700 Rdr. Og hvad dette Spøg har kostet mig aarker jeg ikke engang at regne efter; thi de gode Patrioter, som vare med i Begyndelsen, have lidt eller intet giort, og da det ret for Alvor gik op i Retterne, saa stoppede de. Jeg havde begyndt, det var bekiendt, og til Ende skulde det da; thi halvgiort Gierning lider jeg ikke.

Da Henrica Haagen var komen paa frie Fod igien kom hun hen til min Kone for at takke for dette; dette gav Andledning til, at min Kone sagde hende hun skulde stundum kome did; dette skeede da, en Ven af mig, som jevnlig kom i Huuset forlovede sig med hende; og nu bad han os om at tage hende til os. Dette skeede ogsaa; ved Bortreysen fra Trøndhiem fulgte hun med til Veyle, og der er hun endnu, hvor Pater Jansonius har seet hende og paa denne Maade har jeg havt dobbelt Bekostning med den Sag; og nu kommer det and paa, at min Kone, som holder meget af hende, kan overtale sig til, at lade hende ved god Leylighed segle hen i en Condition, hvortil vel vil blive Leylighed. Nær havde jeg sagt min Kone har en alt for god og velvillig Siel; men hun er vor Wiehes Systerdatter, og har altsaa godt Folk at slegte paa. Naturligviis maae hun bestille noget, syc, spinde (tænk engang, min Kone har ikke mindre end 6 Rokke i Gang, da den lille 9 Aars Pige spinder med, og der er ret en Spindehuus hos mig, og der gjøres allehaande Ting til Brug, som ikke ere stygge) men dette noget, er dog ey nok.

Vi gaae nu tilbage til Maj Maaned 1784.

Mine Forhaabninger om at slippe fra Rektorskabet grundede sig som sagt meget paa Sporons Venskab. Han blev Stats Sekretær, og nu saae det jo herligt ud. Men see

tolluntur in altum ut lapsu graviori ruant — Guldberg og Sporon seglede af — og nu kiendte jeg ingen af de nye Siele: Thoth levede, men Harboe*) var død, Janson skrev mig til, man maatte see Tiden and, og lære hvo de rette Folk vare, man skulde handle med. Mine Modstandere i Trondhiem troede nu jeg var evig fængslet der, men jeg, som fælde at jeg ingen Svinhund var, troede, jeg skulde vel komme i Kast med de nye Mennesker; og besluttede at drage til Kiøbenhavn, og dette blev *prompte exsequeret*. Dette var uventet for Trønderne; og nu var jeg da afstæd inden de troede det var Alvor.

Ved Ankomsten til Helsingør, hørte jeg paa Verts-huuset megen Snak om Forandringen, og de nye Mennesker; men Bülow var den som al Talen dreyede sig om, og han var saare god. I Kiøbenhavn var der, selv blandt forskiellige og modsatte *Factioner* kun een Stemme om dette same. Den Svend maatte jeg da kiende. Imidlertiid var det Norske Videnskabernes Selskabs Skrifter færdige; som Secretær burde jeg overgive Herskaberne dem; jeg talde med min Ven i al Korthed, fik *Audienz* hos Kron Printsens, som var ogsaa snart færdig; nogle faae Ord talde vi samen i Forgemakket, og dermed var det forbie. Men jeg havde nu seet Dem og det var nok for at ville see Dem igien.

Imidlertiid gjorde adskillige mig det til Pligt, at søge min Vens Bekiendtskab; ved Samtale om den Norske Forfatning udlod jeg om adskillige Galskaber, og alle sagde, dette skulde Bülow viide; jeg havde og nok Lyst til han skulde viide dette; men jeg vilde gjøre mere end almindelig Bekiendtskab med Manden, og Knuden var hvorledes dette skulde gaae til. Nu var der almindelig Snak i Byen at Riegels var Kron Printsens Favorit; havde megen Adgang til min Ven; og mange skreg høyt over dette, da hans Sorte Siel var bekiendt nok; jeg kiendte ham fra vore Studenter Dage, og jeg vidste han skulde gjøre mange Dievelskaber om han kun kunde; jeg besluttede at advare

*) Biskop Lud. Harboe, † 1783.

min Ven herom paa en god Maade, og min Tanke var denne: enten legger Manden det paa Hierte, om han ey kiender Riegels før, og da, naar han erfarer Sandheden, bliver han den ey vred som har sagt den, eller han tager dette ilde op, saa kan han have en god Dag, og du er ligefuldt *Rector* i Trondhiem. De Erfarenheder jeg fra Norge havde troede jeg og skulde være Dem behagelige, saameget mere som min Situation gav mig ingen Interesse for eller mod Tingene; og altsaa skulde man nu have Klør i den gode Bülow. Dertil gav en Hændelse Leylighed. Jeg havde, som De veed, nogle Tegninger fra den gamle *Mathematicus* Fester, som han ønskede Cron Printsens overgivne, de laae i Bunden af min Kuffert, og jeg havde glemt de vare til første Gang jeg talde med min Ven. Siden saae jeg disse en Dag; jeg fik nu Ærinde til Fridrichsberg, vandrede did, og spurgte, om De vilde overgive Printsens dem. De lovede dette; vi kom lidt i Snak om *Norregica*, og jeg sagde jeg vilde skrive til min Ven noget herom. Den Maade paa hvilken min Ven antog dette Tilbud virkede den Følelse strax i min Siel, De var min Mand; og jeg sendte Dem da Tegningerne med en Epistel. Nogle Dage efter gik jeg atter did til Dem, De var fornøyet med min Skrivning og ønskede mere: der var kun lidt Tiid til at tale, da mange Siele vare uden for, jeg bad Dem da bestemme en Tiid, jeg i nogen Roe kunde tale med Dem, og De bestemte næste Søndag Klokken 10 eller 11.

Til Fortred huskede jeg da ikke jeg havde den Dag lovet mig ud paa Landet og kunde ey bryde dette Løfte; dette randt mig i Tanke, da jeg kom hjem; og jeg skrev nu en Epistel til Harboe og bad ham gjøre min Undskylding. Jeg tænkte herved, maaskee bliver Manden vred eller stødt og det er galt; men er han saa kort for Hovedet, saa forliges vi dog ey med hinanden; altsaa ligesaa godt at Barnet dræbes i Fødselen — og komme kunde jeg plat ikke, da jeg nogle Søndager i Forveyen havde narret min Svoger, og torde nu ey længer udsætte at drage med ham. Imidlertid bestemte min Ven følgende Søndag Klokken

10, som Harboe *) sagde mig, og for Klokken 9 var jeg i Harboes Kammer. I det Øyeblik Klokken slog 10 gik jeg hen til min Vens Dør, men borte var De. Deres Kamer-tiener sagde De siden 9 havde ventet mig; jeg fortalde ham Klokken 10 var min Bestemmelse, og var nær bleven gal baade paa Herre og Tiener. Han sagde mig da Printsens var komet og havde kaldet Dem bort, og De vilde vist have tælt med mig; og efter nogen Snak siger han da, om jeg vilde komme, som Dagen efter mellem 12 og 1 saa skjønt De da ingen pleyede at tale med vilde han dog vove at bede mig komme paa den Tiid. Jeg troer endda vor Samling et par Gange blev forhindret; men endelig talde min Ven til mig en Morgen vi mødtes i Løngangen paa Fridrichsberg Slot, og den Dag fik jeg Dem siden i Tale. Da bad jeg Dem *in simplicitate cordis* at vogte sig for Riegels, og den heele Maade vor Samtale blev ført paa gjorde at min Siel blev lænket til min Bülow og Evig-heder skal ikke kunne skille os fra hinanden. Nu blev den Tanke til Enthusiasme herskende i min Siel, at meget Held kunde skaffes for Norge ved min Vens Bestræbelser, og hvem veed hvad Tiiden kan være frugtsomelig med.

Imidlertid bestemte jeg mig for den hellige Rokkelore; da jeg deels stedse havde havt en inderlig Lyst til det Prækerie, deels og troede jeg paa den Vey snarere skulde ved Bytte faae *æquivalent* for mit Rectorat end paa nogen anden Maade; jeg prædikede en Dag til Høymesse i Frue Kirke for Schiønheyder **): det var siden med stor Nød, og ikke uden ved Deres Hielp, Ven, jeg kom til at prædike for det Kongelige Herskab. Den Præken staaer trykt i min Brand Samling ***).

*) Fr. Hans Walter Harbou, Kammerpage hos Kronprinsen.

***) Joh. Chr. Schiønheyder, Stiftsprovst og Præst til Frue Kirke, senere Biskop i Trondhjem, † 1803.

****) Hellige Taler udgivne til Beste for de ved Ildsvaaden 23. April 1786 forarmede Veile-Indvaanere. Fredericia 1787. 8. Side 55—78.

Jeg forlod da Kiøbenhavn og Dem Ven, og min Siel var saa rørt da jeg siste Gang gik fra Dem, at jeg, som var mig fast ubegribeligt, ikke følte det ved Skilsmissen fra andre mine ældre Venner: en Wiehe, og Janson. Der er dog vist nu nok en Sympathie i Naturen, saa maae den vist og være mellem Sielene.

Til Helsingbor kom jeg med en stærk Kuling over i en halv Time i Mørkningen; og neppe var jeg komen i Land før Stormen høynede sig, saa et Skib vi seglede forbie i Farvandet blev kastet op paa den Svendske Side, og i et par Dage kunde ingen komme frem eller tilbage. Vi lode nu staae til op ad Norge (min Kone og den lille hendes Systerdatter var med) om Aftenen som jeg kiørte ind i Laholm, troer jeg Stædet heder, styrede min Karl Vøgnen ikke rigtig, og vi rev med Baghiulet en forraadnet Bomstolpe over Ende. Den Svendske Tolbetient begyndte da en grum Alarm, som om vi havde kiørt Konningens Halsbeen over: jeg bad ham være roelig, og komme i Herberget: de kom da toe, og demonstrerede mig hvilken Ulykke der var skeet: jeg troede en gamel raaden Stok havde ey stort at betyde; Kors, raabte de, Kronens Bom! Jeg meente den dog vel kunde betales: dette meente de da og, og det raadne Træe, som ikke var 8 Sk. værd, maatte jeg da give dem 3 Daler Søilvermynt for, at jeg kunde faae dem fra Halsen. Jeg kom derefter lykkelig frem til Trondhiem, uden andet Vanheld, end jeg brekkede 8 Mile derfra min Vognstang, som min Karl dog gjorde til Orden, og den holdte til Byen.

Blant de Candidater, jeg det Aar havde dimitteret var en, som jeg dog vil nævne, da der enten bliver en Erke Spisbube eller en stor Mand af ham. Begge Deelee har han den bedste Ansatz til. Godfried Hagerup er hans Navn. Hans Fader levede da paa Biørnøer i Trondhiems Stift og var en herlig Mand, Præst der; men i de fattigste Omstændigheder, da han i et Aar i eet og alt ikke havde mere end 70 Rdr. af Kaldet, og havde en mange Aars sengeliggende Kone og mange Børn. Denne hans ældste

Søn og en yngre*) havde han selv læst for, men saa ingen Udvey at faae dem frem ved Studeringer. Imidlertid skeede det ham uafvidende, at Fogden i det Fogederie en ædel Mand, hvis Navn jeg nu ey kan mindes ved sin Nærværelse i Trondhiem fik adskillige Folk til at tegne sig for et aarlig Tilskud til at holde disse Børn i Skoelen, og dette blev tilstrækkelig nok til at holde dem der. Nu kom de da ind, og bedre underviiste Discipler har jeg aldrig faaet i Skoelen. De havde begge gode Hoveder. Den ældste Godfried kom i Mester Lektie, og skjønt han intet Hebraisk kunde, underviiste *Conrector Mag.* Holst ham privat deri i 14 Dage, og Knegten lærde i den Tiid sit første Kapitel i *Genesis* sin Gramatica, og kunde nu følge de andre, et Beviis baade paa Lærerens og Disciplens fortrinlige Duelighed.

Denne Fyr var komen i Slæng med en listig og ganske Smuk Tøs, som tiende som Kamer Jomfrue i et af de anseeligste Huuse. Han skulde *cassere* de sammenskudte Penge ind fra hans Velgiørere og levere en Kiøbmand, som var ham beslægtet; men Tøsen fik Pengene paa adskillige Maader. Kiøbmanden gik nu hen til min *Conrector* (thi mig var de mere bange for) og fortalde ham dette, og bad jeg ey maatte viide det for det første. Jeg fik det strax at viide, men lod dem skjøtte sig selv for at see hvad Vey de vilde tage. Endelig efter en 8 Dages Forløb fortæller Kiøbmanden mig, at Hagerup havde ædt Pengene, og det værste var, han vilde ey sige ham, hvad der var indfordret og hvad der stoed tilbage. Dette var en Løverdag. Aftenen derpaa var jeg hos Politie Mesteren i Selskab, og hans Tiener kom ind og vidskede noget, hvoraf jeg hørde Hagerups Navn. Politie Mester vilde da gaae ud; og nu spurgte jeg ham, hvad det var. Det var intet uden at Godfried, var der i Ærinde fra en gammel rig Kiøbmand, en original redelig og gudfrygtig Mand, som hed Mathias Friis, og skulde bytte en 50 Rdr. Banco Seddel. Dette

*) Mathias Hagerup, † 1822 som Statssekretær og R. N. O.

faldt mig mistænkelig; jeg bad Politimesteren flye mig Seddelen og gik en anden Vey ud hen til Friis. Der saae jeg da han havde et Brev som min Godfred havde skrevet i Faderens Navn, hvori han bad ham laane sig 36 Rdr., og dette vilde Friis og gjøre, havde til den Ende flyet ham den 50 Seddel til Omvexling. Jeg overbeviiste snart Friis om, at dette var Godfrieds eget Mesterstykke, gav ham sin Seddel igien, og gik tilbage til Politie Mesteren, hvor Krabaten var, hvor jeg ganske jevnt sagde ham, at Friis vilde nu ey have Seddelen vexlet, og han skulde Søndag Eftermiddag komme til mig, at vi kunde overregne, hvad Penge der endnu vare i Behold. Godfried gik da hiem, var Søndagen i Kirke; men om Eftermiddagen kom der ingen Godfried. Jeg lod spørge efter ham, han var ey at finde; jeg troede da han var paa Færde, at skaffe sig Penge. Kløkken 11 om Aftenen kom Politimesteren til mig og fortalte Godfried var rømt, og havde laant en Hest $\frac{1}{4}$ Miil fra Byen, som han var seglet afstæd med, og Politie Mesteren, Klingenberg, heder han, havde allerede paa toe Veye sendt *Expresser* efter ham. De kom om Morgenen hiem og havde ey fundet ham; thi han havde taget Veyen ad de Svendske Grendser og der søgte de ham ikke. Toe Dage efter fik vi efter mange Foranstaltninger Kløer i ham henved Grendserne; han havde solgt Hesten for 4 Rdr. 3 Miil fra Trondhiem, givet sig ud for en Kiøbmands Karl fra Frue Lysholms Kontoir og derved blev hans Vey røbet, saa hun, uvidende om hvo han egentlig var lod sætte efter ham; kort vi fik ham, havde nogle smaa Bryderier for at faae alt jevnet, da jeg vilde have dette virkelig store Hoved *conserveret*: han fik sig en liden Stue Exsecution; jeg tog ham da til mig i Huuset, hvor jeg just havde et ledigt Kammer; thi ellers kunde jeg ey passe paa ham, og der blev han da til jeg dimitterede ham, og tog ham ned med til Kiøbenhavn. Saalænge jeg var der var han roelig; neppe var jeg reyst for han blev gal igien — han skal siden være komet ud paa Landet til en Præst som Informator — maaskee han der skal stilles. Det værste er

hans Gemyt duer intet; det komer nu and paa hvorvidt Forstanden kan med Tiiden vinde Seyer over Hiertets Vanart. Men stort Anlæg er der hos ham. *)

I Klubben blev jeg blant andre kiendt med General Krigs Komissær Monrad, en Mand, som har prøvet Verden og er derfor meget forsigtig i sit Væsen og Omgang, og han havde afsondret sig næsten for al Omgang, saa jeg var 2 Aar i Trondhiem inden jeg saae ham. Manden er en grundærlig Mand, af et hurtigt Hoved, og rask i sine Expeditioner. Vi talde adskillige Gange med hinanden, og ved en Tiids Omgang, da han, som han siden sagde mig, havde noksom udspeidet min Siel blev vi saadane Stalbrødre, og gode Venner, og det i Ordets egentligste Forstand, at han ved vor Skilsmisse soer paa han vilde ey have nogen fortroelig Ven mere i Verden (han er nu 52 Aar) og mine Breve fra ham selv og andre viise mig han nu har atter unddraget sig fra al Omgang, og lever som en Eremit i det store Trondhiem. Hans virksomme Siel har ingen noksom Beskæftigelse i det Embede han har, og han har ingen havt der for mig, og har ingen efter mig han kan *comunicere* sig med, da han troer Menneskene ikke. Jeg har engang før sagt min Ven, at han skulde være en forvoven NB. i god Menig Politie Mester i Kiøbenhavn; men dette var dog nok ikke hans Lyst: gad han, som han ey gider legge sine Been i Trondhiem kunde de ey faae herligere Stiftamt Mand — men jeg vilde have ham ned til os, om Skiebnen vilde det.

Vi vare iidelig Samen, og han fik ved den Leylighed adskillige af mine Kroniker at viide, det var efter Overlæg med ham jeg søgte Weyle, og vi gjorde mange stolte *calculationer*, som saa ud i Udfaldet som *Zoegas* Kobberskilling Beregning; adskillige Gange talde han i denne Tiid om min Afreyse og dens Bekostninger, og spurgte, om jeg havde betænkt dette — jeg aarkedede ikke saa tidlig at

*) Gottfried Hagerup blev Officer ved det danske Husarcorps, blev casseret og gik i russisk Tjeneste efter Sigende.

(tænke) derpaa; men han demonstrerede mig at Flytning, Reyse, Omskiftning af Dragt o. s. v. fordrede Penge, og dette havde han beredt sig paa og sørget for, saa 800 Rdr. stode til min Tieneste, naar jeg brugte dem. Han havde gjort Udregningen, nu kunde jeg regne efter. Dette Stæd behøver jo ingen videre Commentar. Jeg skulde Landverts med min Kone reyse ned, og min anden Familie med Tøyet, hvortil et Skib maatte fragtes, gik til Søes: og da jeg ved min forrige Aars Reyse havde sat en 400 Rdr. overstyr, og jeg reisde endda meget oekonomisk, saa havde jeg selv ingen Penge, og vilde have havt allehaande Bryderier, som Monrads Venskab forudsaae og forebyggede. Jeg udgav i den Tiid Indledning til den naturlige Religion. Trondhiem. 8. 1785. Og saa skiltes jeg min troefaste Ven og Stalbroder, som jeg dog engang maae see igien.

Man maae paa disse Reyser selv have Vogn, jeg havde forrige Aar havt en gammel tung Dievel, som jeg dog lykkelig kom frem og tilbage med; men den fik sin Helsot ved Touren. Monrad vilde jeg skulde købe en ganske nye og herlig Vogn, som kunde faaes for 120 Rdr.; men dette var mig for mange Penge, jeg købte atter en gammel Chaise, som var i Stand gjort for 40 Rdr. men her sparede jeg paa Skillingen og maatte lade Daleren gaae. Neppe var jeg komet 8 Miil bort før der gik Brøst paa den; paa Dovre Field maatte jeg ligge 2 Dage og flikke paa den, og 1 Miil fra Christiania gik heele Forstillingen i Stykker, saa jeg maatte lade den slæbe ind, og fik mig en Bonde Kariol at jasje ind paa med min Kone. I Christiania er det uhyre dyrt at ligge, Haandværkerne ere og uforskammede, og jeg saa min Diet, medens Vognen blev færdig vilde beløbe sig til mere end den var værd. Dagen efter jeg var komet opkom den ulykkelige Ildebrand i Pak Huusene, og nu var den heele Bye i Forstyrrelse, og intet Arbeide var der at tænke paa at faae gjort. Jeg maatte da for at komme bort købe en opsminket Engelsk

Vogn, som hængte i Fiedre, og give 94 Rdr. for, og lade Sadelmageren beholde den Gamle i samme Kiøb. I Kiøbenhavn kostede denne Vogn mig atter i Reparation 28 Rdr. Her kunde jeg ey bruge den, da den er stor og fordrer 4 Heste 3 i det mindste. Intet Huus har jeg kundet faae at bierge den i; den har nu paa tredie Aar næsten altid staaet i aaben Luft; endelig har jeg solgt den for 27 Rdr. for dog at faae noget for den; dette er mit ærgerligste Kiøbmandskab og Tab af alt. Stiftamt Mand Koren vurderede mig den i Somer til 30 Rdr. — Vogn Mand bør jeg altsaa ikke være; det maatte da være i det lille Vognmands Laug, hvor man ey fristes til at bruge Karodser med Engelske Fiedre. Min Ven seer da jeg kom uden Sorg fra Trondhiem, og Enden var der i saa Fald bedre end Begyndelsen, men dette havde jeg da Monrads Venkab at takke for. Gud har underligen skaffet mig Venner til Opmuntring og Hielp; Fiender til Ydmygelse og Modgang til Forbedring. Uden Modgang var jeg bleven en stolt galen Hund, nu har jeg lært at lee med de Glade, sørge med de Bedrøvede. Er paa Vey til at blive et Menneske.

Før jeg 1785 reyste fra Kiøbenhavn udgav jeg Skriftet: Om Begravelser i Kirker og Kiøbstæder. Kiøbenhavn. 8. 1785. og der paa Papiir ere da Ligene feyede ud, men de stinke dog stundum hesselig for mig i Veyle Kirke, der staae de da altsaa endnu. Og for dette Aar er da intet videre fremdeles at erindre end det, jeg blev ordineret, og var i alle Deele fornøyet med Biskop Bloch, blev indsat og prædikede i Veyle det bedste jeg kunde.

Min Eventyrs Reyse i Februarii 1786 til Kiøbenhavn kiender min Ven, og jeg begriber at dette var een af mine dumme Streger, da jeg deels unyttig satte en 70 Rdr. overstyr, jeg maatte fragte Isbaad over Beltet for egen Regning, deels gjorde Schack Rathlou vred. Min Prædiken for Herskabet gjorde baade ondt og godt; dog er jeg vel fornøyet med at jeg holdte den, den staaer i Brandsamlingen.

Ved Ildebranden, som faldt den 23 April 1786 maae jeg fortælle min Ven nogle Merkværdigheder. En Jomfrue

Claudi, som var hos en sin Tante her i Byen, blev en 2 a 3 Maaneder for Branden beslagen med stor Tungsindighed: hun græd jevnlig; men udloed sig ikke hvorfor. Hun faldt derpaa i en Feber og phantaserede; kom sig igien; men Sørgmodigheden vendte tilbage og blev stærkere — hun torde, som hun sagde, ey sige hvorfor hun græd: endelig udbrød hun en tre Uger for Branden, Byen skulde brænde, hun skulde brænde med, og fordrede med megen *lamentation* at komme fra Byen; De gave hende gode Ord, og kurrede paa hende, men hun vedblev sin Snak; og vilde bort, da hun ellers brændte. Dagen Ilden brød ud, maaskee $\frac{1}{2}$ Time før, da de sade til bords opfordrer hun Mosteren til at skynde sig; thi de brændte ellers; og inden de fik afspiist blev der raabt Brand. De fik hende da ud med til Enden af Byen; men da der i den Tummel ey blev taget vare paa hende, var hun komet tilbage igien i det brændende Huus. Der blev hun i Porten fundet død om Natten Klokken 12. Hun vilde ey være brændt, det beviiser den Stilling i hvilken kun blev funden; thi hun var faldet paa Ansigtet, i Udgaende med en Sølvskæ i Haanden; var altsaa i Forvildelsen gaet did for at redde noget, og er i det hun gik ud bleven qvalt. Der blev i Branden stiaalet paa en saa ugudelig Maade, at jeg næsten blev gal over, at høre al den Ondskab udøvet af Medborgere mod ulykkelige. Nogle Omløbere var der og blant Tyvene; men det var ikke vor kiere Byefogeds Sag at anstille den Undersøgelse derom, som strax burde være foranstaltet. Onsdagen efter Branden blev den bemeldte Jomfrue Claudis Levninger begravne; jeg holdte den Dag en Prædiken over det Sprog: takker Herren fordi han er god og hans Miskundhed varer evindelig; og i Enden af den angreb jeg Brand Tyvene paa en Maade og med en Ild, som jeg aldrig før har talet og haaber aldrig at tale mere. Efter allehaande Vendinger, endte jeg Talen med at lyse Forbandelse over dem, og de Ord al Menigheden skal sige *Amen* — og derpaa vendte jeg mig pludselig og

gik ned; hvilket usædvanlige, da Fader vor og Velsignelsen blev udeladt forbausede endnu mere Menneskene. Talen gjorde størst Virkning paa de uskyldige; nogen Virkning gjorde den vel og paa de andre; vi kan kun pløye og saae, Vexten staaer ikke i vor Magt.

Det var just Confirmations Søndagen det brændte, og min Kone og min heele Familie var med mig i Hornstrup Kirke, hvor jeg confirmerede. Da vi stoed op, fortæller min Kone hun havde drømt, at vi vare alle ude, og jeg i min fulde Præstehabit, og der kom Bud til os, alt for os var brændt: vi ilede hjem, og jeg knurrede for den lilen; men ved Hiemkomsten saae hun ingen Ild, og et par Komoder, vi have vare redede. Dette spøgede vi med og bekymrede os ey videre om. Det var en deylig Dag, og jeg, for at være lidt pyntelig ved Forretningen, tog min Vingekiol, som jeg ellers i Annexet ikke bruger, paa, og kiorte med Pibe-Krave og fulde Stads til Sogns, hvortil Været i sær førte mig. Forretningen blev endt; vi spiste hos min Annex Bonde, aade og drukke og bleve mætte, og alt var saare godt. Efter Maaltidet reysde jeg længere bort for at berette et par Syge, og da jeg kiorte tilbage til Kirken saae jeg en stærk Røg, og talde derom med Bonden, som kiorte for mig; han troede de brændte Stubber i Grundet Skov; dermed loed jeg mig nøye; drog nu til min Bonde, og drak min Kaffee i god Roe. Nu blev Klokken 4, og det havde da brændt 2¹/₂ Timer uden at vi vidste det, i vort Huus var ingen uden en norsk Pige vi havde bragt med os, og hun torde hverken forlade Huuset, ey heller kunde hun bevæge nogen Liden eller stor til at løbe op til mig.

Nu vilde jeg i min roelige Vankundighed have spændt for, og i det samme kom en Bonde til Gaarden, og fortalte det meste af Veyle var afbrændt. Store Vanheld kan jeg taale, da Sielen strax andspænder sin Kraft, og føler den maae anspændes; smaae Ting skal snarest bringe mig ud af Contenance. Jeg hørte dette og var ikke uroeligere end jeg er nu. Min Kone var ikke vel tilfreds; men hendes

Sorg er stille. Nu kiørte vi, og jeg var nær bleven rasende for vi kiørte for stærk, og jagede Hestene til Unytte; thi vi kom altid Tids nok til at see Ruinerne. Paa Veyen mødte os en Svend og fortalte den Gade hvori jeg boede var rent afbrændt. Manden som kiørte for mig, og boede i samme Gade, kiørte nu afstæd som en galen, og al min Knurren kunde intet hielpe. Jeg fik ham da til at holde ved en lang steil Bakke, som løber ned til Veyle, medens vi stoed af, og han rullede da ned med Heste og Vogn saa det stoed vel til. Vi gik nu ned af Bakken, og saa Ilden, men kunde ey see hvorvidt den gik. Min Kone iilede, og blandt andet spurgte mig hvor vi nu skulde være. Kirken staaer, sagde jeg, der er Herberge for Præsten, Kiøl og Krave har jeg paa, er dette brændt, der er meer hvor det kom fra; altsaa kiønt langsom. Ved Porten fik vi at viide vor Huus stoed enda men Ilden var ikke 20 Alen fra dets Straaetækkede Baghuus, og stoere Brande laae i Gaarden. Dagen efter erindrede jeg min Kones Drøm, hvori der var saamegen Sandhed. Der er meget uforklarligt i den menneskelige Siel.

1786 blev jeg mod Enden af Aaret October Maaned Provst i Nørvangs Herred; efter Herreds Brødrenes Valg, og Biskoppens endelige Tiltrædelse til samme. Der blev fra tredie Mand giort nogle Konster for at omstemme Herreds Præsternes *votum*; men dette gik ikke and; og jeg blev Provst at jeg og skulde viide hvordan dette var. Jeg har i indeværende Aar i det Embede giort over 60 Miiles Reyse, og har rigtignok bødet min Skilling for denne timelige Ære; da jeg i alt haver havt 24 Rdr. Indtægt og derfor har giort 2 Reyser til Landemoderne i Varde og Ribe og ligget der, og saa Visitaz Tourene. Provstiet giver virkelig eendeel Arbeide og Skriven og Uroe. Provsten er som Korporalerne i Militæret, og dem falder altid det værste paa. Dette Aar løb da saaledes til Ende.

1787 udgav jeg Den i Sandhed ærværdige Alderdom en Ligtale. 8. Hadersleb. Ligesaa om Tiende

Ydelsen og dens muelige Forandring. Hadersleb. 8. 1787. endelig Hellige Taler udgivne til Bedste for de ved Ildsvaaden d. 23 April 1786 forarmede Veyle Indbyggere. Fredericia 1787. 8. Jeg har desuden i Veyle fuldendt en latinsk Afhandling *de libertate divina et humana* og næsten udarbeidet en Afhandling om Dyrernes Natur og Bestemmelse og Menneskenes Pligter mod Dyrene. Der fattes omtrent et Ark, saa er den færdig. Begge disse ere skrevne med Frihed og see lidt paradox ud.

Intet Menneske har gjort mig Fortræd paa dette Stæd uden vor syndige Byefoged, der er en egte Ismael, som hader alt der aander uden sig selv, og det som er til hans Fordeel; og er hadet af den heele Bye. Hans første Spil var at bringe mig i Klamerie med heele Menigheden; men dette slog feyl og han blev den eeneste jeg fik Kiv med, om det publike Væsen. Han er ikke farlig, naar man først bliver mistænkelig mod ham; thi han kan ikke forfølge noget Anlæg med Klogskab, og Hovmod og Egen nytte maae altid bringe ham i Fælden; og endelig blive Borgerne, som han mishandler nødte til at klage over denne lille Tyran. Med mig maatte han kives til evig Tiid, naar ham saa lystede; thi jeg kan tage ham i Nakkebeenet, og saa staaer han der, og hans kiere Stiftamtmand, som ret tænkte at pudse mig, har indtil denne Dag ey tordet decidere i vore Stridigheder; skjønt jeg for et par Maaneder siden skrev ham og Bispen (som er med mig, og hvem jeg heller ikke egentlig huggede paa) et saa drøyt Brev, og paastoed de skulde lade dette gaae til Kancelliet, at han, dersom endog Skin af Uret var paa min Side vist ikke havde ladet mig skrive saa upaaanket. Mig maatte han altsaa gierne kives med, og da han begriber deraf kommer intet Gavn for ham, saa har han nu længe været ganske høvisk, og alt har været roelig. Men de arme syndige Mennesker, som han træder paa Halsbeenet, dem ynkes jeg over. Men han skal have sin Tiid til at modnes,

og Straffen gaaer vel, efter Lichtwehr*), paa Krykker, men den henter dog Synderen ind.

Min gamle Residerende Cappellan Herr Peder Winther har været mig en kierlig og troe Broder, har beriget mig med sine mange Aars geistlige Erfaringer, har stedse omhyggelig giort mig opmærksom paa alt, hvor han troede noget indtreffende Tilfælde var tvivlsomt, eller hvor han kunde frygte jeg skulde oversee noget. Det er en reddelig og fornuftig gammel Præstemand, i Sandhed ærværdig og elskelig, og vor Skilsmisse vil vist ikke skee uden Rystelse i Sielen; og vi glemmer ikke hinanden.

Oeconomiske Bryderier haver jeg havt paa mange Maader, i Trondhiem skulde jeg betale adskillige Penge deriblant de 600 Rdr. Laan af Skoelen; ved Overskudet fra Naadsens Aaret og min Svoger Bourgeois Hielp er jeg komen for det meste ud af dette, saa min Debet der, som endnu kan bryde mig (thi min Ven Monrad laante mig ikke i anden Hensigt end at bie som Prints Friderich til beleylig Tiid) kan være 500 Rd.

Min Reyse til Kiøbenhavn herfra i Februarii 86 ødte mig en 70 Rdr. en Postvogn jeg maatte have til Sogne Reyser, og fremdeeles bruger tog 40 Rdr. bort, og hvordan jeg end har oeconomiseret har jeg dog i min balanse Regning i de 2^{1/2} Aar et *deficit* af 250 Rdr. Min Posthuus Regning var forrige Aar kun 41 Rdr. og hvad jeg i Følge af Branden har mistet i Indtægt, og udgivet Extraordinær veed jeg ikke ret at beregne. Men det veed jeg, Gud har ført mig underlig til denne Dag, og haver han Lyst til mig, og seer han jeg skal fremdeeles virke noget til Gavn paa hans Jord, saa vil han vel fremdeeles styre alt til det Bedste.

Mit Legeme er svekket, og jeg føler jeg har ey mere min forrige Kraft til at taale og lide: Sinds Opmuntring er min høyeste Trang og derfor er Friderichsberg en væsentlig Lykke for mig, da jeg her upaatvivlelig, om jeg skulde

*) Magnus Gottfried Lichtwer, tydsk Fabeldigter, skrev æsopiske Fabler. Leipzig 1748.

længer bleven her havde gaaet i Graven. Min Bolig er saa aaben at jeg er evindeligt forkiølet, og haver faaet en Ansatz til Hoved Gicht, som jeg frygter for. Her stopper vi da. Jeg har i mit Liv fundet Vanart, Avind, Skadelyst blant Menneskens Børn; men mange herlige Mennesker megen uegennyttig Dyd, forekommende Kierlighed mod mig, uden hvilken jeg var standset mit paa Veyen. Der maatte legges Bidsel paa min Aands Vildhed, min stive Siel maatte bøyes; men knekkes skulde den ikke, Ilden skulde brænde jevnt, ikke qvæles, derfor gav Gud mig denne merkelige Blanding af Held og Vanheld. Jeg haver ikke henvendt min Eftertanke og Fliid paa noget Slags Arbeide, uden det jo er lykkedes for mig; jeg arbeider med stor Andspendelse, saa Sveden ved min Pult kan briste ud af min Pande, men hurtig gaaer det; hvor Læt skulde jeg ikke være reven hen til at ringeagte den mindre heldige Arbeidere om jeg ey havde faaet andet at tage vare, end blæse mig op ved udeelt Følelse af min Kraft. Lidt veed jeg hvad jeg er; men intet veed jeg om hvor styg jeg maaskee havde bleven, om Skaberen ey havde klappet mig med den eene Haand, og tugtet mig med den anden. Endnu nogle faae Reflexioner over mit Liv og Tankegang paa næste Ark.

Nogle Smaa Ting endnu om mit *vita et fata*.

Ved den Tiid jeg blev kaldet til Landkadet Akademiet havde jeg en længer Tiid ingen gode Informationer havt, og da jeg havde den store Familie at sørge for, saae jeg, jeg ikke kunde komme ud af dette; Giæld var jeg den Gang endnu ikke i; den begyndte da jeg var komet til Kadett Akademiet, og skulde kiøbe Bøger for Alvor. Jeg havde hidintil levet med Agtelse paa min Viis blant mine Medstuderende og dem jeg ellers kiendte, var klædt til Tarvelighed men skikkelig, saa jeg kunde komme om blant Folk; og nu fik jeg af Frygt for tilkomende Tiiders Trængsel det noble Indfald at ville paa tredie og fjerde Haand udforske om der ikke var en Landsbye Skoele at faae et Stæds lang borte, hvor ingen kiendte mig; did

vilde jeg da, uden at nogen skulde viide hvor jeg blev af, drage med min Familie, og leve *complett in obscuro*. Var *Vacansen* ved Kadett Akademiet ey komen imellem havde jeg sikkert nok udført dette lystige Projekt; og hvad mon der da var bleven af mig; thi der havde dog mit uroelige Hoved ey ladet mig i Stilhed mange Aar. Jeg stoelede derved paa jeg havde god Færdighed i at præke og skulde altsaa nok blive gode Venner med Præsten.

Spil har været mig en Vederstyggelighed, og jeg har aldrig havt Fristelse dertil. Dands har jeg ligerviis hadet, og derfor ey lært det; Til at fegte havde jeg stor Passion, og deri har jeg og havt 2 Mestere, skjønt jeg nu i de mange Aar har glemt Alt, og Præster maae jo ey føre Vaaben og Værge, altsaa har jeg intet tabt derved. Tallotteriet har end ikke havt Fristelse for mig; jeg har maaskee i alt kastet en 5 Rdr. hen i det, og det paa saadan Maade. Jeg fik engang i Studenter Dagene en Beregning at see af Bernoulli, troer jeg det var, om Probabiliteten i dette Tøye; den saae jeg da var saa god som ingen Probabilitet: og nu har jeg nogle Gange sat 24 Sk. paa en *simpel Quarterne*; Terner og *Amber* og Udtræk alle blanke — dette er i de siste 6 Aar maaskee skeet 4 Gange — naar jeg har faaet Lyst til at give mit Ort til Regiments Kassen; thi enten vilde jeg vinde noget ret, og ret vinde uden at vove, eller intet. Det siste er rigtig nok skeet, og Løn som forskyldt. Skak spiller jeg som en Parthie Gienger; er dog mere for at gaae defensive frem i Begyndelsen end *offensive*; mit bedste Spil bestaaer i at nytte min Kontraparts Feyl; men mine Attaqver ere gemeenlig for forvovne, naar jeg har en betænksom Modstander til at jeg ikke skulde blive slagen. Jeg vil have Ende paa Spillet, og derfor vindes der ofte paa min Regning. *aut vincendum, aut moriendum milites*; er mit Krigs Løsen.

Mine Venner ere mig dyrebarere end Livet; mine Fiender og Modstandere have ikkun at frygte for mig saalænge de fremture i deres Synder, og erkiende dem ikke med Forbedring, det er holde op at gjøre mig Fortræd. I

siste Fald fører min Arvesynd mig til at ydmyge dem, og naar jeg kun har faaet det dertil, at de føle jeg kunde betale deres Vanart, saa siger jeg stop; Hevnen er mig ikke sød; jeg foragter den, kun i den første Brusen kunde jeg gjøre det jeg siden fortrød; men Leylighed til at kunde, naar jeg vilde, den passer jeg paa, og saa det, at Menneskene skulle begribe: nu kunde jeg: *parcere subjectis, et debellare superbos* var Romernes Sentenz.

Det har forresten været mig til megen Fortrød, at som jeg paa den eene Side har en naturlig Afskye til Fiendskab og Kiv; saa har jeg paa den anden Side havt for stor Lyst til at være Ven med alle, og føye dem i alt hvad jeg kunde: dette har gjort at Folk har troet, jeg skulde føye dem i alting, og gjøre alt hvad de vilde; og naar de nu ere blevne forventede ved adskillige Eftergivenheder, og der saa er komet Tilfælde, hvor jeg hverken kunde eller burde være føyelig, da det var Ondt og Uret, saa ere de blevne vrede; og jeg haver havt Spektakler. Alles mit Manier, sagde Manden, da hans Naboe havde slaaet sin Kone ihjel; og det er bedre at have den første Vrede end den siste, siden dette dog ey kan undgaaes, naar man vil vandre ærlig i denne Jammerdal. Heraf kommer det at Menneskene have tælt og skreget om mine Spektakler, og Stivheder; men de have ikke vidst eller have fordulgt de foregaaende Aarsager dertil. Saa i den Bastholmske og Fiskerske Historie. Ja vist er jeg en heel forvoven Bursch; men jeg vil ikke gjøre Ondt og Uret, jeg vil ikke begynde, og har endnu ikke begyndt Spektakel med nogen; men naar andre begynder, og jeg da nodes til at drage til Feldts, saa hverken tager eller giver jeg Qvarteer før Fienden enten beder om Naade, eller Seyeren paa en af Siderne er rent decideret, og saa skriger da den, som faaer Børst. Til denne Dag har endnu ingen af mine Antagonister vundet eet eeneste Slag over mig.

En Beskyldning, som dog min Samvittighed friekiender mig for, og mine Venner, og andre som kiende mig af Omgang neppe ville tillegge mig, har jeg fast almindelig

maatte erfare er giort mod mig, og det er denne, at jeg skulde være en hovmodig Dievel; Dette er det første Indtryk min hæderlige Person gjør paa Menneskene, som seer mig; og da jeg af Folk, som ved Omgang ere blevne mine Venner har erfaret dette, saa veed jeg da og hvad Grund denne Tanke har. Den Maade jeg bær mig paa og taler er det de slutte af. Jeg har engang ludet med Hovedet *reluti pecora, quæ natura prona ventrique obedientia finxit*; dette var i mine første Studenter Dage; og man drillede mig saameget dermed, at jeg *nolens volens* maatte skyde Hagen i Veyret. Fegtingen gav siden mit Legeme nogen anden Form end det før havde; og derfor gaaer jeg stundum som en Grenadier. Jeg seer kun nær ved, og forsynder mig derved ofte i at lade en Hilsen ubesvaret: i Selskab taler jeg helst med dem jeg kan lære noget af, eller er bekiendt med; og ved den Leylighed troer andre, man ikke agter dem Opmerksomhed værdig. I Viborg Stift blev jeg 85 udraabt for en deklareret Fruentimer Hader; fordi jeg i Selskab hos Biskoppen der talde intet med de naadige Damer — og hvad skulde jeg snakke med dem? Bispens Samtale interesserede mig, og de andre talde intet til mig, *ergo* jeg intet til dem. Imidlertid har jeg som Præst lært at vrevle med alle Mennesker; jeg syer Skoe med Skoemageren, ager Møg med Avlsmanden; man lærer derved at kiende Mennesket mere og mere, lærer mange smaae Ting, og man vinder Menneskene ved at vende sine Tanker om med dem i Deres Circel; da enhver troer hans Daad er den vigtigste i Verden. Deres Ven har altsaa forbedret sig i dette Stykke, og skal nok vrevle op ad Vege og ned af Stolper med de Friderichbergske Damer.

Jeg har aldrig været for stor, men for udvalgt Omgang, og i dette Valg har jeg da ofte taget feyl; men dette har ogsaa skaffet mig Fortrydelse af Folk, som ofte vare bedre end dem jeg hængde ved. Saa gik det længe i Trondhiem. Tilsidst levede jeg der med alle, og det gik herlig; levede i Venskab med nogle faae, Monrad,

Mag. Holst, Nordahl — og dette er nok den bedste Maade i Livet.

Jeg har i mine Embeder, hvor jeg havde Stridsmænd under mig, aldrig havt et ukierligt Øyeblik med nogen af mine Colleger. Byefogden her er den første jeg i saa Fald har havt Spektakel med, og det var fordi han vilde jeg skulde være en parthisk og uredelig Mand, eller et saa stort Fæe Hoved at jeg ey skulde kunne skille Sort fra Hvidt. Denne Mand er altsaa den eeneste Med Embedsmand, jeg har kivedes med; og jeg kan aldrig takke Forsynet nok for de andre gode og ædle Medarbeidere jeg har havt.

Min Grundsætning i Moralen er denne: arbeid paa at virke og fremme den største Fuldkomenhed der er muelig, og forminske den menneskelige Elendighed saavidt du kan; jeg tænker derfor med Digteren: *nil humani a me alienum puto*: og troer stadelig dette er Pligt. Men dette forklare Modstanderne som *Polypragmatik*; og vistnok har jeg i *Praxis* ofte løbet Hovedet mod Vegen, og skaffet mig Bryderier jeg kunde have været foruden, og dog naaet min Hensigt naar jeg havde været klogere.

Da Preussens store Friderik var død, og jeg læste det Aviserne, drev min Siels Bevægelser Taarene af mine Øyne; saa jeg ærgrede mig derover. Gid engang Danmarks Cronprinds Friderik maae blive den, at Kosmopoliten i Berlin kan yde ham samme Offer, naar han engang har betalt Naturen sin Ret.

Pro tempore, Nu vilde jeg ikke med Fornøyelse doe da jeg forloed min Kone og Familie hielpeløs efter mig; men et synderligt Phenomen i min Siel, som jeg ikke ret kan finde ud af er det, at jeg altid med den største Lige-gyldighed har seet Døden i Møde i de voldsomme Syg-dome, da jeg saae Freund Hein hye for at hugge til. Som Barn, da jeg var jevnlig syg, var Forestilling om Død, det hvorved de allermindst skulde kunde bevæge mig til noget, da dog Børn saa almindelig ere bange for at doe. Overhoved er der med al min Ild og Galskab i visse Til-fælde og med visse Ting en Slags Apathie i min Siel, som

har været mig til megen Gavn; men derved er der og en tilsyneværende psykologisk Contradiktion i min Natur, en Blanding af Ild og Kulde, som har sin Vanskelighed at forklare, naar denne Kulde og Apathie ikke skal udledes af Tankeløshed, Mangel af Opmerksomhed og Reflexion over visse Ting; men saa kommer det igien man raader ikke altid for at bortrive sine Tanker i sær fra Ubehageligheder, som umiddelbar røre os. Imidlertid maa jeg dog og tilstaae jeg har bragt det temmelig vidt med at dirigere mine Forestillinger frem og tilbage fra og til Tingene; men jeg (har) dog havt større Magt over mine Nerver, eller de have forhen været stærkere end nu.

Et af mine underlige Indfald, som jeg forhen har praktiseret og vel endnu ved gíven Andledning kunde fristes til at udføre er dette; jeg vil enten leve med Menneskenes Børn uden al besynderlig Forbindelse, og blot omgaaes dem som Kosmopoliter, eller leve i det nøyeste Stalbroderskab med dem; dette siste kan nu kun skee med faae; men ved at handle paa første Maade har jeg stødt mange; der er et *medium*, som jeg i den senere Tid har søgt at holde; men nu kommer min rette Galskab.

Naar jeg har med Vished erfaret Falskhed og onde Hensigter mod mig hos Folk jeg har levet i nogen Omgang med, og de dog underfundigen have villet *conservere* det udvortes Venskabs Skin; saa har det været min første Bedrift, som og alt for godt har lykket mig, at forvandle dem fra svigende Venner til aabenbare Fiender; thi saa vidste jeg hvad jeg havde at vente af dem, og stoed paa min Post. Kommandanten i mit Kapitolum er en Rækel i Freds Tiid, og under Stilstand; thi da er han løy, og tager alt for meget sin Maglighed i Agt; kan altsaa overrumples; men naar Blodfahnen vayer paa Voldene, da er han Nat og Dag paa Færde, og er en Dierv Karl. I denne Praktik bliver nok og eendeel at rette for Fremtiden.

Dersom jeg nu skulde gjøre et ordentligt Skriftemaal om min Lærdom og Indsigt paa denne Dag, saa bliver det denne: Jeg kunde have havt nogen Lærdom, naar jeg

uforrykket havde arbeidet i en*) Videnskab; men jeg har deri, som i alt andet, som en Jerusalemsk Skoemager vandret fra et til et andet, og været nødt dertil. Nu var jeg Theolog, saa Belletrist, saa Philolog, saa Philosoph, saa Rector og med det same en Polypragmatiker, atter politiserede jeg megen Tiid bort, nu præker vi; af alt dette kan ingen reel Lærdom i noget enkelt Fag komme ud; men Resultatet af min heele Livs Daad er dette; jeg har lært at tænke selv, og kan med Læthed arbeide og udvikle Tankerne, over det jeg tager fat paa. Taler vilde jeg være, dertil har jeg under alle Forandringer uforrykket arbeidet; og spørger min Ven nu: hvad siger du om dig selv: saa svarer jeg: Taler og praktisk Philosoph skulde jeg være, om jeg er noget.

Det skulde fortryde mig, om jeg nu havde glemt nogen af mine Arvesynder; Fortsættelsen af dette vil nu ingen bedre end min Ven kunde gjøre, om De lever længere end jeg og nu sige vi da med Digteren

Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt.

*) en = 1.
